

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO
**PRIMERJAVA SISTEMOV SOCIALNE VARNOSTI V SLOVENIJI IN
AVSTRALIJI**

Ljubljana, marec 2016

ALEKSANDRA LONČAREVIĆ ĐURIĆ

IZJAVA O AVTORSTVU

Spodaj podpisana ALEKSANDRA LONČAREVIĆ ĐURIC, študentka Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, izjavljam, da sem avtorica magistrskega dela z naslovom PRIMERJAVA SISTEMOV SOCIALNE VARNOSTI V SLOVENIJI IN AVSTRALIJI, pripravljenega v sodelovanju s svetovalcem red. prof. dr. MITJO ČOKOM.

Izrecno izjavljam, da v skladu z določili Zakona o avtorski in sorodnih pravicah (Ur. l. RS, št. 21/1995 s spremembami) dovolim objavo magistrskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

S svojim podpisom zagotavljam, da

- je predloženo besedilo rezultat izključno mojega lastnega raziskovalnega dela;
- je predloženo besedilo jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem
  - poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam v magistrskem delu, citirana oziroma navedena v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, in
  - pridobila vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti (v pisni ali grafični obliki) uporabljena v tekstu, in sem to v besedilu tudi jasno zapisala;
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Kazenskem zakoniku (Ur. l. RS, št. 55/2008 s spremembami);
- se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predloženega magistrskega dela dokazano plagiatorstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom.

V Ljubljani, dne 15.3.2016

Podpis avtorice: _____

KAZALO

UVOD	1
1 OPREDELITEV OSNOVNIH POJMOV	2
1.1 Socialna država in država blaginje.....	2
1.2 Socialna politika.....	3
1.3 Socialna zaščita	5
1.3.1 Socialna varnost	5
1.4 Socialna izključenost.....	7
2 ZGODOVINA SOCIALNE POLITIKE	8
2.1 Zgodovina socialne politike - Slovenija.....	9
2.1.1 Pred prvo svetovno vojno.....	9
2.1.2 Med prvo in drugo svetovno vojno	10
2.1.3 Po drugi svetovni vojni	11
2.1.4 Po osamosvojitvi Slovenije	11
2.2 Zgodovina socialne politike – Avstralija.....	12
2.2.1 V začetku.....	12
2.2.2 Med prvo in drugo svetovno vojno	13
2.2.3 1940-a.....	13
2.2.4 1950-ta in 1960-ta	14
2.2.5 1970-ta in 1980-ta	15
2.2.6 1990-ta.....	16
2.2.7 21. stoletje	17
3 FINANCIRANJE SISTEMOV SOCIALNE VARNOSTI	18
3.1 Financiranje sistemov socialne varnosti v Sloveniji	19
3.1.1 Stopnje prispevkov za socialno varnost – Slovenija	22
3.2 Financiranje sistemov socialne varnosti v Avstraliji.....	26
4 SISTEM SOCIALNE VARNOSTI V SLOVENIJI	26
4.1 Vrste socialnih transferjev – Slovenija.....	27
4.1.1 Področje starost in invalidi	27
4.1.2 Področje bolezni	31
4.1.3 Področje brezposelnost.....	32
4.1.4 Področje starševsko varstvo	33
4.1.5 Področje družinski prejemki.....	34
4.1.6 Denarna socialna pomoč in varstveni dodatek	35
4.1.7 Področje izobraževanje	36
4.1.8 Ostala plačila	36

5	SISTEM SOCIALNE VARNOSTI V AVSTRALIJI	37
5.1	Vrste socialnih transferjev - Avstralija	39
5.1.1	Področje starost in invalidi	39
5.1.2	Področje brezposelnost	42
5.1.3	Področje družine z otroki	44
5.1.4	Denarna socialna pomoč	46
5.1.5	Področje izobraževanje	46
5.1.6	Ostala plačila	47
6	IZDATKI ZA SOCIALNO VARNOST.....	50
6.1	Izdatki za socialno varnost – Slovenija	56
6.2	Izdatki za socialno varnost – Avstralija.....	59
	SKLEP	66
	LITERATURA IN VIRI	68
	PRILOGE	

KAZALO TABEL

Tabela 1:	Viri financiranja sistemov socialne varnosti v Sloveniji, 2004-2013 v mio EUR.....	21
Tabela 2:	Stopnje prispevkov za socialno varnost (v %) za zavarovance in delodajalce po posameznih zavarovancih v Sloveniji	25
Tabela 3:	Postopno zviševanje upokojitvene starosti na 67 let za Avstralijo	40
Tabela 4:	Delež izdatkov po posameznih funkcijah v celotnih izdatkih sektorja država za Slovenijo in Avstralijo, 2007-2013	56
Tabela 5:	Izdatki za socialne prejemke po posameznih področjih socialne varnosti za Slovenijo, 2002-2012 v mio EUR	57
Tabela 6:	Delež izdatkov za socialne prejemke po posameznih področjih socialne varnosti v celotnih izdatkih za Slovenijo, 2002-2012 (v %)	58
Tabela 7:	Stopnje rasti izdatkov za socialne prejemke po posameznih področjih socialne varnosti za Slovenijo, 2003-2012 (v %).....	58
Tabela 8:	Primerjalni povzetek sistemov socialne varnosti v Sloveniji in Avstraliji	62
Tabela 9:	Izdatki za socialne prejemke po posameznih področjih socialne varnosti za Avstralijo, med letoma 2002-2013, v mio AUD	63
Tabela 10:	Delež izdatkov za socialne prejemke po posameznih področjih socialne varnosti v celotnih izdatkih za socialne prejemke za Avstralijo, med letoma 2002-2013 (v %)	64
Tabela 11:	Stopnje rasti izdatkov za socialne prejemke po posameznih področjih socialne varnosti za Avstralijo, 2003-2012 (v %).....	64
Tabela 12:	Število prejemnikov po vrsti socialnih prejemkov za Avstralijo, 2003-2013	65

KAZALO SLIK

Slika 1:	Osnovni agregatni denarni tok v nacionalnem sistemu socialne varnosti	19
Slika 2:	Grafični prikaz realnih letnih stopenj rasti BDP za Avstralijo in Slovenijo (v %)	53

Slika 3: Grafični prikaz izdatkov za socialno varnost v odstotnem deležu BDP za Avstralijo, Slovenijo in OECD Total, med letoma 2004 in 2014	55
--	----

UVOD

V različnih življenjskih obdobjih se mnogi od nas srečujemo s programi socialne varnosti. V času študija lahko zaprosimo za štipendijo. V delovno aktivni dobi nam, na primer ob izgubi službe, pod določenimi pogoji pripada denarno nadomestilo, ki nam pomaga premostiti izpad osebnega dohodka. Država nam pomaga tudi ob rojstvu otroka in nadalje s stroški njihove vzgoje. Ko nas leta pripeljejo do upokojitve, nam pripada pokojnina, ki naj bi nam omogočala dostojno življenje.

Socialna politika ima izredno pomembno vlogo pri udejanjanju vseh, v prejšnjem odstavku omenjenih, temeljnih človekovih pravic. Ustrezna in učinkovita socialna politika naj bi zniževala stopnjo revščine in neenakosti, razvijala in spodbujala človeški kapital, povečevala produktivnost ter podpirala domače povpraševanje.

Mednarodna organizacija dela (angl. *International Labour Organization*, v nadaljevanju ILO) poudarja, da pomanjkanje dostopa do socialne varnosti predstavlja ogromno oviro ekonomskemu in socialnemu razvoju. Neustrezna ali pa nikakršna obravnava iz naslova socialne varnosti je povezana z visokimi in vztrajnimi stopnjami revščine, ekonomsko nestabilnostjo, naraščajočimi stopnjami neenakosti, nezadostnimi investicijami v človeški kapital in človeške sposobnosti ter s šibkim agregatnim povpraševanjem v času recesije in počasne rasti (ILO, 2014, str. xxi).

Vse od leta 2008 smo priča svetovni gospodarski krizi, ki je imela vpliv tudi na sisteme socialne varnosti v skoraj vseh državah, ki jih je kriza prizadela. Izjema ni niti Slovenija. Zaradi vse slabših gospodarskih, socialnih in zdravstvenih razmer želim tematico sistema socialne varnosti v Sloveniji proučiti zato, ker smo se z družino odločili odseliti iz Slovenije. V ta namen sem primerjala spodaj navedene kategorije med Slovenijo in ostalimi državami, ki so prišle v poštev za selitev:

- stopnja brezposelnosti, možnosti zaposlitve migrantov ter politika zaposlovanja
- sistem socialne varnosti
- šolski sistem
- jezikovne ovire
- vreme
- strošek življenja v določenem mestu
- politični sistem ipd.

Prišla sem do zaključka, da so vse kategorije med seboj močno povezane, kljub temu pa so me od vseh držav ravno pri Avstraliji najbolj pritegnili izdatki za socialno varnost, vrste prejemkov iz naslova socialne varnosti in sami pogoji za pridobitev le-teh.

Namen mojega magistrskega dela je natančneje in podrobneje raziskati, analizirati in predstaviti stanje na področju socialne varnosti v Sloveniji in Avstraliji. Primerjala bom izdatke za socialno varnost med Slovenijo in Avstralijo ter predstavila vire financiranja le-teh.

Cilj magistrskega dela je ugotoviti in prikazati, kakšen je trend izdatkov za socialno varnost v teh dveh državah – naraščajoč, padajoč, stabilen. Rada bi tudi ugotovila in prikazala, kolikšni so izdatki po posameznih področjih socialne varnosti v obeh državah ter kako prejemanje socialnih prejemkov vpliva na motivacijo državljanov, da aktivno iščejo zaposlitev.

Raziskovalni vprašanji, ki ju bom analizirala, sta sledeči:

- Raziskovalno vprašanje 1: Izdatki za socialno varnost v Sloveniji se zaradi gospodarske krize znižujejo
- Raziskovalno vprašanje 2: Izdatki za socialno varnost v Avstraliji se povečujejo in vodijo v odvisnost od socialne pomoči (angl. *Addiction to Welfare*).

Magistrsko delo je sestavljeno iz teoretičnega in empiričnega dela. V teoretičnem delu preučim strokovno domačo in tujo literaturo s področja socialne politike, javnih financ in države blaginje. Na tem mestu uporabim metodo deskripcije in metodo analize. Z njima opišem, kako se je razvijal sistem socialne varnosti v Sloveniji in Avstraliji skozi zgodovino, razčlenim vrste izdatkov za socialno varnost v obeh državah in predstavim, kako so izdatki za socialno varnost financirani.

Empirični del bo temeljil na raziskavi, ki bo opravljena s pomočjo metode komparacije in statistične metode. Primerjala bom višino in sestavo izdatkov za socialno varnost v Sloveniji in Avstraliji ter predstavila podobnosti in razlike med njima. Pridobljene podatke bom analizirala in na podlagi analize s programom Excel testirala raziskovalni vprašanji. Na ta način bom poskusila priti do zaključkov in ugotovitev.

1 OPREDELITEV OSNOVNIH POJMOV

Namen pričujočega magistrskega dela je bralcu približati vsebino in pomen socialne države. Za boljše razumevanje osnov socialne države in za bolj smiselno povezovanje ugotovljenih dejstev v celoto, v nadaljevanju podajam definicije nekaterih osnovnih pojmov, ob razumevanju katerih bo branje tega dela enostavnejše.

1.1 Socialna država in država blaginje

Pojem **socialna država** se na splošno uporablja za državo, ki s svojo zakonodajo in drugimi aktivnostmi skrbi in je odgovorna za zadovoljevanje socialnih potreb in socialnih interesov prebivalstva (Bubnov Škoberne & Strban, 2010, str. 28).

Ustava Republike Slovenije v svojem 2. členu Slovenijo opredeli kot pravno in socialno državo. Državljeni imajo pod pogoji, določenimi z zakonom, pravico do socialne varnosti, vključno s pravico do pokojnine. Država ureja obvezno zdravstveno, pokojninsko, invalidsko in drugo socialno zavarovanje ter skrbi za njihovo delovanje (Ustava Republike Slovenije. *Uradni list RS* št. 33/91-I, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121,140,143, 47/13 – UZ148 in 47/13 – UZ90,97,99, v nadaljevanju URS, 5. člen).

Spletni portal Ministrstva za delo družino, socialne zadeve in enake možnosti (v nadaljevanju MDDSZ) navaja, da je temeljni pogoj za delovanje Slovenije kot socialne države usklajen gospodarski in socialni razvoj. Strategijo socialnega razvoja usmerja socialna politika kot sklop ciljev, ukrepov in drugih instrumentov, ki jih država razvija in uporablja zato, da bi posamezniki in skupine prebivalstva lahko zadovoljevali svoje osebne in skupne interese ter delovali kot polnopravni in enakopravni člani družbe in države (Sociala, 2014).

Države, ki so po 2. svetovni vojni sprejele načelo socialne varnosti, si lastijo naziv '**države blaginje – welfare state**', s katerim hočejo izraziti, da so s pravno zajamčeno socialno preskrbo vseh državljanov vsaj v višini eksistenčnega minimuma za vsak primer nezmožnosti za delo, rešile svoje državljanke strahu pred lakoto, ki je najhujša oblika revščine (Kržišnik, 1976, str. 15).

Barr (2012, str. 3 in 8) državo blaginje opredeli kot: (a) skupek institucij, ki zagotavljajo zmanjševanje revščine, prerazporeditev dohodka in zdravstvo ter stremijo k zmanjševanju socialne izključenosti; (b) skupek institucij, ki zagotavljajo zavarovanje in ponujajo mehanizem prerazdelitve dohodka skozi celotno življenjsko obdobje. Država blaginje obstaja torej zato, da izboljša blaginjo:

- ljudi, ki so v šibkem in ranljivem položaju, predvsem z zagotavljanjem socialne varnosti;
- revnih ljudi, predvsem z zagotavljanjem prerazdelitve socialnih transferjev; ali
- ostalih ljudi, predvsem z organiziranjem denarnih pomoči za zagotavljanje zavarovanja in neprekinjeno potrošnjo ter z zagotavljanjem zdravstvenega zavarovanja in šolanja.

1.2 Socialna politika

Socialna politika je sistem prizadevanja in ukrepov države, družbe in posameznikov za izboljšanje življenjskih in delovnih razmer ogroženih družbenih skupin in posameznikov. Je politika, ki se ukvarja z reševanjem socialnih vprašanj. Kar je bilo prvotno socialni problem in je kot tako bilo predmet socialne politike, je pozneje postalo sestavni del delovnega prava. Obseg delovanja socialne politike je odvisen od materialnih možnosti, od razpoložljivih sredstev, ki jih je gospodarstvo na določeni stopnji razvoja sposobno dati, in od politične volje vladajoče družbe. Samo obstoj socialnega vprašanja še ni bil dovolj, da bi ga socialna politika reševala s svojimi metodami. Njegove zunanje znake (beračenje, protesti, upori, organiziranje) država in družba prvotno zatira in zakriva z represivnimi sredstvi. Šele takrat,

ko ti problemi narastejo preko kritične meje, jih država začne sama reševati (Kresal, 1998, str. 11-12).

Kržišnik (1976, str. 12) pravi, da se je prvotno s pojmom socialna politika razumelo le poseganje države v delovna razmerja zaradi varstva tovarniških delavcev. Socialnopolitični ukrepi so bili omejeni na varstvo delavcev v delovnem procesu. Pozneje se je poseganje državne socialne politike razširilo na preskrbo delavcev po prenehanju delovnega razmerja in na njihovo preskrbo, ko izgubijo hranilca. V vseh gospodarsko razvitih državah z močnim delavskim razredom je bilo uvedeno socialno zavarovanje delavcev in njihovih družin za primer bolezni, nesreč pri delu, nosečnosti in poroda, invalidnosti, starosti, smrti hranilca družine, brezposelnosti. Postopoma je bil razširjen tudi krog ljudi, ki je deležen varstva socialne politike.

Rus (1990, str. 76) poskuse, da bi se dokopali do definicije socialne politike, strne v razvojno definicijo socialne politike, ki vsebuje štiri razvojne faze:

1. faza dobrodelne socialne politike, ki je usmerjena v pomoč revnim;
2. faza (za)varovalne socialne politike, ki je usmerjena v zaščito prebivalstva pred življenjskimi riziki industrijske in urbane družbe;
3. faza, ko socialna politika preraste v politiko socialne blaginje, s katero se skuša zagotoviti celotnemu prebivalstvu ustrezna kakovost življenja in
4. faza, ko socialna politika preraste v societalno politiko, s katero se na osnovi distributivne pravičnosti skuša oblikovati egalitarna socialna stratifikacija celotnega prebivalstva.

Marshall (2012, str. 7-8) je razvoj državljanstva v povezavi z razvojem socialne politike zgodovinsko razdelil na tri dele oziroma elemente:

- civilni element sestavljajo pravice, ki so nujne za zagotavljanje individualne svobode – osebna svoboda, svoboda govora, mišljenja in vere, pravica imeti lastnino in sklepati veljavne pogodbe ter pravica do sodnega varstva;
- politični element pomeni pravico do sodelovanja pri izvrševanju politične moči, bodisi v vlogi člana telesa, ki mu je zaupana politična moč, bodisi v vlogi volivca, ki voli takšne člane telesa;
- **socialni element** pomeni celoten sklop od pravice do minimuma ekonomske blaginje in varnosti do pravice do polnopravne udeležnosti v družbeni dediščini in do življenja, ki je skladno s prevladujočimi družbenimi merili primerno civiliziranemu bitju.

Béland (2010, str. 9) socialno politiko opredeli kot industrializiran odgovor na socialne in ekonomske probleme, ki segajo vse od dohodkovne negotovosti do neenakosti in revščine. Socialna politika se nanaša predvsem na programe socialne varnosti, ki pomagajo revnim, preprečujejo neenakost, spodbujajo državljansko solidarnost in ščitijo delavce ter njihove družine v primeru določenih ekonomskih tveganj (Béland, 2010, str. 19).

Glavni cilji socialne politike so usmerjeni v ustvarjanje znosnih življenjskih razmer za vsakogar, za zdravje posameznikov in prebivalstva, za zmožnosti za osebni in poklicni razvoj, za polno zaposlenost in za odpravljanje socialne izključenosti ter socialnih napetosti (Bubnov Škoberne & Strban, 2010, str. 30).

MDDSZ socialno politiko v ožjem smislu opredeli z ukrepi za zagotavljanje socialne varnosti posameznika. Socialno varnost določajo strokovna načela, pravila in dejavnosti, ki posamezniku omogočajo, da se vključi in ostane vključen v družbeno okolje in v njem aktivno deluje. Pri tem država zagotavlja materialne in socialne pravice, posameznik pa prispeva v obliki davkov in drugih obveznih dajatev (Sociala, 2014).

1.3 Socialna zaščita

Pojem **socialna zaščita** se v praksi uporablja kot najširši pojem v socialnem sistemu, ki obsega **sistem socialne varnosti**, vključno s **sistemom socialnih zavarovanj**, **socialnega varstva**, **socialnih pomoči** in **drugih socialnih ugodnosti**, kot so na primer stanovanjske ugodnosti, subvencije predšolskega varstva, subvencije prehrane za otroke in mladino, davčne olajšave in podobno (Stanovnik, 1998, str. 133).

Socialno zaščito lahko razumemo kot neko vrsto zavarovanja v primeru revščine, jo uporabimo kot orodje za zagotavljanje socialne pravičnosti ali pa kot sredstvo oglaševanja razvoja socialne vključenosti. Predstavlja pojem solidarnosti in povezanosti med tistimi, ki imajo in tistimi, ki nimajo, med vladami in državljani in celo med nacijami. Socialna zaščita se zagotovi tistim, ki jo potrebujejo preko različnih mehanizmov, vključno z nadomestili v primeru brezposelnosti, pokojninami, otroškim dodatkom, dodatkom za nastanitev, javnim zdravstvenim zavarovanjem, aktivno politiko zaposlovanja ter programi usposabljanja in podobno.

1.3.1 Socialna varnost

MDDSZ **socialno varnost** opredeli kot širše zasnovan model državnih ukrepov na različnih področjih za zagotovitev socialne varnosti in vključuje zdravstvene, delovnopravne, stanovanjske, izobraževalne in ostale vidike ter je nadrejen pojem socialnemu varstvu, ki je definiran z vrstami storitev in denarnih dajatev skupinam in posameznikom, ki nimajo zadostnih sredstev za preživljanje. V Republiki Sloveniji (v nadaljevanju RS) smo sprejeli definicijo socialne varnosti kot pravico posameznika, da je zavarovan za naslednja tveganja: za primer bolezni, brezposelnosti, starosti, poškodbe pri delu, invalidnosti, materinstva, preživljanja otrok ter dajatve družinskim članom po smrti osebe, ki preživlja družino in pravice, ki so v Sloveniji urejene z Zakonom o socialnem varstvu. Država je po določbah URS dolžna urediti obvezno zdravstveno, pokojninsko, invalidsko in drugo socialno zavarovanje in skrbeti za njihovo delovanje. Hkrati pa je dolžna varovati družino, materinstvo, očetovstvo, otroke in mladino ter za to ustvarjati potrebne razmere (Sociala, 2014).

Pojem socialne varnosti se v mednarodnih aktih uporablja v zvezi s pravico do socialne varnosti ali s sistemi socialne varnosti. Sistemi socialne varnosti in pravice v teh sistemih obsegajo pravice zaposlenih oseb in drugih oseb, ki opravljajo pridobitno dejavnost do nadomestila plače in pokojnine v primeru trajne aličasne nezmožnosti za delo, v primeru stroškov zdravljenja in v primeru preživljanja otrok. S pravicami v sistemu socialne varnosti se zagotavlja varnost in kontinuiteta dohodka delavcem in drugim aktivnim osebam in njihovim družinskim članom v času, ko ne morejo delati ali imajo povečane stroške. V evropskih državah, vključno s Slovenijo, se pravice do denarnih dajatev in do zdravstvenega varstva v okviru sistemov socialne varnosti praviloma zagotavljajo v sistemih obveznih zavarovanj za zaposlene in druge aktivne osebe in njihove družinske člane. Lahko pa se te pravice zagotavljajo tudi v okviru nacionalnih sistemov, v katerih so pravice zagotovljene vsem prebivalcem ne glede na zaposlitveni status in dohodkovni položaj (Bubnov Škoberne & Strban, 2010, str. 42-43).

1.3.1.1 Socialna zavarovanja

Socialna zavarovanja so zakonska, javna in praviloma obvezna zavarovanja za socialna tveganja oziroma socialne primere, ki povzročajo izpad oziroma izgubo plače ali zaslužka zaradičasne ali trajne nezmožnosti za delo ali brezposelnosti, in zavarovanja za zdravstveno varstvo (Bubnov Škoberne & Strban, 2010, str. 66). Socialno zavarovanje obsega dajatve za čas bolezni, materinstva, očetovstva, invalidnosti, starosti in smrti in tudi za čas brezposelnosti. Panoge socialnega zavarovanja so posebej urejene z zakoni. Pomembna značilnost socialnih zavarovanj je kombinacija socialnih in zavarovalnih kriterijev. Socialni kriterij se izkazuje skozi zmožnost zavarovane osebe prispevati v zavarovanje ne glede na stopnjo tveganja in predvidene stroške, skozi določitev najnižjih možnih prejemkov in različnih socialnih dodatkov, zavarovalni kriterij pa skozi upoštevanje načela sorazmernosti med vplačanimi prispevki, trajanjem plačevanja prispevkov in višino dajatve ter ne nazadnje tudi skozi specifičen način financiranja, kjer stroške teh zavarovanj pokrivajo tako zaposlene osebe, kakor tudi njihovi delodajalci (Kalčič & Bubnov Škoberne, 1996, str. 19).

Prvi zakoni o socialnih zavarovanjih so bili sprejeti konec 19. stoletja v Nemčiji za časa kanclerja Bismarcka. Nemčija je bila namreč prva nacija na svetu, ki je oblikovala in sprejela program socialnega zavarovanja v primeru starosti. Kancler Bismarck se je z vpeljavo socialnih zavarovanj zavzemal za blaginjo delavcev, zato da bi se nemško gospodarstvo še naprej razvijalo z najvišjo možno učinkovitostjo in, zato da bi se ognili pozivom k bolj radikalnim socialističnim zahtevam. Združitev socialnega zavarovanja v primeru starosti z leta 1884 v Nemčiji ustanovljenim programom nadomestil za delavce ter s še eno leto prej ustanovljenim zavarovanjem v primeru bolezni, je za Nemčijo predstavljalo obširen in popoln sistem dohodkovne varnosti, ki je temeljil na principih socialnih zavarovanj (ILO, 2009, str. 2)¹.

---

¹ Več o socialnem zavarovanju v poglavju 3: Zgodovina socialne politike.

1.3.1.2 Socialno varstvo

V Sloveniji sta uveljavljena dva sistema socialnega varstva, ki se medsebojno dopolnjujeta (Vodovnik, 2003, str. 154):

- sistem socialnih zavarovanj, v okviru katerega se zagotavljajo sredstva za zagotavljanje pravic zavarovancev ob nastanku zavarovalnega primera (zdravstveno, pokojninsko in invalidsko zavarovanje, zavarovanje za primer brezposelnosti, starševsko in otroško varstvo) ter
- **sistem socialnega varstva**, v okviru katerega se zagotavljajo minimalne socialne pravice tistim, ko niso varovani pred posledicami nastanka socialnih primerov v okviru sistema socialnih zavarovanj.

V uvodu Resolucije o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2013-2020 (v nadaljevanju ReNPSV13-20) je sistem socialnega varstva opredeljen kot sistem, ki zajema:

- storitve, programe in druge oblike pomoči, katerih namen je preprečevati nastajanje socialnih stisk in težav;
- storitve, programe, prejemke in druge oblike pomoči, ki so namenjeni reševanju socialnih stisk in težav;
- javna pooblastila, naloge in ukrepe, ki jih izvajalcem socialnega varstva nalagajo zakoni in drugi predpisi;
- načrtovanje, razvoj, spremljanje in evalvacijo vseh elementov sistema socialnega varstva in socialne zaščite.

Zakon o socialnem varstvu (Ur.l. RS, št. 3/07 – uradno prečiščeno besedilo, 23/07 – popr., 41/07 – popr., 61/10 – ZSVarPre, 62/10 – ZUPJS in 57/12, v nadaljevanju ZSV) v 3. členu pravi, da pravice iz socialnega varstva obsegajo storitve in ukrepe, namenjene preprečevanju in odpravljanju socialnih stisk in težav posameznikov, družin in skupin prebivalstva ter denarno socialno pomoč, namenjeno tistim posameznikom, ki si sami materialne varnosti ne morejo zagotoviti zaradi okoliščin, na katere ne morejo vplivati.

1.4 Socialna izključenost

Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (angl. *Organization for Economic Co-operation and Development*, v nadaljevanju OECD) **socialno izključenost** opredeli kot kompleksen in večstranski problem, ki mu težko pristopamo in ga težko merimo. Na socialno izključenost poleg omejenega dostopa do trga dela zaradi različnih vzrokov vplivajo še revščina in dohodkovna neenakost, nezadostne ravni izobraževanja, zdravstvene težave ter nedostopnost do socialnih storitev in pomanjkanje socialne mreže. Vse te pomanjkljivosti vplivajo na sposobnost za delo, na učenje in na vključenost v družbo (OECD, 2010, str. 124).

Socialna varnost lahko vpliva na socialno vključenost na različne načine. Socialna nadomestila z zagotavljanjem ustreznega dohodka ščitijo ljudi pred revščino in pred negativnimi učinki nizkega dohodka in socialne vključenosti. Različni programi rehabilitacije in/ali prekvalifikacije lahko pomagajo ljudem, da se vrnejo na trg dela in dobijo plačano zaposlitev, toda če socialna politika ne vključuje programov aktivne politike dela, lahko sistemi socialne varnosti vodijo v večjo odvisnost od socialne pomoči ter socialno izključenost na področju zaposlitve (Palme, Nelson, Sjöberg, & Minas, 2009, str. 16).

2 ZGODOVINA SOCIALNE POLITIKE

Dokler so ljudje živel zvečine od tega, kar so pridelali in izdelali sami doma, je bila vsaka družina ali družinska zadruga posebna, samostojna gospodarska enota (Gosar, 1994, str. 25). Ko so ljudje začeli opuščati stari naturalno-gospodarski način življenja in se oprijeli modernega denarnega in tržnega gospodarstva pa so začeli živeti od denarnih dohodkov, ki jih vsi brez izjeme prejemamo od drugih ljudi ali od tujih ustanov. Jasno pa je: kolikor več prejme kdo od drugih, toliko manj ostane njim samim (Gosar, 1994, str. 28).

S spreminjanjem gospodarske strukture se je spreminjala tudi družbena struktura prebivalstva. Težišče gospodarskega dogajanja se je s kmetijstva selilo na drugo področje. Na tem področju je bilo poleg podjetnikov še delavstvo. Podjetniku je socialna varnost zagotavljalo njegovo premoženje, delavstvo je potrebovalo socialno politiko in socialno zavarovanje. Socialna politika je postajala vzporedna politika gospodarski politiki (Kresal, 1998, str. 14).

Odkar se je človeška družba razcepila na razrede, so se neposredni proizvajalci borili in se borijo, osebno in skupno, neorganizirano in organizirano, legalno in ilegalno, za zopetno pridobitev ekonomskega in socialnega položaja, ki so ga izgubili ob razcepitvi družbe na razrede (Kržišnik, 1976, str. 9-10).

Posamezna gospodarstva se še dandanes ne morejo prav razvijati in napredovati neodvisno od splošnih, svetovnih gospodarskih razmer. Gospodarsko življenje vsakega naroda in države je tesno zvezano z drugimi narodnimi gospodarstvi in je pod vplivom splošnih in svetovnih gospodarskih razmer. Liberalno načelo kar najpopolnejše svobode v gospodarskih rečeh se je izkazalo kot velika in usodna zmeta. Zaradi hudih posledic neurejenega gospodarskega življenja z njegovimi periodičnimi krizami, gospodarskimi polomi, z brezposelnostjo in bedo delovnih množic, so morale države vedno intenzivneje posegati v 'naravni' in neurejen potek gospodarskega življenja in ga s primernimi ukrepi po določenih vidikih smotno uravnavati in organizirati (Gosar, 1994, str. 27).

Prvi zakoni o socialnih zavarovanjih so bili sprejeti konec 19. stoletja v Nemčiji, za časa kanclerja Bismarcka. Zakoni so bili sprejeti pod pritiskom socialističnih gibanj in velike bede, v kateri so živeli industrijski delavci v mestih ob nastanku socialnih primerov (Bubnov Škoberne & Strban, 2010, str. 100). Začetek je bil storjen z zakonom iz leta 1883 o

zavarovanju delavcev za primer bolezni. To zavarovanje je najprej zajemalo le industrijske delavce, leta 1885 pa je bilo razširjeno tudi na delavce v trgovini in leta 1886 na delavce v poljedelstvu. Leta 1884 je bilo uvedeno tudi socialno zavarovanje za primer nesreče pri delu, ki je tudi najprej veljalo le za industrijske delavce in je bilo šele pozneje razširjeno na druge delavce. Leta 1889 je bilo uvedeno socialno zavarovanje za primer invalidnosti in starosti. Leta 1911 je bil izdan zakon o državnem zavarovanju (nem: *Reichsversicherungsordnung*), ki je združil glavne odločbe dotedanje zakonodaje o socialnem zavarovanju, hkrati pa uvedel socialno zavarovanje za primer smrti – vdovske in otroške pokojnine (Kržišnik, 1976, str. 162-163).

Postopoma so v večini evropskih celinskih držav sprejeli zakone o obveznem zavarovanju za socialne primere. Sistemi socialnih zavarovanj so osnovni sistemi v Nemčiji, Avstriji, Italiji, Franciji, Španiji, v Sloveniji in nekaterih drugih državah (Bubnov Škoberne & Strban, 2010, str. 101).

Evropska unija (v nadaljevanju EU) s postopno širitvijo zdaj vključuje že okoli 500 milijonov ljudi. Prebivalci EU se soočajo s skupno prihodnostjo v številnih pomembnih vidikih. Med drugim le-ti vključujejo staranje prebivalstva, spremenjen način življenja v času delovne dobe in novo ravnovesje med spoloma. Že več kot desetletje se o vseh teh skupnih vidikih razpravlja v smeri 'modernizacije socialne varnosti'. Razvijajoča se vizija o novi socialni Evropi temelji na treh medsebojno prepletenih stebrih: ekonomska rast, kvalitetne zaposlitve in popolna socialna politika. Vendar pa je na področju same narave in usmeritve tega modela še vedno nekaj zmede. Deloma tudi zaradi nezadostnega institucionalnega poznavanja socialnih modelov različnih držav članic EU. Velike organizacijske razlike v socialni politiki med državami članicami EU in veliko število stalnih nacionalnih reform na področju socialne politike predstavlja ustvarjalcem politike velike izzive, kako dejansko prepoznati najboljše prakse (Palme et al., 2009, str. 15).

Kljub določenim podobnostim med sistemi posameznih evropskih držav, pa Dragoš (v Dragoš, Hribernik, Ignjatović, Jaklič, Likar, Stanojević, & Vehovar, 2010, str. 175) trdi, da 'evropski socialni model' ne obstaja. Evropske države imajo različne socialne sisteme, ki nihajo od obsežnejših do blaginjskih, v katerih se vzdržujejo programi, ki niso nujni zgolj za preživetje, ampak stremijo k večji kakovosti življenja za vse; po drugi strani pa so sistemi, ki se v smislu neoliberalizma, omejujejo le na minimalno socialno varnost ali pa njene standarde celo pomikajo navzdol. Med enim in drugim ekstremom je cela paleta variacij in vse so v Evropi, zato ni mogoče govoriti o enotnem evropskem modelu. Obstajajo pa smernice in priporočila, ki jih EU pričakuje od svojih članic, kar pa še ne predstavlja nobenega modela.

2.1 Zgodovina socialne politike - Slovenija

2.1.1 Pred prvo svetovno vojno

Tako kot v ostali Avstriji tudi v Sloveniji in Dalmaciji pred prvo svetovno vojno še ni bilo delovnega prava kot posebne panoge prava, ki bi urejevalo delovna razmerja v celoti.

Posamezna vprašanja s področja delovnega prava oziroma delavsko varstvene zakonodaje so bila urejena z različnimi zakoni s področja gospodarstva, na primer: trgovski zakon iz leta 1862, rudarski zakon iz leta 1854. Z zakoni iz leta 1887 in 1889 so tudi v Sloveniji in Dalmaciji uvedli obvezno socialno zavarovanje za primer bolezni in nesreče pri delu. Leta 1906 pa je bilo s posebnim zakonom uvedeno obvezno pokojninsko zavarovanje zasebnih nameščencev (Kržišnik, 1976, str. 166).

Kresal (1998, str. 17-18) pravi, da se je državna socialna politika v začetku omejevala predvsem na reševanje delavskega vprašanja. Delavsko vprašanje je postalo pereče v drugi polovici 19. stoletja, ko se je z razvojem industrije, rudarstva in metalurgije ter drugih nekmetskih gospodarskih dejavnosti (gradnje železnic, predorov, mostov, prekopov, regulacije rek) pojavilo veliko število delavcev na enem mestu (v tovarni), ožjem okolišu (železniško gradbišče, rudarski revir) ter se skoncentriralo v mestih in industrijskih središčih. V razmerah gospodarskega liberalizma so se razvila mezdana razmerja brez delavske zaščite in varstva pravic. Obrtni red iz leta 1859 ni vseboval nobenih določb o varstvu in zaščiti pomožnih delavcev. Šele novele iz let 1883, 1885, 1895 in 1902 so vsebovale določbe o varstvu in zaščiti delavca in rokodelca.

2.1.2 Med prvo in drugo svetovno vojno

Pod neposrednim vplivom Velike Oktobrske revolucije v Rusiji pride v prvih letih po prvi svetovni vojni do hitrega razvoja socialne zakonodaje – uvede se osemurni delavnik v skoraj vseh evropskih državah, vključno z Jugoslavijo, uveljavijo se predpisi o odpravninah, prizna se pravna veljavnost kolektivnim pogodbam, obvezno socialno zavarovanje se razširi na vrsto držav. Največji razmah je imela socialna zakonodaja med letoma 1923 in 1929, to je do velike gospodarske krize. V tem obdobju je bila ustanovljena tudi Mednarodna organizacija dela, ki je tudi imela znaten vpliv na razvoj socialne zakonodaje o varstvu delavcev (Kržišnik, 1976, str. 168).

V Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev je bilo v prvih letih po prvi svetovni vojni izdano več zakonov s področja delavsko varstvene zakonodaje, za katere se lahko reče, da so bili na ravni zakonodaje gospodarsko razvitejših kapitalističnih držav te dobe (Kržišnik, 1976 str. 174):

- 1921 Zakon o inšpekciji dela,
- 1922 Zakon o zaščiti dela,
- 1922 Zakon o delavskih zaupnikih,
- 1922 Zakon o obveznem socialnem zavarovanju,
- 1931 Zakon o obrteh,
- 1931 Zakon o državnem prometnem osebju,
- 1937 Uredba o ugotavljanju minimalnih mezd, o sklepanju kolektivnih pogodb, o pomiritvi in arbitraži.

Z zakonom o zaščiti dela iz 1922 in zakonom o obrteh iz leta 1937 so bile ustanovljene naslednje ustanove delavskega varstva: socialno zavarovanje, posredovanje dela, kolektivno pogajanje, delavski zaupniki, delavske zbornice, inšpekcije dela, delavska razsodišča (arbitraže). Z zakonom o zavarovanju delavcev iz leta 1922 je bilo za celo območje Jugoslavije uvedeno obvezno zavarovanje delavcev za bolezen, onemoglost, starost smrt in nesrečo (Kržišnik, 1976, str. 179).

Kresal (1998, str. 51) kot glavne pridobitve razvoja delovnih razmerij med obema svetovnima vojnama izpostavi:

- 30.12.1918: uvedba 8-urnega delovnika,
- 18.12.1918: uvedba delavskih zaupnikov,
- 5.12.1918: podpiranje brezposelnih,
- 21.5.1921: uvedba delavske zbornice kot interesne predstavnice delavcev in nameščencev,
- 6.6.1918 – 1.11.1929: stanovanjska zaščita,
- 1.9.1937: začetek izvajanja pokojninskega zavarovanja vseh delavcev in
- 12.2.1937: Uredba o določanju minimalnih mezd, sklepanju kolektivnih pogodb, poravnanju in rabsodništvu.

2.1.3 Po drugi svetovni vojni

Po drugi svetovni vojni je bil leta 1950 sprejet Zakon o socialnem zavarovanju delavcev, uslužbencev in njihovih družin. Sistemi so bili v začetku urejeni na zvezni ravni, kasneje, z večanjem pristojnosti republik, je urejanje in izvajanje sistemov prešlo na republike. Samo sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja je bil do razpada Jugoslavije urejen z zveznim Zakonom o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja in republiški zakoni (Bubnov Škoberne & Strban, 2010, str. 101).

2.1.4 Po osamosvojitvi Slovenije

Leta 1992 so bili sprejeti novi zakoni s področja socialnih zavarovanj. Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ) je urejal zavarovanje za starost, za izgubo ali zmanjšanje delovne zmožnosti, ki je posledica poškodbe ali bolezni pri delu ali zunaj dela (invalidnost) in zavarovanje za primer smrti družinskega člana. Zakon se ni bistveno razlikoval od prejšnjega, uvedel je le nekatere strožje pogoje za nastanek pravic. Leta 2000 je začel veljati nov zakon, ZPIZ-1, v katerem so ohranjene dotedanje osnovne značilnosti sistema, spremenjene pa so nekatere pravice na področju starostnega, vdovskega in invalidskega zavarovanja. S spremembami so uvedeni novi pogoji za nastanek pravic za ženske, ki so se bolj približali pogojem, ki so določeni za moške. Na novo je urejen sistem dodatnega obveznega in prostovoljnega kolektivnega in individualnega zavarovanja (Bubnov Škoberne & Strban, 2010, str. 101-102). Zadnja veljavna zakonodaja na področju starosti in invalidnosti je bila sprejeta konec leta 2012 (ZPIZ-2).

Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (ZZVZZ) iz leta 1992 ureja zavarovanje za primer bolezni in poškodbe pri delu ali zunaj dela in za nego obolelih družinskih članov. Zakon je bil večkrat dopolnjen in spremenjen. Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti (ZZZPB) je bil sprejet leta 1991 in je bil kasneje večkrat dopolnjen in spremenjen (Bubnov Škoberne & Strban, 2010, str. 102). Trenutno veljavno zakonodajo na tem področju predstavlja Zakon o urejanju trga dela (ZUTD) iz leta 2013.

Zakon o družinskih prejemkih je bil sprejet leta 1993 in je urejal pravico do nadomestila plače za čas nosečnosti, porodniškega dopusta in dopusta za nego in varstvo otroka. Zakon je bil večkrat spremenjen in dopolnjen. Leta 2001 je bil sprejet Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (ZSDP), ki je uvedel obvezno starševsko zavarovanje za nadomestilo plače v času porodniškega dopusta (Bubnov Škoberne & Strban, 2010, str. 102).

2.2 Zgodovina socialne politike – Avstralija

2.2.1 V začetku

V 19. stoletju ni obstajalo v nobeni od zveznih avstralskih držav nič, kar bi lahko danes priznavali kot socialno varnost. Prevladujoča oblika podpore ljudem, ki se niso mogli sami preskrbeti v tistem času, je bila humanitarna pomoč dobredelnih organizacij, katerim so občasno finančno pomagale oblasti. V zadnjem četrtletju 19. stoletja in še posebej v času gospodarske depresije v 1890-ih je bilo vse več pozivov k bolj organiziranemu pristopu reševanja socialnih stisk. Sindikati so začeli pridobivati na moči, ustanovljena je bila Delavska stranka (angl. *Labour Party*) – vse to pa je pripomoglo k temu, da so se oblikovala gibanja za reforme na tem področju (Herscovitch & Stanton, 2008, str. 53).

Največjo skrb so v tistem času predstavljali starejši prebivalci. Leta 1900 sta zvezni državi New South Wales in Victoria po vzoru Danske (1891) in Nove Zelandije (1898) uzakonili pokojnine za osebe stare 65 let in več, za katere so prispevke v celoti prispevali delodajalci. Queensland jim je sledil leta 1907. Ostale tri zvezne države niso naredile nič, da bi uzakonile to vrsto pokojnine – verjetno v pričakovanju, da bo centralna država v skladu s svojo konstitucionalno pravico, na ravni celotne Avstralije (ne le na ravni posameznih zveznih držav) uzakonila invalidske in starostne pokojnine. To se je junija 1908 tudi zgodilo. Avstralija je začela z izplačevanjem starostnih pokojnin leta 1909. Model izplačevanja pokojnin na centralni ravni je bil podoben tistemu v posameznih zveznih državah Avstralije (Herscovitch & Stanton, 2008, str. 53):

- pokojnine so se financirale iz proračuna centralne države in ne iz prispevkov delodajalcev ali zavarovancev,
- znesek pokojnine ni bil vezan na pretekle dohodke,
- vpeljali so preverjanje dohodkovnega in premoženjskega stanja osebe, ki je zaprosila za kakršnokoli pomoč, ki se financira iz javnih sredstev.

Avstralija je začela z izplačevanjem invalidske pokojnine osebam s posebnimi potrebami v naslednjem letu. V letu 1912 so uvedli nadomestilo za porodniški dopust – fiksni znesek izplačan materi ob rojstvu vsakega otroka. Nadomestilo se je financiralo iz proračuna centralne države in zanj ni bil zahtevano preverjanje dohodkovnega in premoženjskega stanja.

2.2.2 Med prvo in drugo svetovno vojno

Na centralni ravni v naslednjih 25-ih letih ni prišlo do večjih sprememb. Nastop velike depresije v zgodnjih 1930-ih je vodil v zaostrovanje predpisov o pokojninah, uvedli pa so tudi preverjanje dohodkovnega in premoženjskega stanja za nadomestilo za porodniški dopust. Oba ukrepa sta bila pozneje, ko so se izboljšale gospodarske razmere, odpravljena. Na ravni posamezne zvezne države je bilo ker nekaj pomembnih napredkov (Herscovitch & Stanton, 2008, str. 53):

- Queensland: leta 1923 so uvedli shemo zavarovanja za primer brezposelnosti, ki se je financirala s prispevki delodajalcev in delojemalcev ter s subvencijami s strani centralne države. Od takrat se nekaj podobnega ni pojavilo v nobeni od ostalih zveznih držav kot tudi ne na centralni ravni. Ta shema se tudi v Queenslandu ni dolgo obdržala, saj jo je leta 1945 zamenjala nacionalna shema nadomestil za primer brezposelnosti in bolniške odsotnosti.
- New South Wales: leta 1926 so uvedli vdovske pokojnine, ki so bile v veliki meri podobne pokojninam na centralni ravni (fiksni znesek, preverjanje dohodkovnega in premoženjskega stanja, financiranje iz proračuna centralne države). Leta 1927 uvedejo denarno podporo za otroke (fiksni znesek plačan iz proračuna centralne države), leta 1928 pa uvedejo še nadomestilo za poškodbe pri delu, ki se je financiralo z obveznimi prispevki delodajalca zavarovalnicam. Prispevki so se določali na podlagi dohodka in niso bili podvrženi preverjanju dohodkovnega in premoženjskega stanja osebe. Po prvotni uvedbi v New South Wales-u se je ta model razširil na ostale zvezne države in uspešno preživel poskus ustvarjanja/prevzema istovrstnega modela na centralni ravni.

2.2.3 1940-a

V teh letih se je pričakovalo, da bo druga svetovna vojna upočasnila in omejila razvoj socialne varnosti, zgodilo pa se je ravno nasprotno. Podobno se je zgodilo tudi drugod, opazno v Veliki Britaniji. Razlika med tema dvema državama je bila v tem, da je Velika Britanija načrtovala uvedbo obširne sheme nacionalnega zavarovanja po zaključku vojne, nasprotno pa je Avstralija začela z uvajanjem novih nadomestil iz naslova socialne varnosti že med samo vojno. Spremembe v tem obdobju so bile zelo obširne in so vključevale uvedbo sledečega (Herscovitch & Stanton, 2008, str. 54):

- denarna podpora za otroke (angl. *Child Endowment*) leta 1941 (nadomesti shemo New South Wales-a iz leta 1927);
- vdovska pokojnina (angl. *Widows Pension*) leta 1942 (nadomesti shemo New South Wales-a iz leta 1926);

- dodatek za soproge (angl. *Wives Allowance*) leta 1943;
- nadomestila za otroke upokojencev (angl. *Allowances for Pensioners Children*) leta 1943;
- nadomestila za brezposelnost, bolezni in 'posebna' nadomestila (angl. *Unemployment, Sickness and 'Special' Benefits*)

Novo Ministrstvo za socialne zadeve (angl. *Department of Social Services*) je začelo delovati leta 1941. Pred tem je sistem socialne varnosti nadzorovalo Ministrstvo za finance Avstralije (angl. *Treasury*). Po vojni, leta 1947, so različne zakone združili v enotni Zakon o socialnih zadevah (angl. *Social Services Act*). V tem obdobju je vredno omeniti še tri dosežke (Herscovitch & Stanton, 2008, str. 55):

- enotna dohodnina (angl. *Uniform income tax*) leta 1942: med drugo svetovno vojno je bil dohodek obdavčen tako na centralni ravni kot na ravni posamezne zvezne države. Centralna država je zaradi izpada dohodka v času druge svetovne vojne želela postati edina prejemnica davkov iz naslova dohodka zato so zvezne države prostovoljno predale nadzor nad dohodnino centralni državi, vendar tega nadzora nikoli niso dobile nazaj;
- leta 1945 so uvedli prispevke za socialne storitve (angl. *Social Services Contribution*), ki niso bili nič drugega kot dodatni davek na dohodek in le-tega so čez pet let združili z dohodnino;
- leta 1946 so z uspešnim referendumom razširili in pojasnili kakšno moč ima centralna država kot celota nad zakonodajo, ki zadeva socialno varnost.

Do konca tega desetletja je Avstralija imela obsežen in celovit sistem socialne varnosti, ki so ga podpirale močne finančne in ustavne oblasti, ki so lahko zagotovile nadaljnji razvoj v prihajajočih letih.

2.2.4 1950-ta in 1960-ta

Po razvoju v 1940-ih ne preseneča, da je v naslednjih dveh desetletjih šlo bolj za usklajevanje kot za novosti na področju socialnega varstva. Zgodilo se je veliko sprememb, vendar so bile le-te majhne. Omembe vredne so spodnje štiri (Herscovitch & Stanton, 2008, str. 55):

- leta 1951 so uvedli brezplačno zdravstveno in bolnišnično oskrbo upokojencev;
- leta 1958 so uvedli dodatno podporo upokojencem, ki so plačevali najemnine. Pozneje se je iz tega razvil program, ki je bil namenjen veliko večji skupini ljudi z nizkimi dohodki;
- leta 1963 so uvedli višji znesek pokojnine za upokojence, ki so živeli sami;
- leta 1969 velika liberalizacija preverjanja dohodkovnega in premoženjskega stanja pri pokojninah.

V tem obdobju so bile pomembne tudi spremembe v zdravstvenem sistemu. Sheme zdravstvenih, bolnišničnih in lekarniških nadomestil so končno dobile svoje mesto po tem, ko je bilo okoli njihove uvedbe v 1940-ih veliko političnih polemik. Spremembe po letu 1950 so omogočile prelivanje subvencij centralne države v privatne sklade, ki so ponujali zdravstveno

in bolnišnično zavarovanje. Shema lekarniških nadomestil (angl. *The Pharmaceutical Benefits Scheme*) je omogočila brezplačne recepte za zdravila, ki rešujejo življenja (angl. *Life-Saving Drugs*), pozneje pa se je razširila še na širšo paleto zdravil, vendar je bilo za le-ta potrebno doplačilo.

2.2.5 1970-ta in 1980-ta

Do začetka 1970-ih se je v Avstraliji kazala vse večja privrženost k spremembam. Pojavljati so se začela ključna vprašanja glede sistema socialne varnosti (Herscovitch & Stanton, 2008, str. 55):

- ali trenutni sistem socialne varnosti ustrezno obravnava revščino;
- kakšni so učinki sistema socialne varnosti na spodbudo za delo in varčevanje in
- izločitev določenih skupin, ki se soočajo s socialno stisko.

V začetku tega obdobja je bilo gospodarstvo relativno močno in prevladoval je splošni optimizem glede obsega novosti in izboljšav. Tudi gospodarske recesije v 1970-ih in 1980-ih so imele le majhen negativni vpliv na želje po spremembi. Najpomembnejše spremembe tega obdobja vključujejo (Herscovitch & Stanton, 2008, str. 56):

- 1972: precejšnja omilitev preverjanja dohodkovnega in premoženjskega stanja za pokojnine in uvedba pokojnine za soproge (angl. *Wives Pension*), ki so zamenjale manj radodarne dodatke za soproge (angl. *Wives Allowance*);
- odprava preverjanja dohodkovnega in premoženjskega stanja za pokojnice upokojencev starih 75 let in več leta 1973 in starih med 70 in 74 leta 1975;
- uvedba pokojnini podobnega plačila za starše samohranilce, ki ne prejemajo vdovske pokojnine (leta 1973 za matere samohranilke in leta 1977 za očete samohranilce);
- odstranitev komponente sredstva iz preverjanja dohodkovnega in premoženjskega stanja za pokojnine leta 1976, ki pa so jo ponovno vključili v popolnoma drugačni obliki leta 1985;
- 1974: nastanek novega dodatka za starše otrok s posebnimi potrebami;
- 1976: združitev povračila davka za otroka (angl. *Child Tax Rebate*) in denarne podpore za otroka v enotni sistem družinskega dodatka, ki se je izplačeval iz proračuna centralne države brez preverjanja dohodkovnega in premoženjskega stanja skrbniku otroka;
- 1978: odprava nadomestila za porodniški dopust;
- 1977: uvedba avtomatskega usklajevanja pokojnin in večine ostalih nadomestil z letno inflacijo;
- 1983: dodatek za mobilnost, ki bi kril stroške osebam s posebnimi potrebami, ki zaradi omejitev (invalidnost, poškodbe, bolezen,...) ne morejo uporabljati javnega transporta za prihod na delo, šolanje,...
- 1988: preverjanje dohodkovnega in premoženjskega stanja za družinske dodatke;
- 1984: uvedba pokojnine za skrbnike zakoncev s posebnimi potrebami;
- 1987: postopna ukinitve vdovske pokojnine za tiste, ki niso bili skrbniki otrok;

- 1989: začetek sheme zaposlitve, izobraževanja in usposabljanja staršev samohranilcev (angl. *Jobs, Education and Training scheme – JET*).

2.2.6 1990-ta

Leta 1986 je bila ustanovljena Cass-ova komisija za pregled takratnega sistema socialne varnosti (angl. *The Cass Social Security Review*). Komisija se je osredotočila na tri glavna področja socialne varnosti: družine z otroki, delovno silo in starejše (Regan, 2014, str. 27). Njene ugotovitve so preusmerile pozornost na potrebo po spodbujanju in lajšanju ekonomske in socialne udeležbe prejemnikov socialnih transferjev – predvsem invalidov, staršev samohranilcev in brezposelnih. Prav tako je komisija zagovarjala, da bi moral sistem socialne varnosti zaradi velikih sprememb vloge žensk ljudi obravnavati kot posameznike in, da bi se obseg nadomestil za vzdrževane člane moral zmanjšati.

V devetdesetih so sledile še druge spremembe, ne le kot posledica ugotovitev Cass-ove komisije, temveč tudi kot odziv na velike spremembe širše družbe in gospodarstva, vključno s še eno recesijo. Med pomembnejše spremembe v 1990-ih sodijo (Herscovitch & Stanton, 2008, str. 57) :

- 1993: združitev vseh izplačil za otroke v enotni sistem;
- 1994: postopno uveljavljanje višje upokojitvene starosti za ženske;
- 1995: uvedba deloma individualiziranega preverjanja dohodkovnega in premoženjskega stanja za določene pare;
- 1994: postopna ukinitve pokojnin za soproge;
- 1997: zakonodaja, ki je fiksirala standardni znesek pokojnine na 25 % celotnih povprečnih tedenskih moških zaslužkov;
- 1996 – 1999: razširjena podpora negovalcem odraslih in otrok s posebnimi potrebami;
- 1997: delitev odgovornosti za politiko in realizacijo storitev med Ministrstvom za socialne zadeve (angl. *Department of Social Security*) in na novoustanovljeno agencijo, ki jo lahko primerjamo z našimi centri za socialno delo – Centrelink.

Avstralsko gospodarstvo je v tem obdobju doživljalo velike in hitre spremembe. Zaradi gospodarske recesije v zgodnjih devetdesetih je stopnja brezposelnosti segala čez vrtočlavih 11 % in število delovno sposobnih ljudi, ki so prejeli socialne transferje se je dramatično zviševalo. Gospodarska gibanja so se začela gibati v drugo smer sredi devetdesetih let, kljub temu pa je število ljudi, ki so prejeli nadomestila iz naslova socialne varnosti, še vedno naraščalo. Konec desetletja je avstralska vlada izrazila veliko zaskrbljenost glede števila staršev samohranilcev in invalidov, ki so prejeli pokojninam podobna nadomestila. Osredotočili so se na reformo sistema socialne varnosti in leta 1999 so ustanovili McClure referenčno skupino (angl. *McClure Reference Group*), ki naj bi preučila perečo problematiko. Namen skupine je bil podati mnenje in svetovati glede socialne pomoči in z le-to povezanih

ukrepov, ki bi preprečili in zmanjšale odvisnost od socialne pomoči pri delovno sposobnih ljudeh (Regan, 2014, str. 30). Referenčna skupina je poročala leta 2000.

2.2.7 21. stoletje

Avstralska vlada je skladno s priporočili McClure referenčne skupine v proračunu 2001-2002 pripravila ukrep imenovan Avstralci delamo skupaj (angl. *Australians Working Together*), ki se je postopoma uvajal v naslednjih štirih letih. Osrednja točka tega ukrepa je bilo delavsko posojilo (angl. *working credit*), ki je stopilo v veljavo leta 2002. Namen tovrstnega posojila je bil omiliti pogoje pri preverjanju dohodkovnega in premoženjskega stanja delovno sposobnega prebivalstva, ki se je postopoma vračalo na trg dela po dolgotrajnem obdobju prejemanja nadomestil iz naslova socialne varnosti. Ukrep je vključeval še nekaj dodatnih nadomestil in storitev za starše, invalide in starejše, ki so bili brezposelni dolgo časa (Herscovitch & Stanton, 2008, str. 57).

V proračunu za leti 2005 in 2006 je avstralska vlada napovedala nove ukrepe, ki so začeli veljati julija 2006. Ukrepi so imeli največji vpliv na starše samohranilce s šoloobveznimi otroki in invalide, ki so delali za skrajšan delovni čas. Ukrepi so vključevali (Herscovitch & Stanton, 2008, str. 57):

- znižan najvišji znesek nadomestila,
- strožje preverjanje dohodkovnega in premoženjskega stanja in
- dolžnost prejemnikov nadomestil, da delajo za polovični delovni čas ali pa, da iščejo zaposlitev za polovični delovni čas.

Poleg zgoraj naštetega, so ukrepi vključevali še usposabljanje, pomoč pri stroških za vrtec in še nekatere druge oblike pomoči.

Novo stoletje je prineslo še eno veliko spremembo – novo davčno reformo. Uvedba davka na blago in storitve je vplivala na cene, zato so za omilitev teh vplivov uvedli naslednje ukrepe (Herscovitch & Stanton, 2008, str. 58):

- dodatek na pokojnine;
- omilitev pogojev preverjanja dohodkovnega in premoženjskega stanja; in
- odstranitev plačil družinam z otroki iz Zakona o socialnem varstvu, ki jih nadomestijo z novo, bolj radodarno shemo – družinska davčna olajšava (angl. *Family Tax Benefit*), ki se tudi uzakoni.

Avstralski sistem socialne varnosti se je veliko spreminjal skozi stoletja, vendar ge še vedno definirajo določeni elementi stalnosti: preverjanja dohodkovnega in premoženjskega stanja, financiranje iz prihodkov centralne države in velik poudarek na sodelovanju prejemnikov socialne pomoči.

3 FINANCIRANJE SISTEMOV SOCIALNE VARNOSTI

Sistemi socialne varnosti, socialnih zavarovanj, socialnega varstva, socialnih ugodnosti in socialne zaščite se v ekonomiji obravnavajo predvsem z vidika prerazporejanja javnih sredstev (socialni transferji) v korist določenih skupin prebivalstva, z vidika financiranja stroškov javnih socialnih sistemov in učinkov financiranja na ekonomski razvoj v državi ter na položaj prebivalstva (tudi z vidika kupne moči prebivalcev). Sistemi so opredeljeni kot *prispevni – kontributivni*, če se financirajo iz prispevkov bodočih upravičencev (zavarovanih oseb) in delodajalcev, ali *neprispevni – nekontributivni*, če se ne financirajo iz prispevkov, temveč iz drugih virov, praviloma iz državnih proračunskih virov (Bubnov Škoberne & Strban, 2010, str. 40).

Klasična definicija nacionalnih računov predstavlja sledeče vire financiranja socialne varnosti (Cichon, Scholz, van de Meerendonk, Hagemeyer, Bertranou & Plamondon, 2004, str. 22):

- **Javni sektor**
  - o Splošna država
    - Centralna država
    - Zvezna in lokalna država
    - Skladi socialne varnosti
  - o Javne gospodarske družbe
  - o Neprofitne organizacije, ki služijo gospodinjstvom
- **Zasebni sektor**
  - o Zasebne gospodarske družbe
  - o Neprofitne organizacije, ki služijo gospodinjstvom
  - o Gospodinjstva
- **Drugi viri**

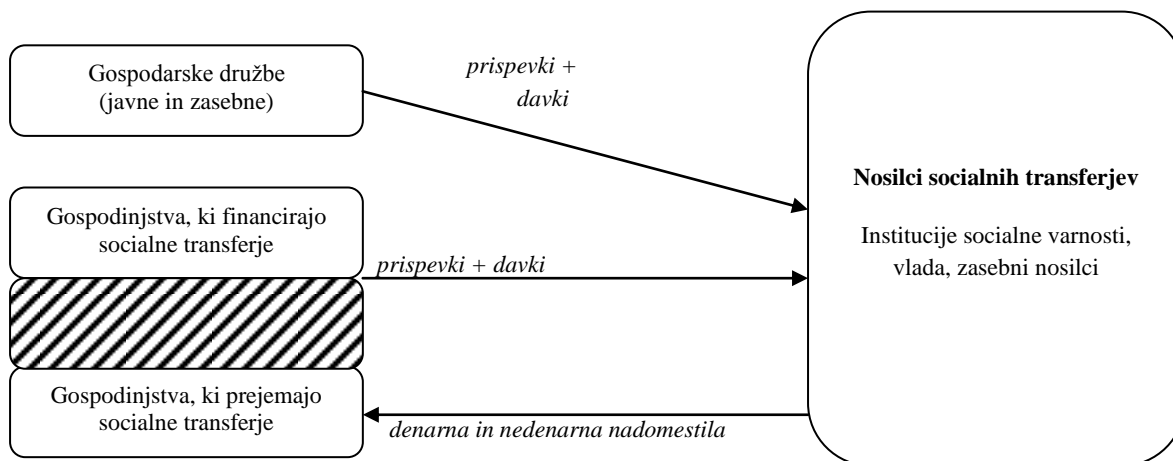
Nacionalni sistemi socialne varnosti se v splošnem financirajo preko sledečih glavnih virov prihodkov (ILO, 2001, str. 52-53):

- socialni prispevki delodajalcev in/ali delojemalcev;
- davki, ki so lahko del državnih prihodkov ali pa so namenski davki;
- dohodek od investiranja;
- zasebne zavarovalne premije.

Slika 1 prikazuje osnovni agregatni denarni tok v okviru formalnega nacionalnega sistema socialne varnosti, ki zajema različne sisteme socialnih transferjev. Nadomestila oziroma prejemi iz naslova socialne varnosti se financirajo preko davkov in prispevkov, ki jih vplačuje podskupina vseh zasebnih gospodinjstev (gospodinjstva, ki financirajo nadomestila) ter javnih in zasebnih gospodarskih družb oziroma delodajalcev. Davki in prispevki se vplačujejo nosilcem posamezne vrste socialnih transferjev. Le-ti organizirajo zbiranje virov in jih prerazporejajo skladno z določenimi zakoni drugi podskupini zasebnih gospodinjstev, ki

prejemajo nadomestila. Država torej sama ne generira prihodke za financiranje sistemov socialnih transferjev, temveč prihodke prerazporeja. Vlada dobi davčne prihodke od gospodarskih družb, gospodinjstev in iz ostalih virov (na primer uvozne carine) ter nameni del svojega državnega prihodka za financiranje sistema socialnih transferjev (Cichon et al., 2004, str. 22).

Slika 1: Osnovni agregatni denarni tok v nacionalnem sistemu socialne varnosti

Vir: M. Cichon, et al., 2004, str. 2.

Na tem mestu je pomembno poudariti, da tako podskupina zasebnih gospodinjstev, ki financira kot tudi tista, ki prejema socialne transferje nista striktno ločeni: večina gospodinjstev namreč tako financira kot tudi prejema socialne transferje. Z vidika med časovnosti obe skupini gospodinjstev torej financirata socialne transferje v enem obdobju in jih prejemata v drugem. Lahko pa se pojavijo primeri, ko financiranje in prejetje socialnih transferjev poteka hkrati – na primer, v primeru zdravstvenega zavarovanja, zaposleni, ki je na bolniškem dopustu, še vedno plačuje prispevke za zdravstveno zavarovanje, medtem ko v istem obdobju prejema brezplačne zdravstvene storitve strani osebnega zdravnika in prejema zdravila brez doplačila. Enako velja za večino sistemov, ki se financirajo z davki, ko gospodinjstva plačujejo davke in istočasno prejemajo nadomestila – na primer univerzalni pokojninski sistem, ki se financira z davki (Cichon et al., 2004, str. 23).

3.1 Financiranje sistemov socialne varnosti v Sloveniji

Socialno varstvena dejavnost v Sloveniji se financira iz proračuna republike in občine. Sredstva za financiranje socialno varstvene dejavnosti se zagotavljajo tudi s plačili storitev, s prispevki dobrodelnih organizacij in organizacij za samopomoč ter invalidskih organizacij, s prispevki donatorjev in iz drugih virov (ZSV, 97. člen).

Izdatki za socialno varnost v Sloveniji se financirajo iz prispevkov za socialno zavarovanje, ki jih plačujejo zavarovanci in delodajalci. Po URS mora država pokriti kakršno koli morebitno izgubo shem socialnega zavarovanja. Zavarovanje za primer brezposelnosti in zavarovanje za starševsko varstvo se v glavnem financirata iz državnega proračuna, družinski prejemki in

denarna socialna pomoč pa se v celoti financirajo iz državnega proračuna (Evropska komisija, 2012, str. 5). Prispevke za socialno varnost plačujejo zaposleni, zavarovanci, delodajalci, RS, Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje (v nadaljevanju ZPIZ), Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije (v nadaljevanju ZZZS), Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje (v nadaljevanju ZRSZ) in drugi zavezanci.

Iz **proračuna RS** se financirajo (ZSV, 98. člen):

- dejavnosti, potrebne za delovanje in razvoj sistema socialnega varstva iz 6. člena tega zakona;
- socialna preventiva;
- prva socialna pomoč;
- pomoč družini za dom;
- izvrševanje javnih pooblastil;
- institucionalno varstvo iz 16. člena tega zakona, razen stroškov storitev v zavodih za odrasle, kadar je upravičenec oziroma drug zavezanec delno ali v celoti oproščen plačila;
- vodenje in varstvo ter zaposlitev pod posebnimi pogoji;
- denarne socialne pomoči;
- investicije v socialno varstvene zavode;
- skupne naloge socialnega varstva iz programa, ki ga vsako leto določi državni zbor;
- naloge socialne zbornice iz drugega odstavka 77. člena tega zakona;
- osebna pomoč;
- naloge, ki jih skupnosti iz 68.a člena tega zakona opravljajo kot javno pooblastilo;
- razvojni in dopolnilni programi, pomembni za državo, in sodelovanje z nevladnimi organizacijami.

Iz **proračuna občine** se financirajo (ZSV, 99. člen):

- pravice družinskega pomočnika;
- pomoč družini na domu, najmanj v višini 50 % subvencije k ceni storitve in v višini, za katero je upravičenec oziroma drug zavezanec delno ali v celoti oproščen plačila;
- pomoč pri uporabi stanovanja (najemnina) iz četrtega odstavka 24. člena in tretjega odstavka 31. člena tega zakona;
- stroški storitev v zavodih za odrasle, kadar je upravičenec oziroma drug zavezanec delno ali v celoti oproščen plačila;
- razvojni in dopolnilni programi, pomembni za občino in sodelovanje z nevladnimi organizacijami.

V Tabeli 1 vidimo, da so glavne kategorije virov financiranja programov socialne varnosti v Sloveniji socialni prispevki, tj. prispevki delodajalcev in prispevki zaščiteneh oseb, prispevki države in drugi prihodki. Med letoma 2004 in 2012 so socialni prispevki na letni ravni v povprečju predstavljali kar 67 % vseh virov financiranja izdatkov socialne zaščite, 32 % so predstavljali prispevki države in 1 % drugi viri. Slovenski sistem socialne varnosti je

prispevni sistem, tj. temelji na prispevkih za socialno varnost. Sistem obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja v Sloveniji, na primer, deluje kot pretočni sistem – to pomeni, da se sproti financira iz vplačanih prispevkov zavarovancev, ki se prav tako sproti namenjujejo za plačilo upokojencem (Pogačar, Krčmar, Rangus & Žiher, 2013, str. 18).

Tabela 1: Viri financiranja sistemov socialne varnosti v Sloveniji, 2004-2013 v mio EUR

Viri financiranja sistemov socialne varnosti v Sloveniji v mio EUR									
Viri financiranja/ Leto	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Socialni prispevki	4.227	4.495	4.743	5.151	5.660	5.703	5.776	5.794	5.805
Socialni prispevki delodajalcev	1.710	1.828	1.897	2.060	2.259	2.311	2.358	2.355	2.374
Dejanski socialni prispevki delodajalcev	1.418	1.497	1.584	1.719	1.904	1.975	2.000	2.005	2.014
Pripisani socialni prispevki delodajalcev	292	330	313	341	355	337	358	349	360
Socialni prispevki zaščiteneh oseb	2.517	2.667	2.847	3.091	3.400	3.392	3.418	3.439	3.432
Socialni prispevki zaposlenih	2.049	2.182	2.315	2.522	2.794	2.743	2.771	2.774	2.705
Socialni prispevki samozaposlenih	180	191	196	206	223	238	240	243	268
Socialni prispevki upokojencev in drugih oseb	288	294	337	364	384	410	406	422	459
Prispevki države	2.020	2.114	2.148	2.233	2.387	2.903	2.925	3.118	3.019
Drugi prihodki	84	89	96	138	153	146	102	100	107
Viri financiranja - SKUPAJ	6.331	6.698	6.988	7.522	8.200	8.752	8.803	9.011	8.930

Vir: Statistični Urad Republike Slovenije, Statistični letopis Republike Slovenije 2013, 2013, str. 201; Statistični Urad Republike Slovenije, Izdatki in viri financiranja programov socialne zaščite ter upravičenci do pokojnin, Slovenija, 2015a.

Socialni prispevki so stroški delodajalca za svoje zaposlene ali stroški zaščitene osebe za ugotovitev upravičenosti do socialnih prejemkov. Sledijo **prispevki države**, ki predstavljajo stroške države za vodenje javnih programov brez prispevkov in finančna podpora države za druge nacionalne programe socialne varnosti. **Drugi prihodki** so različni tekoči prihodki programov socialne varnosti.

Statistični urad republike Slovenije (v nadaljevanju SURS) **socialne prispevke delodajalcev** deli na (2005, str. 101):

- **dejanske socialne prispevke delodajalcev:** sestavljajo jih plačila, ki jih delodajalci v korist svojih zaposlenih plačajo zavarovateljem (skladom socialne varnosti in zasebnim shemam s skladi). Ta plačila zajemajo obvezne, dogovorjene, pogodbene in prostovoljne prispevke za zavarovanje pred socialnim tveganjem in socialnimi potrebami. Čeprav te

delodajalčeve prispevke plačajo delodajalci neposredno zavarovateljem, se obravnavajo kot sestavina sredstev za zaposlene, torej velja, da jih zavarovateljem plačajo zaposleni;

- **pripisane socialne prispevke delodajalcev:** predstavljajo protipostavko socialnim prejemkom, financiranim brez skladov (zmanjšanim za morebitne socialne prispevke zaposlenih), ki jih delodajalci plačajo neposredno svojim zaposlenim, nekdanjim zaposlenim in drugim upravičencem² brez posredovanja zavarovalnice ali avtonomnega pokojninskega sklada in brez oblikovanja posebnega sklada za ta namen izločene rezerve. Dejstvo, da nekatere socialne prejemke plačajo delodajalci neposredno, brez posredovanja skladov socialne varnosti ali drugih zavarovateljev, jim ne odvzema značilnosti prejemkov socialnega skrbstva. Ker pa so stroški teh prejemnikov del delodajalčevih stroškov dela, morajo biti vključeni tudi v sredstva za zaposlene.

Socialni prispevki zaščitenih oseb so (SURs, 2005, str. 119):

- **socialni prispevki zaposlenih:** to so socialni prispevki, ki jih zaposleni plačujejo shemam socialne varnosti, zasebnim shemam s skladi in zasebnim shemam brez skladov. Obsegajo dejanske plačane prispevke, povečane za – če gre za zasebne sheme s skladi – dodatne prispevke, plačljive iz dohodka od lastnine, pripisanega zavarovancem, ki ga prejmejo v shemah udeleženi zaposleni, in zmanjšane za zaračunane storitve. Vse zaračunane storitve se obravnavajo kot stroški v povezavi s prispevki zaposlenih, in ne delodajalcev;
- **socialni prispevki samozaposlenih in nezaposlenih oseb:** so prispevki, ki jih v svojo lastno korist plačujejo osebe, ki ne spadajo med zaposlene, torej samozaposlene osebe (delodajalci in samozaposleni brez zaposlenih) in nezaposlene. Vključujejo tudi vrednost dodatnih prispevkov, plačljivih iz dohodka od lastnine, pripisanega zavarovancem, ki ga prejmejo udeleženi posamezniki. Ti dodatni prispevki so prikazani kot bi jih udeleženi posamezniki vrnilo zavarovalnicam kot dodatek svojim drugim prispevkom

3.1.1 Stopnje prispevkov za socialno varnost – Slovenija

Prispevki za socialno varnost so po obsegu največja skupina med ‘veliko trojico’ dajatev v našem sistemu javnih financ. Stopnje prispevkov so proporcionalne. Osnove za plačevanje prispevkov so enake za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, za obvezno zavarovanje, za starševsko varstvo ter prispevek za zaposlovanje. Prispevki se plačujejo iz bruto prejemkov (Čok, Stanovnik, Cirman, Prevolnik Rupel, Rant & Gabrijelčič, 2012, str. 68-69).

Stopnje prispevkov določa Zakon o prispevkih za socialno varnost (Ur.l. RS, št. 5/96, 18/96 – ZDavP, 34/96, 87/97 – ZDavP-A, 3/98, 7/98 – odl. US, 106/99 – ZPIZ-1, 81/00 – ZPSV-C, 97/01 – ZSDP, 97/01, 62/10 – odl. US, 40/12 – ZUJF, 96/12 – ZPIZ-2, 91/13 – ZZVZZ-M, 99/13 – ZSVarPre-C in 26/14 – ZSDP-1, v nadaljevanju ZPSV), za določene zavarovance pa so stopnje prispevkov določene v Zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Ur.l.

---

² Pripisani socialni prispevki delodajalcev vključujejo znesek, ki je enak vrednosti plač, ki jih delodajalci še naprej začasno izplačujejo svojim zaposlenim v primeru bolezni, porodniškega dopusta, poškodbe pri delu, nezmožnosti za delo, presežka delovne sile itd., če je ta znesek mogoče izločiti.

RS, št. 96/12, 39/13, 99/13 – ZSVarPre-C, 101/13 – ZIPRS1415, 44/14 – ORZPIZ206, 85/14 – ZUJF-B in 95/14 – ZUJF-C, v nadaljevanju ZPIZ-2) in Zakonu o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (Ur.l. RS, št. 72/06 – uradno prečiščeno besedilo, 114/06 – ZUTPG, 91/07, 76/08, 62/10 – ZUPJS, 87/11, 40/12 – ZUJF, 21/13 – ZUTD-A, 91/13, 99/13 – ZUPJS-C, 99/13 – ZSVarPre-C, 111/13 – ZMEPIZ-1 in 95/14 – ZUJF-C, v nadaljevanju ZZVZZ). Prispevke pobira Finančna uprava Republike Slovenije (v nadaljevanju FURS).

Zavezanci za plačilo prispevkov po posameznih vrstah zavarovancev so (FURS, 2015, str. 6, 10, 15, 16, 17, 18, 19):

- **za zaposlene osebe** delodajalec za plačilo prispevkov delodajalca in zaposleni sam za plačilo prispevkov zavarovanca. Delavci, zaposleni pri delodajalcu s sedežem v tujini, so sami zavezanci za plačilo prispevkov zavarovanca in delodajalca;
- **samozaposlene** osebe so same zavezanci za plačilo prispevkov za socialno varnost zavarovanca in prispevkov delodajalca, razen v primerih prejemanja nadomestil, ko je zavezanec za plačilo prispevkov delodajalca izplačevalec nadomestil;
- **družbeniki** so sami zavezanci za obračun in plačilo prispevkov za socialno varnost zavarovanca in prispevkov delodajalca, razen v primerih prejemanja nadomestil, ko je zavezanec za plačilo prispevkov delodajalca izplačevalec nadomestil
- **kmetije**: zavezanci so kmetije, ki so obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovani
- **občasno delo študentov in dijakov**: pooblaščen organizacija (študentski servis) za plačilo prispevkov delodajalca ter dijak oziroma študent za plačilo prispevkov zavarovanca;
- **brezposelne osebe**: zavezanec za plačilo prispevkov delodajalca je ZRSZ, za plačilo prispevkov zavarovanca pa je brezposelna oseba. V njenem imenu te prispevke obračuna in plača ZRSZ. Za brezposelne zavarovance, ki imajo do upokojitve pravico do plačila prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, je ZRSZ tudi zavezanec za prispevek zavarovanca;
- **prejemniki pravic iz starševskega varstva**: RS je zavezanec za plačilo prispevkov delodajalca, upravičenci do starševskega nadomestila ter upravičenci do delnega plačila za izgubljeni dohodek pa so zavezanci za plačilo prispevkov zavarovanca. Za upravičence do (sorazmernega) plačila prispevkov ter za upravičence do starševskega dodatka je zavezanec za plačilo prispevkov zavarovanca in delodajalca RS;
- **družinski pomočniki**: zavezanec za plačilo prispevkov delodajalca je pristojna občina, družinski pomočniki so zavezanci za plačilo prispevkov zavarovanca (v njihovem imenu jih obračuna in plača pristojna občina);
- **rejnice**: zavezanec za plačilo prispevkov za rejnice je RS;
- **verski uslužbenci** sam za plačilo prispevkov zavarovanca in delodajalca;
- **vojaki**: zavezanec za plačilo prispevkov zavarovanca in delodajalca je RS.

Osebe, ki dejavnost opravljajo kot postranski poklic – osebe, ki v obvezno zavarovanje niso vključene na podlagi opravljanja dejavnosti, temveč na drugi podlagi (praviloma na podlagi delovnega razmerja), so obvezno zavarovane za invalidnost in smrt, ki je posledica

poškodbe pri delu ali poklicne bolezni. Iz tega naslova plačujejo prispevke za posebne primere zavarovanja v pavšalnih zneskih (FURS, 2015, str. 8):

- **pavšal za pokojninsko in invalidsko zavarovanje:** enkrat letno ga določi ZPIZ in od aprila leta 2015 znaša 32,20 EUR
- **pavšal za zdravstveno zavarovanje:** mesečni znesek pavšalnega prispevka, ki velja za celo obdobje koledarskega leta, se določi v znesku 0,53 % povprečne bruto plače za oktober preteklega leta (za leto 2015 znaša 8,18 EUR na mesec). Plačujejo tudi prispevek za zdravstveno zavarovanje po stopnji 6,36 % od osnove v višini 25 % povprečne bruto plače za oktober preteklega leta (za leto 2015 znaša 24,54 EUR na mesec).

V Tabeli 2 na strani 25 predstavljam stopnje prispevkov zavarovancev in delodajalcev za socialno varnost v Sloveniji (v %).

Tabela 2: Stopnje prispevkov za socialno varnost (v %) za zavarovance in delodajalce po posameznih zavarovancih v Sloveniji

Področje	zaposleni, samozaposleni, družbeniki, rejnice, verski uslužbenci		začasno in občasno delo dijakov in študentov		brezposelni		družinski pomočniki		prejemniki pravic iz starševskega varstva		upravičenci do starševskega dodatka		vojaki na prostovoljnem služenju vojaškega roka		kmetje	kmetje (007*** + 064)	kmetje (007 + 065****)
	Z*	D**	Z	D	Z	D	Z	D	Z	D	Z	D	Z	D	Z	Z	Z
Pokojninsko in invalidsko zavarovanje	15,50	8,85	15,50	8,85	15,50	8,85	15,50	8,85	15,50	8,85	15,50	8,85	15,50	8,85	15,50	15,50	15,50
Zdravstveno zavarovanje	6,36	6,56		6,56	5,96	5,96	5,96	5,96	5,96				5,96	0,18	6,36	6,36	5,21
Starševsko varstvo	0,10	0,10			0,10	0,10	0,10	0,10	0,10	0,10					0,20	0,20	0,20
Zaposlovanje	0,14	0,06			0,14	0,06	0,14	0,06	0,14	0,06							
Poškodbe pri delu in poklicne bolezni		0,53		0,53											0,53	0,53	
Skupaj	22,10	16,10	15,50	15,94	21,70	14,97	21,70	14,97	21,70	9,01	15,50	8,85	21,46	9,03	22,59	22,59	20,91

Legenda:

*Z = stopnja prispevka zavarovancev; **D = stopnja prispevka delodajalcev

*** Pogoji za prostovoljno vključitev v obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje (**zavarovalna podlaga 007**) so: starost najmanj 15 let; zdravstvena sposobnost za opravljanje kmetijske dejavnosti, ki jo ugotavlja služba medicine dela (potrdilo službe medicine dela o zdravstveni sposobnosti za opravljanje kmetijske dejavnosti); dokazilo, da na zavarovanega člana ne dosega najmanj tolikšen katastrski dohodek ali drugi dohodek kmečkega gospodarstva, ki ustreza znesku minimalne plače. Premoženjski cenzus mora biti manjši od zneska 4.894,06 EUR.

**** Šifra podlage za zavarovanje je odvisna od dejstva ali je oseba hkrati pokojninsko in invalidsko zavarovana in ali je zavarovana kot nosilec kmetijske dejavnosti ali član kmečkega gospodarstva. Če je oseba hkrati prostovoljno vključena v obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje po šifri podlage za zavarovanje 007. Zavarovanje po šifri podlage za zavarovanje **064** in **065** vključuje tudi zavarovanje za starševsko varstvo (Zavarovalna podlaga 007, 064 in 065, 2015).

Vir: Finančna uprava Republike Slovenije, *Prispevki za socialno varnost. Brošura o plačevanju prispevkov za socialno varnost – podrobnejši opis, 2015.*

3.2 Financiranje sistemov socialne varnosti v Avstraliji

Za Avstralijo je značilen sistem nacionalne univerzalne socialne varnosti. To je sistem, v katerem so ob nastanku socialnega primera upravičeni do dajatve vsi državljani ali prebivalci, ne glede na to, ali so zaposleni oziroma samozaposleni, in ne glede na njihov ekonomski in socialni položaj. Gre torej za sistem, ki temelji na prebivališču (angl. *residence based*), in ne na zaposlitvi. Varovane osebe so ali vsi rezidenti, prebivalci, ki stalno prebivajo v državi, državljani in tujci, ali pa samo državljani, ki prebivajo v državi. Nosilec takega sistema je praviloma država. Izvajanje sistema organizira država prek pooblaščenih institucij. Sredstva za pokrivanje stroškov sistema zagotavlja država praviloma iz proračunskih sredstev, zato je ta sistem označen kot ne-prispevni (Bubnov Škoberne & Strban, 2010, str. 106-107).

Bistvena razlika med sistemom socialne zaščite v Avstraliji in tistimi v ostalih državah, ki temeljijo na prispevkih, je v tem, da avstralski sistem ne temelji na prispevkih, temveč na rezidenčnem pogoju in se financira izključno iz prihodkov centralne države (davkov). Znesek nadomestila, izplačanega v Avstraliji, je odvisen od same potrebe upravičenca, ki se oceni s preverjanjem njegovega dohodkovnega in premoženjskega stanja, in ni odvisen dolžine ali višine v preteklosti vplačanih prispevkov. Rezidenčni pogoj v splošnem zahteva, da mora biti upravičenec do nadomestila rezident Avstralije in mora bivati v Avstraliji v trenutku, ko poda zahtevek za nadomestilo.

Tudi Davidson in Whiteford (2012, str. 8) pravita, da se avstralski sistem socialne varnosti razlikuje od tistih v večini ostalih držav članic OECD. Večina nadomestil je v višini pavšalnega zneska, financirajo pa se iz prihodkov centralne države, saj ne obstajajo izrecni prispevki za socialno varstvo. Nadalje se za večino nadomestil zahteva preverjanje dohodkovnega in premoženjskega stanja, tako da se pravice zmanjšajo, ko se premoženje poveča. Ker je avstralski sistem ne-prispeven, se upravičenost do nadomestil določa na podlagi rezidenčnega pogoja in posledično pokriva velik del populacije.

4 SISTEM SOCIALNE VARNOSTI V SLOVENIJI

Sistem socialne varnosti v Sloveniji zajema socialno zavarovanje, družinske prejemke in sistem socialne pomoči. Celoten sistem se financira s prispevki za socialno varnost, ki jih plačujejo zaposlene osebe in delodajalci (Evropska komisija, 2012, str. 4).

Sistem socialnega zavarovanja zajema:

- **obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje:** krije zavarovalne primere za starost, invalidnost, potrebo po pomoči in postrežbi, telesno okvaro in smrt. Obvezno so zavarovane zaposlene osebe, samozaposlene osebe, kmetje in nekatere druge kategorije oseb, ki opravljajo določene dejavnosti. To zavarovanje upravlja ena institucija, in sicer ZPIZ;

- **obvezno zdravstveno zavarovanje:** zavarovane osebe so upravičene do zdravstvenih storitev (zdravstveno varstvo) in denarnih nadomestil, vključno z denarnim nadomestilom v primeru bolezni ter povračilom stroškov za zdravstvene storitve v tujini. V sistem so vključene zaposlene osebe, samozaposlene osebe, kmetje, prejemniki nadomestil iz naslova socialne varnosti (vključno z upokojenci) in druge osebe, ki prebivajo v RS, kot tudi njihovi družinski člani. ZZZS je edini ponudnik obveznega zdravstvenega zavarovanja. Na voljo je tudi **dodatno zdravstveno zavarovanje** (zavarovanje z doplačilom) za zdravstvene storitve, ki jih obvezno zavarovanje ne krije prostovoljno v celoti;
- **zavarovanje za primer brezposelnosti:** zagotavlja plačilo nadomestil za primer brezposelnosti. ZRSZ deluje prek mreže območnih služb in uradov za delo. Zavarovanje za primer brezposelnosti zagotavlja tudi povračilo prevoznih in selitvenih stroškov, pravico do zdravstvenega varstva ter pravico do pokojninskega in invalidskega zavarovanja;
- **zavarovanje za starševsko varstvo:** obsega starševski dopust in starševska nadomestila zaposlenim osebam, samozaposlenim osebam, kmetom in nekaterim drugim kategorijam oseb na območju RS.

Sistem družinskih prejemkov zajema denarne dodatke ali denarne dajatve, tj. starševski dodatek, pomoč ob rojstvu otroka, otroški dodatek, dodatek za veliko družino, dodatek za nego otroka, ki potrebuje posebno nego in varstvo, in delno plačilo za izgubljeni dohodek.

Sistem socialne pomoči v slovenskem sistemu socialne varnosti so poleg denarne socialne pomoči na voljo še določeni prejemki iz naslova socialne pomoči.

MDDSZ nadzira dejavnosti ZPIZ, ZRSZ in centrov za socialno delo (v nadaljevanju CSD), ki zagotavljajo družinske prejemke, socialno pomoč in socialne storitve.

4.1 Vrste socialnih transferjev – Slovenija

4.1.1 Področje starost in invalidi

ZPIZ-2 v svojem 26. členu opredeli pravice, ki izhajajo iz obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja (v nadaljevanju obvezno zavarovanje):

- pravice do starostne, predčasne, invalidske, vdovske in dela vdovske pokojnine ter pravica do družinske in delne pokojnine;
- pravice na podlagi preostale delovne zmožnosti;
- pravica do letnega dodatka in dodatka za pomoč in postrežbo.

4.1.1.1 Starostna in predčasna pokojnina

Pokojninski sistem v Sloveniji, tj. pokojninsko in invalidsko zavarovanje temelji na zavarovalniškem principu, kar pomeni, da je pravica do pokojnine pravica iz pokojninskega in

invalidskega zavarovanja, ki izhaja iz minulega dela in temelji na prispevkih, plačanih v času aktivne dobe zavarovanca. Vendar sistem pokojninskega zavarovanja v Sloveniji ni čisti 'zavarovalniški' sistem, saj je del socialnega zavarovanja, ki temelji tudi na načelih vzajemnosti in solidarnosti – intra in medgeneracijske (Pogačar et al., 2013, str. 17).

Pokojninsko zavarovanje je del socialnih zavarovanj, zato si tudi v pokojninskem zavarovanju (enako kot v drugih socialnih zavarovanjih) zavarovanci zagotavljajo materialno in socialno varnost za starost, invalidnost, smrt in druge zavarovane primere za vsakega od njih in vzajemno eden za drugega tako, da vplačujejo prispevke. Pravice iz pokojninskega zavarovanja pa lahko uveljavijo le osebe, ki so izpolnile pogoje za pridobitev pravic. Zaradi načela solidarnosti se materialna in socialna varnost zagotavlja tudi osebam, ki si ne glede na svoj prispevek, iz objektivnih razlogov ne morejo zagotoviti splošne ravni materialne in socialne varnosti - nekaterim se lahko priznajo večje pravice kot bi jim pripadale, če bi se upoštevali samo vplačani prispevki (Pogačar et al., 2013, str. 19).

Zavarovanec pridobi pravico do **starostne pokojnine** pri starosti 65 let, če je dopolnil najmanj 15 let zavarovalne dobe, tj. obdobje, ko je bil zavarovanec obvezno ali prostovoljno vključen v obvezno zavarovanje, ter obdobja, za katera so bili plačani prispevki (ZPIZ-2, 27. člen).

V obdobju od 1. januarja 2013 do 31. decembra 2019 pridobi pravico do starostne pokojnine zavezanec, ki je dopolnil 20 let pokojninske dobe in naslednjo starost (ZPIZ-2, 27. člen):

- leta 2013: moški 63 let in 6 mesecev, ženska 61 let in 6 mesecev
- leta 2014: moški 64 let, ženska 62
- leta 2015: moški 64 let in 6 mesecev, ženska 62 let in 6 mesecev
- leta 2016: ženska 63 let
- leta 2017: ženska 63 let in 6 mesecev
- leta 2018: ženska 64 let
- leta 2019: ženska 64 let in 6 mesecev

Starostna pokojnina se odmeri od pokojninske osnove, ki jo tvori mesečno povprečje osnov zavarovanca za posamezno leto zavarovanja, od katerih so bili plačani prispevki za obvezno zavarovanje (ZPIZ-2, 30. člen).

Zavarovanec pridobi pravico do **predčasne pokojnine** pri starosti 60 let, če je dopolnil 40 let pokojninske dobe (ZPIZ-2, 29. člen).

4.1.1.2 Delna pokojnina

Zavarovanec, ki je izpolnil pogoje za pridobitev pravice do predčasne ali starostne pokojnine, lahko pridobi pravico do **delne pokojnine**, če ostane v obveznem zavarovanju v obsegu, ki

ustreza sorazmernemu delu polnega delovnega oziroma zavarovalnega časa, vendar najmanj 4 ure dnevno ali 20 ur tedensko (ZPIZ-2, 40. člen).

4.1.1.3 Invalidska pokojnina

ZPIZ-2 v 63. členu opredeli invalidnost kot sledi: invalidnost je podana, če se zaradi sprememb v zdravstvenem stanju, ki jih ni mogoče odpraviti z zdravljenjem ali ukrepi medicinske rehabilitacije in so ugotovljene v skladu s tem zakonom, zavarovancu zmanjša zmožnost za zagotovitev oziroma ohranitev delovnega mesta oziroma za poklicno napredovanje.

Pravico do **invalidske pokojnine** pridobi (ZPIZ-2, 41. člen):

- zavarovanec pri katerem je nastala invalidnost I. kategorije³;
- zavarovanec, pri katerem je nastala invalidnost II. kategorije in ni zmožen za drugo delo s polnim delovnim časom brez poklicne rehabilitacije, ta pa mu ni zagotovljena, ker je star nad 55 let;
- zavarovanec, pri katerem je nastala invalidnost II. kategorije in ni zmožen za drugo delo s krajšim delovnim časom od polnega najmanj štiri ure dnevno brez poklicne rehabilitacije, ta pa mu ni zagotovljena, ker je star nad 50 let;
- zavarovanec, pri katerem je nastala invalidnost II. ali III. kategorije in mu ni zagotovljena ustrežna zaposlitev, ker je dopolnil 65 let starosti.

Med pravice iz invalidskega zavarovanja štejemo še (ZPIZ-2, 70., 81., 82., 84., 85., 86. člen):

- poklicno rehabilitacijo;
- pravico do premestitve;
- pravico do dela s krajšim delovnim časom od polnega, najmanj štiri ure dnevno;
- začasno nadomestilo;
- pravico do nadomestila za invalidnost;
- pravico do delnega nadomestila;

4.1.1.4 Vdovska in družinska pokojnina

Vdova, vdovec oziroma drugi družinski člani umrlega zavarovanca oziroma uživalca pravic, določenih z ZPIZ-2, pridobijo pravico do vdovske oziroma družinske pokojnine po njem, če je ta (ZPIZ-2, 52. člen):

---

³ I. kategorija: če zavarovanec ni več zmožen opravljati organiziranega pridobitnega dela ali ni zmožen opravljati svojega poklica in nima več preostale delovne zmožnosti; II. kategorija: če je zavarovančeva delovna zmožnost za svoj poklic zmanjšana za 50 % ali več; III. kategorija: če zavarovanec ni več zmožen za delo s polnim delovnim časom, lahko pa opravlja določeno delo s krajšim delovnim časom od polnega, najmanj štiri ure dnevno oziroma če je zavarovančeva delovna zmožnost za svoj poklic zmanjšana za manj kot 50 % ali če zavarovanec še lahko dela v svojem poklicu s polnim delovnim časom, vendar pa ni zmožen za delo na delovnem mestu, na katerem dela (ZPIZ-2, 41. člen).

- izpolnil pogoje za pridobitev pravice do predčasne, starostne oziroma invalidske pokojnine, pri čemer se smrt šteje, kot da je pri zavarovancu podana I. kategorija invalidnosti ali
- bil uživalec predčasne, starostne ali invalidske pokojnine iz obveznega zavarovanja ali uživalec pravic na podlagi invalidnosti iz obveznega zavarovanja.

Če je zavarovanec oziroma uživalec pravic po tem zakonu umrl zaradi poškodbe pri delu ali poklicne bolezni, pridobijo upravičenci pravico do vdovske oziroma družinske pokojnine po njem ne glede na to, koliko pokojninske dobe je dopolnil.

Vdovsko pokojnino lahko uveljavi vdova ali vdovec umrlega zavarovanca oziroma uživalca pravic (ZPIZ-2, 53. člen):

- če je do njegove smrti dopolnil(a) starost 58 let;
- če je bil(a) do njegove smrti popolnoma nezmožen(a) za delo ali je to postal(a) v enem letu po njegovi smrti;
- če ji(mu) je po njegovi smrti ostal otrok ali več otrok, ki imajo pravico do družinske pokojnine po umrem, vdova oziroma vdovec pa ima do njih dolžnost preživljanja.

Po smrti zavarovanca ali uživalca pravic, pridobijo pravico do **družinske pokojnine** (ZPIZ-2, 55. člen):

- otroci;
- pastorki, vnuki in drugi otroci brez staršev, ki jih je zavarovanec preživljal ter starši, ki jih je bil umrl zavarovanec oziroma uživalec pravic do svoje smrti dolžan preživljati v skladu s predpisi, ki urejajo zakonsko zvezo in družinska razmerja.

4.1.1.5 Letni dodatek

Letni dodatek se določi v dveh različnih višinah tako, da prejmejo (ZPIZ-2, 95. člen):

- višji znesek uživanci pokojnin, katerih pokojnina z upoštevanjem dela vdovske pokojnine oziroma z upoštevanjem družinske pokojnine po drugem roditelju je v mesecu izplačila letnega dodatka enaka ali nižja od zneska 55,63 % najnižje pokojninske osnove;
- nižji znesek uživanci pokojnin, katerih pokojnina z upoštevanjem dela vdovske pokojnine oziroma z upoštevanjem družinske pokojnine po drugem roditelju v mesecu izplačila letnega dodatka presega znesek 55,63 % najnižje pokojninske osnove, uživanci delnih pokojnin in pokojnin.

4.1.1.6 Dodatek za pomoč in postrežbo

Pravico do **dodatka za pomoč in postrežbo** imajo uživanci starostne, predčasne, invalidske, vdovske ali družinske pokojnine s stalnim prebivališčem v RS, ki jim je za osnovne življenjske potrebe nujna stalna pomoč in postrežba drugega. Pravico do dodatka za pomoč in

postrežbo imajo tudi zavarovanci, ki so sklenili delovno razmerje ali začeli opravljati samostojno dejavnost kot slepi ali slabovidni, zavarovanci, ki postanejo med delovnim razmerjem ali opravljanjem samostojne dejavnosti slepi ali slabovidni, ter nepokretni zavarovanci, ki so zaposleni primerno svojim delovnim zmožnostim, vendar najmanj s polovico polnega delovnega časa, če nimajo pravice do dodatka za pomoč in postrežbo na kakšni drugi podlagi (ZPIZ-2, 99. in 100. člen).

4.1.2 Področje bolezni

Zaposleni, samozaposlene osebe, kmetje, prejemniki nadomestil iz naslova socialnega zavarovanja (pokojnine za starost, invalidnost ali preživele družinske člane, nadomestilo za primer brezposelnosti, trajna socialna pomoč) ali osebe s stalnim prebivališčem, ki niso zavarovane v okviru nobenega sistema, morajo biti obvezno zdravstveno zavarovani. Poleg tega so do zdravstvenega varstva upravičeni tudi vzdrževani družinski člani, vključno z zakonci ali zunajzakonskimi partnerji, otroki in pastorki, ter nekatere druge osebe, ki potrebujejo pomoč. V okviru tega zavarovanja imajo osebe dostop do zdravnikov ali zdravstvenih domov, ki nudijo primarne zdravstvene storitve, ki imajo sklenjeno pogodbo z ZZVS. Če oseba nima urejenega dodatnega zavarovanja z doplačilom, mora v okviru sistema obveznega zavarovanja poravnati del stroškov za zdravstveno varstvo, ki znašajo med 10 % in 90 %. Za nekatere zdravstvene storitve doplačila ni (Evropska komisija, 2012, str. 6).

Po 15. členu ZZVZZ obvezno zdravstveno zavarovanje obsega zavarovanje za primer bolezni in poškodbe izven dela ter zavarovanje za primer poškodbe pri delu in poklicne bolezni. Z obveznim zavarovanjem se zavarovanim osebam zagotavlja v obsegu, ki ga določa ta zakon (ZZVZZ, 13. člen):

- plačilo zdravstvenih storitev;
- nadomestilo plače med začasno zadržanostjo od dela;
- povračilo potnih stroškov v zvezi z uveljavljanjem zdravstvenih storitev.

4.1.2.1 Plačilo zdravstvenih storitev

Obseg pravic do zdravstvenih storitev je določen v odstotku od vrednosti storitev. To pomeni, da se iz obveznega zdravstvenega zavarovanja financirajo nekatere storitve v polnem obsegu (100 %), druge pa le v določenem odstotku od vrednosti storitve (bodisi najmanj 90 % vrednosti, najmanj 80 % vrednosti, najmanj 70 % vrednosti; največ do 60 % vrednosti ali pa največ do 50 % vrednosti). Razliko do polne vrednosti morajo plačati zavarovane osebe iz lastnih sredstev, lahko pa se za doplačilo zavarujejo s prostovoljnim (dopolnilnim) zdravstvenim zavarovanjem. V tem primeru doplačilo krije zavarovalnica pri kateri ima oseba sklenjeno takšno obliko zavarovanja (ZZVZZ, 23. člen).

4.1.2.2 Nadomestila med začasno zadržanostjo od dela

Denarno nadomestilo v primeru bolezni se izplačuje iz obveznega zdravstvenega zavarovanja, da se nadomesti začasna izguba delovne zmožnosti ekonomsko aktivnih zavarovancev. Zato se izplačuje zaposlenim, samozaposlenim osebam, lastnikom zasebnih podjetij, vrhunskim športnikom in vrhunskim šahistom ter kmetom (Evropska komisija, 2012, str. 7).

Osnova za nadomestilo je povprečna mesečna plača in nadomestila oziroma povprečna osnova za plačilo prispevkov v koledarskem letu pred letom, v katerem je nastala začasna zadržanost od dela. Nadomestilo znaša (ZZVZZ, 31. člen):

- 100 % osnove ob zadržanosti od dela zaradi poklicne bolezni, poškodbe pri delu, presaditve živega tkiva in organov v korist druge osebe, posledic dajanja krvi ter izolacije, ki jo odredi zdravnik;
- 90 % osnove ob zadržanosti od dela zaradi bolezni;
- 80 % osnove ob zadržanosti od dela zaradi poškodb izven dela, nege družinskega člana in spremstva, ki ga odredi zdravnik.

4.1.2.3 Povračilo potnih stroškov

Zavarovane osebe imajo pri uresničevanju pravic do zdravstvenih storitev pravico do povračila potnih stroškov, ki obsega prevozne stroške ter stroške prehrane in nastanitve med potovanjem in bivanjem v drugem kraju (ZZVZZ, 39. člen).

4.1.3 Področje brezposelnost

Zakon o urejanju trga dela (Ur.l. RS, št. 80/10, 40/12 – ZUJF, 21/13, 63/13, 100/13 in 32/14 – ZPDZC-1, v nadaljevanju ZUTD) v svojem 58. členu opredeli pravice iz obveznega in prostovoljnega zavarovanja za primer brezposelnosti:

- pravica do denarnega nadomestila za primer brezposelnosti;
- pravica do plačila prispevkov za obvezna socialna zavarovanja;
- pravica do plačila prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje eno leto pred izpolnitvijo minimalnih pogojev za pridobitev pravice do starostne pokojnine po predpisih o pokojninskem in invalidskem zavarovanju.

Pravice iz zavarovanja za primer brezposelnosti lahko pridobi brezposelna oseba, ki je bila pred nastankom brezposelnosti zavarovana za najmanj devet mesecev v zadnjih 24 mesecih (ZUTD, 59. člen). Brezposelna oseba lahko uveljavlja **denarno nadomestilo** v trajanju (ZUTD, 60. člen):

- 3 mesecev za zavarovalno dobo od devet mesecev do 5 let,
- 6 mesecev za zavarovalno dobo od 5 do 15 let,
- 9 mesecev za zavarovalno dobo od 15 do 25 let,

- 12 mesecev za zavarovalno dobo nad 25 let,
- 19 mesecev za zavarovance, starejše od 50 let in za zavarovalno dobo nad 25 let,
- 25 mesecev za zavarovance, starejše od 55 let in za zavarovalno dobo nad 25 let.

Denarno nadomestilo se prve tri mesece izplačuje v višini 80 % od osnove, v nadaljnjih devetih mesecih pa v višini 60 % od osnove. Po izteku tega obdobja se denarno nadomestilo izplačuje v višini 50 % od osnove (ZUTD, 62. člen).

4.1.4 Področje starševsko varstvo

Po Zakonu o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (Ur.l. RS, št. 26/14, v nadaljevanju ZSDP-1, 14. člen) so pravice iz zavarovanja za starševsko varstvo:

- dopust,
- nadomestilo,
- pravica do krajšega delovnega časa in pravica do plačila prispevkov za socialno varnost zaradi starševstva,
- pravica do plačila prispevkov za socialno varnost v primeru štirih ali več otrok,
- nadomestilo v času odmora za dojenje in pravica do plačila prispevkov za socialno varnost v času odmora za dojenje.

Pravica do dopusta je pravica do odsotnosti z dela zaradi poroda oziroma nege in varstva otroka tiste osebe, ki otroka dejansko neguje in varuje. Trajanje posamezne vrste dopusta je določeno v koledarskih dneh. Vrste dopusta so (ZSDP-1, 15., 19., 21., 22., 25., 27., 29., 34. in 40. člen):

- **materinski dopust:** mati ima pravico do materinskega dopusta v trajanju 105 dni, od katerih obvezno izrabi 15 dni. Izrabi se v strnjem nizu v obliki polne odsotnosti z dela. Mati nastopi materinski dopust 28 dni pred predvidenim datumom poroda, ki ga določi ginekolog. Oče ima pravico do materinskega dopusta, če mati umre, zapusti otroka ali pa na podlagi mnenja zdravnika specialista trajno ali začasno ni sposobna za nego in varstvo otroka. V času materinskega dopusta pripada materi **materinsko nadomestilo**;
- **očetovski dopust:** oče ima pravico do očetovskega dopusta v trajanju 90 koledarskih dni (ne glede na to, koliko otrok se rodi hkrati), pri čemer mora prvih 15 dni dopusta koristiti do dopolnjenega šestega meseca otrokove starosti oz. le izjemoma do dvanajstega meseca otrokove starosti (sicer ta del očetovskega dopusta zapade), drugih 75 dni pa lahko izrabi najdlje do tretjega leta starosti otroka. Za 15 dni očetovskega dopusta, ki jih oče izrabi do dopolnjenega šestega oz. dvanajstega meseca otrokove starosti, mu država zagotavlja **očetovsko nadomestilo**, za druge dni očetovskega dopusta, ki jih lahko izrabi do tretjega leta starosti otroka, pa mu država zagotavlja plačilo prispevkov za socialno varnost od minimalne plače;
- **starševski dopust:** vsak od staršev ima pravico do starševskega dopusta v trajanju 130 dni, pri čemer lahko mati na očeta prenese 100 dni starševskega dopusta, 30 dni pa je

neprenosljivih. Oče lahko prenese na mater 130 dni starševskega dopusta. Eden od staršev ga izrabi neposredno po izteku materinskega dopusta. Starševski dopust se izrabi v strnjem nizu v obliki polne ali delne odsotnosti z dela. Trajanje starševskega dopusta se pri izrabi v obliki delne odsotnosti z dela ne podaljša. V tem času staršu pripada **starševsko nadomestilo**.

Pravico do krajšega delovnega časa in pravico do plačila prispevkov za socialno varnost zaradi starševstva ima (ZSDP-1, 50. člen):

- eden od staršev, ki neguje in varuje otroka do tretjega leta starosti;
- eden od staršev, ki neguje in varuje najmanj dva otroka, do končanega prvega razreda osnovne šole najmlajšega otroka;
- eden od staršev, ki neguje in varuje zmerno ali težje gibalno oviranega otroka ali otroka z zmerno ali težjo motnjo v duševnem razvoju, tudi po tretjem letu starosti otroka, vendar ne dlje kot do 18. leta starosti otroka.

V vseh primerih delodajalec delavcu zagotavlja pravico do plače po dejanski delovni obveznosti, RS pa mu zagotavlja do polne delovne obveznosti plačilo prispevkov za socialno varnost od sorazmernega dela minimalne plače. RS plačuje prispevke zavarovanca in delodajalca za obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje, zavarovanje za primer brezposelnosti, za starševsko varstvo, za zdravstveno zavarovanje pa prispevke za primer bolezni in poškodbe izven dela, za pravice do zdravstvenih storitev in povračila potnih stroškov. RS plačuje prispevke po stopnjah, določenih z zakonom, ki določa stopnje prispevkov za socialno varnost. Krajši delovni čas mora obsegati najmanj polovično tedensko delovno obveznost.

Pravico do plačila prispevkov v primeru štirih ali več otrok ima eden od staršev, ki zapusti trg dela zaradi nege in varstva štirih ali več otrok, s katerimi ima skupno stalno prebivališče v RS ter je bil zavarovan za starševsko varstvo vsaj 12 mesecev v zadnjih treh letih ali je bil aktivni iskalec zaposlitve v skladu z zakonom, ki ureja trg dela, vsaj 12 mesecev v zadnjih treh letih, do končanega prvega razreda osnovne šole najmlajšega otroka, v skladu s predpisi, ki urejajo osnovno šolo (ZSDP-1, 52. člen).

4.1.5 Področje družinski prejemki

Družinski prejemki so denarni prejemki, ki obsegajo (ZSDP-1, 62., 63., 66., 68., 70., 75., 77., 79., 83. člen):

- **starševski dodatek**: je denarna pomoč staršem, ki negujejo in varujejo otroka, kadar po rojstvu otroka niso upravičeni do zgoraj omenjenih nadomestil. Pravica do starševskega dodatka traja 365 dni od rojstva otroka;
- **pomoč ob rojstvu otroka**: enkratni denarni prejemek, namenjen nakupu opreme za otroka;

- **otroški dodatek:** s tem dodatkom se staršem zagotovi dopolnilni prejemek za preživljanje, vzgojo in izobraževanje otroka. Pravica do otroškega dodatka se prizna za dobo največ enega leta;
- **dodatek za veliko družino:** je letni prejemek namenjen družini, ki ima v koledarskem letu vsaj en dan tri ali več otrok do starosti 18 let, po 18. letu pa, če so otroke starši dolžni preživljati v skladu z določbami zakona, ki ureja družinska razmerja;
- **dodatek za nego otroka:** je denarni dodatek za otroka, ki potrebuje posebno nego in varstvo in je namenjen kritju povečanih življenjskih stroškov, ki jih ima družina pri preživljanju in negi takega otroka;
- **delno plačilo za izgubljeni dohodek:** je osebni prejemek, ki ga prejme eden od staršev ali druga oseba, kadar zapusti trg dela ali začne delati krajši delovni čas od polnega zaradi nege in varstva otroka s težko ali funkcionalno težko motnjo v duševnem razvoju ali težko ali funkcionalno težko gibalno ovirane otroke ali otroke z določenimi boleznimi iz seznama hudih bolezni; oziroma eden od staršev ali druga oseba, ki neguje in varuje dva ali več otrok z zmerno ali težjo motnjo v duševnem razvoju ali zmerno ali težjo gibalno oviranostjo.

4.1.6 Denarna socialna pomoč in varstveni dodatek

Zakon o socialno varstvenih prejemkih (Ur.l. RS, št. 61/10, 40/11, 14/13 in 99/13, v nadaljevanju ZSVarPre, 2. člen) opredeli denarno socialno pomoč in varstveni dodatek kot socialno varstvena prejemka, namenjena tistim posameznikom ali posameznicam, ki si materialne varnosti ne morejo zagotoviti zaradi okoliščin, na katere sami ne morejo vplivati.

Z **denarno socialno pomočjo** se upravičencu do nje za čas prebivanja v RS zagotavljajo sredstva za zadovoljevanje minimalnih življenjskih potreb v višini, ki omogoča preživetje. Preživetje je omogočeno, če so upravičencu zagotovljeni dohodki, s katerimi razpolaga po zmanjšanju za normirane stroške oziroma dejanske stroške, priznane po zakonu, ki ureja dohodnino, ter po plačilu davkov in obveznih prispevkov za socialno varnost, v višini minimalnega dohodka, določenega s tem zakonom (ZSVarPre, 4. člen). Upravičenec do denarne socialne pomoči je (ZSVarPre, 6. člen):

- oseba, ki si ne more preživetja zagotoviti sama z delom, s pravicami iz dela ali zavarovanja, z dohodki iz premoženja in iz drugih virov oziroma z nadomestili ali prejemki po drugih predpisih ali s pomočjo tistih, ki so ga dolžni preživljati, ali na drug način, določen s tem zakonom,;
- osebe, ki si zase in za svoje družinske člane sredstev v višini minimalnega dohodka ne morejo zagotoviti iz razlogov, na katere niso mogle oziroma ne morejo vplivati, in so uveljavljale pravico do denarnih prejemkov po drugih predpisih in pravico do oprostitev in olajšav po tem zakonu ter izpolnjujejo druge pogoje po tem zakonu.

Z **varstvenim dodatkom** se upravičencu do njega za čas prebivanja v RS zagotavljajo sredstva za kritje življenjskih stroškov, ki nastanejo v daljšem časovnem obdobju (stroški z

vzdrževanjem stanovanja, nadomeščanjem trajnih potrošnih dobrin ipd.) in niso stroški za zadovoljevanje minimalnih življenjskih potreb (ZSVarPre, 4. člen). Do varstvenega dodatka so upravičene osebe, ki so trajno nezaposljive ali trajno nezmožne za delo ali so starejše od 63 let ženske oziroma od 65 let moški in so upravičene do denarne socialne pomoči oziroma bi do nje lahko bile upravičene ali katerih lastni dohodek oziroma lastni dohodek družine, ugotovljen na način, kot velja za ugotavljanje upravičenosti do denarne socialne pomoči po ZSVarPre, presega višino njihovega minimalnega dohodka oziroma seštevka minimalnih dohodkov posameznih družinskih članov družine, ugotovljenega na način, kot velja za ugotavljanje upravičenosti do denarne socialne pomoči po ZSVarPre, ne presega pa višine njihovega minimalnega dohodka oziroma seštevka minimalnih dohodkov posameznih družinskih članov družine za varstveni dodatek, ter izpolnjujejo druge pogoje po ZSVarPre (7. člen).

Prejemnik denarne socialne pomoči in varstvenega dodatka ne more biti v ugodnejšem socialnem položaju od tistega, ki si sredstva za preživetje zagotavlja z delom ali na podlagi pravic iz dela.

4.1.7 Področje izobraževanje

Štipendije so namenjene spodbujanju izobraževanja in doseganju višje ravni izobrazbe študentov ali študentk, vzpostavljanju enakih možnosti za izobraževanje in izobraževanju za deficitarne poklice, spodbujanju mednarodne mobilnosti, spodbujanju doseganja izjemnih dosežkov, odgovornosti študentov za svoje izobraževanje kot tudi za izbiro izobraževalnega programa, krajšanju dobe izobraževanja in izboljšanju zaposljivosti (Zakon o štipendiranju, Ur.l. RS, št. 56/2013 v nadaljevanju ZŠtip-1, 2. člen). 8. člen ZŠtip-1 navaja, da se v RS po tem zakonu dodelijo naslednje vrste štipendij:

- državna,
- Zoisova,
- štipendija za deficitarne poklice,
- štipendija za Slovence v zamejstvu in po svetu in
- štipendija Ad futura.

Na podlagi tega zakona (10. člen) se sredstva za štipendije in sofinanciranje kadrovskih štipendij zagotavljajo iz proračuna RS Slovenije, proračunskega sklada MDDSZ, iz sredstev sklada in sredstev Evropskega socialnega sklada ali iz drugih virov.

4.1.8 Ostala plačila

Poleg v prejšnjih poglavjih omenjenih socialnih transferjev, RS svojim državljanom oz. prebivalcem omogoča še naslednje:

- znižano plačilo vrtca,
- subvencijo malice za učence in dijake,

- subvencijo kosila za učence,
- oprostitvev plačila socialnovarstvenih storitev,
- prispevek k plačilu družinskega pomočnika,
- subvencijo najemnine,
- pravico do kritja razlike do polne vrednosti zdravstvenih storitev,
- pravica do plačila prispevka za obvezno zdravstveno zavarovanje.

5 SISTEM SOCIALNE VARNOSTI V AVSTRALIJI

Avstralski sistem socialne zaščite temelji na dveh dolgoletnih vrednotah. Prva je spoznanje in zavedanje vladne odgovornosti in odgovornosti skupnosti, da pomagajo ljudem v stiski. Druga vrednota je v tem, da je se avstralski sistem socialne varnosti osredotoča na zaščito pred revščino. V tem se Avstralija razlikuje od večine ostalih razvitih držav, saj plačila socialne pomoči v Avstraliji niso mišljena kot nadomestilo prihodka, temveč bolj kot skromno plačilo ljudem v stiski, ki v točno določenih okoliščinah takšno pomoč potrebujejo. Stiska v tem pomenu je definirana z izpolnjevanjem določenih pogojev (na primer glede starosti in invalidnosti) in pa s preverjanjem dohodkovnega in premoženjskega stanja. Zneski izplačila so standardni za celotno Avstralijo in ne temeljijo na preteklih dohodkih.

Storitve socialne zaščite so namenjene družinam, otrokom v stiski, invalidnim in slabotnim osebam, starejšim osebam, domorodcem in migrantom. Financiranje socialne zaščite poteka na treh ravneh: centralna država (angl. *Commonwealth*), zvezna država (angl. *State*) in lokalna država. Centralna država prispeva ogromno sredstev za storitve socialne zaščite, vendar sama izvaja le majhen odstotek teh storitev. Zvezna država in teritorije prispevajo veliko sredstev in neposredno izvajajo veliko storitev. Lokalne skupnosti imajo dokaj majhno vlogo pri financiranju storitev, je pa njihova vloga pri izvajanju le-teh večja od centralne države (Whiteford & Angenent, 2002, str. 9).

Sistem socialne varnosti v Avstraliji sestavljajo (Whiteford & Angenent, 2002, str.7-8):

- **sistem socialne varnosti**, ki ga upravlja centralna država: financira se z državnimi prihodki iz naslova davkov in zagotavlja pavšalna in na podlagi preverjanja dohodkovnega in premoženjskega stanja določena izplačila socialne varnosti tistim, za katere se ne pričakuje, da bodo delali (upokojenci, starši samohranilci, negovalci), tiste, ki niso zmožni delati (invalidi in bolni) ali pa niso zmožni najti delo (brezposelni). Dodatne oblike socialne varnosti so na voljo tistim, ki plačujejo najemnino na zasebnem najemniškem trgu in ljudem z vzdrževanimi otroki;
- **pokojnine za vojne veterane in njihove vzdrževane člane**, ki obsegajo tako nadomestilo dohodka kot tudi ostala relevantna nadomestila, financira pa jih centralna država z državnimi prihodki;
- **mešanica obveznega in prostovoljnega poklicnega pokojninskega zavarovanja Superannuation**, ki ga financirajo delodajalci in zaposleni, deležen pa je znatne davčne

olajšave s strani centralne države. Ob upokojitvi se zbrani znesek lahko izplača kot enkratno izplačilo, v posameznih obrokih ali pa kot mešanica obeh prej omenjenih načinov. Superannuation sistem so vpeljali leta 1992, v splošnem pa predstavlja prihranke, ki jih posamezniki skozi življenje varčujejo, da bi bili preskrbljeni, ko se upokojijo. Delodajalci plačujejo prispevek za svoje zaposlene v višini 9,25 % njihove osnovne plače. Prispevek delodajalcev naj bi se v naslednjih letih zviševal, do julija 2019 pa naj bi dosegel 12 % (Superannuation Guarantee Scheme, 2015);

- **sistem zdravstvenega varstva**, ki temelji na nacionalnem programu javnega zdravstvenega varstva **Medicare Australia**. Medicare predstavlja avstralsko shemo univerzalnega zdravstvenega zavarovanja, ki so jo uvedli leta 1984. Cilji te sheme so: (a) zdravstveno varstvo za vse Avstralce po dostopni ceni; (b) zagotoviti vsem Avstralcem dostop do zdravstvenih storitev prioriteto glede na dejansko zdravstveno/klinično potrebo ter (c) zagotoviti visoko kakovost zdravstvenega varstva. Zagotavlja dostop do:

- o brezplačnega zdravljenja v javnih bolnišnicah, v primeru, ko je pacient del Medicare javne sheme in
- o brezplačno ali subvencionirano zdravljenje pri izvajalcih zdravstvenih storitev, kot na primer osebni zdravniki, zdravniki specialisti, zobozdravniki, optometriki.

Avstralski javni bolnišnični sistem skupaj financirajo centralna vlada, zvezna, lokalna in teritorialna vlada, upravljajo pa ga zdravstvena ministrstva posameznih zveznih držav in teritorijev. Medicare shemo nadzira centralno Ministrstvo za zdravje, vključno z včlanitvijo v shemo in izplačili nadomestil. Deloma se financira preko Medicare dajatve (večina davkoplačevalcev plačuje 2 % od svojega obdavčljivega dohodka v obliki te dajatve, pri čemer so plačila oproščeni posamezniki in družine z nizkimi dohodki), deloma z državnimi prihodki s strani centralne države in deloma z neposrednimi prispevki pacientov (Medicare Australia, 2015);

- **odškodnine oziroma nadomestila v primeru nesreče pri delu in smrti**, ki jih ureja zakonodaja zveznih držav in teritorialna zakonodaja. Pokrivajo izpad dohodka zaradi nezmožnosti za delo, do katere je prišlo zaradi okoliščin, na katere ne morejo vplivati. Financirajo se z obveznimi premijami oziroma davki, ki jih delodajalci plačujejo zasebnim zavarovalnicam ali pa (v nekaterih državah) z državnim odškodninskim skladom;
- **odškodnine oziroma nadomestila v primeru prometne nesreče in smrti**: večinoma zagotavljajo izplačila v enkratnem znesku za škodo, ki nastane zaradi izpada dohodka, zdravstvenih stroškov, fizične in psihične bolečine in pa plačila v enkratnem znesku za točno določene poškodbe. Financirajo se z obveznim pavšalnim davkom na motorna vozila, ki ga lastniki motornih vozil plačajo zasebnim zavarovalnicam;
- **življenjsko zavarovanje in zavarovanje odgovornosti**: deluje preko zasebnih zavarovalnic in je praviloma prostovoljno, čeprav je v nekaterih primerih podprto z davčnimi olajšavami;
- **plačan bolniški dopust**, ki ga zagotavljajo in financirajo delodajalci. Po navadi pokriva celotni ali delni izpad dohodka zaposlenega za določeno obdobje. Pogosto se sklene

sporazum med delodajalcem in delojemalcem, ki zagotavlja višje nadomestilo za bolniški dopust, dlje kot je oseba zaposlena pri istem delodajalcu;

- **druga denarna in nedenarna nadomestila in storitve socialne podpore**, kot je na primer subvencija vrtca, socialna stanovanja, subvencioniran prevoz, pomoč na domu za starejše in slabotne, popust na stroške vode, elektrike, goriva. Zagotavljajo se na ravni centralne in lokalne države, pri čemer centralna država prispeva dodatna sredstva ostalim državnim ravнем.

Povpraševanje po različnih oblikah socialnih pomoči je odvisno od številnih faktorjev, vključno z starostno strukturo, zdravstvenim stanjem in statusom invalidnosti prebivalstva, socialno in ekonomsko vključenostjo, dostopnostjo do primerne stanovanja ipd. Raznolikost prebivalstva ter geografska razporeditev sta prav tako pomembna dejavnika pri planiranju in zagotavljanju primernih in zadostnih socialnih storitev na lokacijah, kjer so le-te potrebne (Australian Institute of Health and Welfare, 2013, str. 5).

5.1 Vrste socialnih transferjev - Avstralija

5.1.1 Področje starost in invalidi

5.1.1.1 Starostna pokojnina (angl. *Age Pension*)

Starostna pokojnina je izplačilo, ki ne temelji na prispevkih in je namenjena ljudem, ki izpolnjujejo pogoje glede upokojitvene starosti, rezidenčne pogoje in, katerih dohodki in premoženje so pod določeno mejo. Upravičenec do starostne pokojnine v Avstraliji: (1) mora biti rezident Avstralije vsaj 10 let, od katerih mora vsaj 5 let predstavljati eno neprekinjeno obdobje; ali (2) zanj velja omiljen rezidenčni pogoj (v državo je prispel kot begunec ali v sklopu posebnega humanitarnega programa; ali (3) je v Avstraliji ovdovela ženska, pri čemer sta bila tako ona kot njen pokojni partner prebivalca Avstralije vsaj 2 leti neposredno pred vložitvijo prošnje; ali (4) je prejemnik vdovske pokojnine, vdovskega dodatka ali partnerskega dodatka neposredno pred dopolnitvijo starosti za starostno pokojnino. Namen starostne pokojnine je zagotoviti upokojencem ustrezno in življenja dostojno finančno podporo. Trenutno je upokojitvena starost za moške in ženske v Avstraliji 65 let. V Tabeli 3 je prikaz, kako se bo od 1.7.2017 upokojitvena starost postopoma zviševala iz 65 na 67 let do leta 2023 – to bo veljalo tako za moške kot za ženske rojene po letu 1952 (Department of Social Services, 2015a, str. 8).

Tabela 3: Postopno zviševanje upokojitvene starosti na 67 let za Avstralijo

Obdobje rojstva osebe	Upokojitvena starost	Datum spremembe upokojitvene starosti
1.7.1952 - 31.12.1953	65 let in 6 mesecev	1.7.2017
1.1.1954 - 30.6.1955	66 let	1.7.2019
1.7.1955 - 31.12.1956	66 let in 6 mesecev	1.7.2021
1.1.1957	67 let	1.7.2023

Vir: Department of Social Services, Statistical Paper No. 12 – Income support customers: a statistical overview 2013, 2015a, str. 8

5.1.1.2 Invalidska pokojnina (angl. *Disability Pension*)

Namen invalidske pokojnine je zagotoviti zadosten prihodek ljudem, ki imajo zmanjšano sposobnost za delo zaradi določenih omejitev. Avstralski Zakon o socialni varnosti (angl. *Social Security Act 1991*) definira prizadetost kot trajno, če je le-ta ugotovljena, zdravljena in stabilizirana ter bo po vsej verjetnosti trajala vsaj dve leti brez večjih funkcionalnih izboljšav (Tables for the Assessment of Work-related Impairment for Disability Support Pension, 2014). Upravičenec do invalidske pokojnine mora biti trajno slep ali imeti neko obliko trajne fizične, mentalne ali psihiatrične omejitve v obsegu vsaj 20 točk glede na tabele omejitev (angl. *Impairment table*), ki se uporabljajo za oceno izgube funkcionalnih sposobnosti, ki vplivajo na posameznikovo sposobnost za delo. Če upravičenec ne doseže najmanj 20 točk, mora pred vloženo prošnjo aktivno sodelovati v programu podpore. Upravičenec mora biti v trenutku zahtevka za to pokojnino star 16 let ali več, vendar manj kot znaša upokojitvena starost za starostno pokojnino. V primeru, da oseba že prejema invalidsko pokojnino, lahko nadaljuje s prejetjem le-te, tudi ko doseže upokojitveno starost za starostno pokojnino. Pridobitev te pokojnine zahteva preverjanje dohodkovnega in premoženjskega stanja, prosilec/ka pa mora biti prebivalec/ka Avstralije v času vložene zahtevka, pri čemer se zahteva tudi pogoj neprekinjenega bivanja 10-ih let v Avstraliji (Department of Social Services, 2015a, str. 11-12)

V primeru, da do trajne slepote oziroma do nesposobnosti za delo pride v času, ko je oseba prebivalec Avstralije, izpolnjevanje rezidenčnega pogoja ni zahtevano.

5.1.1.3 Pokojnina za soproge (angl. *Wife Pension*)

Ta vrsta pokojnine se postopoma ukinja. Novih odobritev ni bilo od 1. julija 1995, vendar pa lahko ženske, ki so prejele pokojnino za soproge pred tem datumom, nadaljujejo s prejetjem. Ženska je upravičena do te pokojnine, če je soproga prejemnika starostne ali invalidske pokojnine, sama pa ni prejemnica nobene vrste pokojnine. Za pridobitev te pokojnine je bilo potrebno preverjanje dohodkovnega in premoženjskega stanja, lahko pa se je zahtevalo tudi izpolnjevanje rezidenčnega pogoja (Department of Social Services, 2015a, str. 19).

5.1.1.4 Dodatek za mobilnost (angl. *Mobility Allowance*)

Predstavlja dodatek ljudem z invalidnostjo, boleznijo ali poškodbo, zaradi katere ne morejo uporabljati javnega prevoza brez znatne pomoči. Upravičenci morajo tudi sodelovati v uradno priznanih dejavnostih (plačano delo, prostovoljno delo, poklicno usposabljanje ali katerakoli kombinacija teh treh dejavnosti v obsegu vsaj 32 ur vsake štiri tedne; aktivno iskanje dela; prejetje dodatka za iskalce zaposlitve (angl. *Newstart Allowance*), dodatka za mlade (angl. *Youth Allowance*) ali štipendijo (angl. *Austudy*)), pri čemer morajo izpolniti pogoje testa aktivnosti, ki vključuje tudi poročanje o številu poslanih prošenj za zaposlitev, pripravljenost sprejeti primerno zaposlitev, udeležba na razgovorih za zaposlitev, sodelovanje z agencijami za zaposlovanje invalidov ipd (Mobility Allowance, 2015).

Pravico do dodatka za mobilnost imajo osebe stare 16 let ali več, ki izpolnjujejo rezidenčni pogoj, priskrbijo zdravstveno potrdilo od zdravnika, da ne morejo uporabljati javnega prevoza in, ki potujejo od doma na plačano delo, prostovoljno delo, na študij oziroma usposabljanje ali pa iskanje zaposlitve.

5.1.1.5 Mladinski invalidski dodatek (angl. *Youth Disability Supplement*)

Ta dodatek je namenjen prejemnikom invalidske pokojnine, ki so mlajši od 21 let. Pravico do tega dodatka imajo tudi osebe mlajše od 22 let, ki prejemajo dodatek za mlade in so hkrati iskalci zaposlitve, redni študentje ali pripravniki z bolezenskim stanjem, poškodbo ali invalidnostjo, ki jim onemogoča delati 30 ur ali več na teden, za ta stanja pa se pričakuje, da se v naslednjih dveh letih ne bodo izboljšala (Youth Disability Supplement, 2015).

5.1.1.6 Plačila negovalcem (angl. *Payments for Carers*)

Negovalci lahko zaprosijo za določena plačila/nadomestila, v primeru, da zagotavljajo dnevno nego osebam s hudo obliko invalidnosti oziroma z zelo resnim zdravstvenim stanjem ter starejšim slabotnim osebam.

V okviru finančne pomoči negovalcem Avstralija zagotavlja naslednje vrste plačil (Payments for Carers, 2015):

- **plačilo negovalcem (angl. *Carer Payment*):** finančna podpora negovalcem, ki zagotavljajo stalno dnevno nego (za polni delovni čas) na domu oseb s hudo obliko invalidnosti oziroma resnim zdravstvenim stanjem ter starejšim slabotnim osebam. Nego zagotavljajo za znatno časovno obdobje, po navadi za najmanj 6 mesecev. Za pridobitev tega plačila je potrebno preverjanje dohodkovnega in premoženjskega stanja;
- **dodatek za negovalce (angl. *Carer Allowance*):** nadomestilo dohodka za starše oziroma negovalce, ki zagotavljajo dodatno dnevno nego za: (a) vzdrževanega otroka, mlajšega od 16 let s hudo obliko invalidnosti oziroma z resnim zdravstvenim stanjem, ki živi s staršem oziroma z negovalcem; (b) dva vzdrževana otroka s hudo obliko invalidnosti oziroma z resnim zdravstvenim stanjem, ki vsak za sebe nista upravičena do plačila negovalcem,

skupaj pa predstavljata znatno odgovornost za nego, ter živita s starši oziroma z negovalci; (c) osebo starejšo od 16 let in več s hudo obliko invalidnosti oziroma resnim zdravstvenim stanjem ter starejšim slabotnim osebam. Nega se mora izvajati bodisi na domu staršev in vzdrževanih otrok, bodisi na domu osebe, za katero negovalec skrbi. Ta vrsta dodatka ne zahteva preverjanja dohodkovnega in premoženjskega stanja, ni obdavčena in poleg njega lahko upravičenec prejema še katerokoli drugo obliko plačila, ki jo zagotavlja Centrelink;

- **doplačilo za negovalce (angl. *Carer Supplement*):** v primeru, da upravičenec na 1. julija vsako leto že prejema plačilo negovalcem in dodatek za negovalce, dobi letni pavšalni znesek kot pomoč pri stroških nege za osebo s hudo obliko invalidnosti ali resnim zdravstvenim stanjem;
- **prilagoditveno plačilo negovalcem (angl. *Carer Adjustment Payment*):** enkratno plačilo v primeru katastrofalnega dogodka (prometna nesreča, kap, rak, požar, zastropitev, ipd.), ko otroku, mlajšemu od 7 let, postavijo diagnozo hude bolezni, zdravstvenega stanja ali hude invalidnosti;
- **finančna pomoč za invalidnega otroka (angl. *Child Disability Assistance Payment*):** letni znesek za pomoč staršem pri stroških nege za invalidnega otroka;

5.1.2 Področje brezposelnost

5.1.2.1 Dodatek za mlade (angl. *Youth Allowance*)

Dodatek za mlade predstavlja finančno pomoč za osebe stare med 16 in 24 let, ki redno študirajo, delajo redno pripravništvo, se izobražujejo, iščejo zaposlitev ali pa so na bolniškem dopustu (*Youth Allowance*, 2015).

Dodatek za mlade so uvedli 1. julija 1998, pri čemer je dodatek za mlade za študente (angl. *Youth Allowance – Student*) nadomestil štipendijo AUSTUDY za redne študente mlajše od 25 let, dodatek za mlade za ostale (angl. *Youth Allowance – Other*) pa je nadomestil nadomestilo za bolniški dopust (angl. *Sickness Allowance*), dodatek za usposabljanje mladih (angl. *Youth Training Allowance*) in dodatek za iskalce zaposlitve (angl. *Newstart Allowance*) za mlajše od 21 let (zvišano na mlajše od 22 let s 1. julijem 2012), ki so trenutno nezmožni za delo ali pa brezposelni in iščejo delo (Department of Social Services, 2015a, str. 33).

Od 1. januarja 2012 je družinska denarna pomoč postala primarna oblika državne pomoči za vzdrževane srednješolce stare med 16 in 19 let, ki še živijo doma, torej dokler ne zaključijo šolanja. Dodatek za mlade nato zagotavlja stalno podporo za mlade po zaključku srednje šole pa tudi, ko nadaljujejo z izobraževanjem in usposabljanjem (Department of Social Services, 2015a, str. 33).

Do te vrste plačila so upravičeni mladi med 16 in 20 letom, ki so brezposelni ali mladi med 16 in 25 letom, ki redno študirajo na uradno priznanem študijskem programu oziroma delajo za polovični delovni čas in študirajo za polovični delovni čas. Za pridobitev tega dodatka je potrebno preverjanje dohodkovnega in premoženjskega stanja staršev razen v primeru, ko je

prejemnik dodatka neodvisen in ne vzdrževan član družine. Vsi študentje, ki so stari 22 let in več, se za namene tega dodatka obravnavajo kot neodvisni (Department of Social Services, 2015a, str. 33).

5.1.2.2 Dodatek za iskalce zaposlitve (angl. *Newstart Allowance*)

Glavni obliki socialne pomoči v času iskanja zaposlitve sta **dodatek za iskalce zaposlitve (angl. *Newstart Allowance*)** in že prej omenjeni dodatek za mlade. Dodatek za iskalce zaposlitve predstavlja finančno pomoč v času iskanja zaposlitve ali v času sodelovanja v aktivnostih, ki lahko povečajo možnosti za pridobitev zaposlitve (*Newstart Allowance*, 2015). Namenjen je ljudem starim 22 let in več, vendar manj kot znaša upokojitvena starost za starostno pokojnino.

V večini primerov je pogoj za pridobitev te vrste dodatka, da se oseba registrira pri avstralskem Zavodu za zaposlovanje (angl. *Job Service Australia*), kjer skupaj oblikujejo zaposlitveni načrt (angl. *Employment Pathway Plan*). Zaposlitveni načrt je individualni načrt posameznika, kjer so zastavljene aktivnosti, ki naj bi jih oseba izvajala, da bi se ji olajšal vstop na trg dela. Oseba izpolni pogoj glede aktivnosti, če upošteva in izvaja aktivnosti v zaposlitvenem načrtu ter na tak način nadaljuje s prejetjem plačila. Poleg preverjanja dohodkovnega in premoženjskega stanja in izpolnjevanja pogoja izvajanja aktivnosti mora oseba izpolnjevati še rezidenčni pogoj glede časa bivanja v Avstraliji (Department of Social Services, 2015a, str. 36).

5.1.2.3 Nadomestilo za bolniški dopust (angl. *Sickness Allowance*)

Nadomestilo za bolniški dopust je plačilo, namenjeno osebam starim med 22 let in upokojitveno starostjo, ki so zaposlene ali pa prejemajo štipendijo za domorodce (angl. *ABSTUDY*), oziroma osebam starim med 25 let in upokojitveno starostjo, če le-te prejemajo štipendijo (angl. *Austudy*), ker so redni študentje. V določenem trenutku so lahko začasno nesposobne za delo zaradi zdravstvenega stanja imajo pa službo oziroma redni študij, h kateremu se lahko vrnejo. To nadomestilo zahteva preverjanje dohodkovnega in premoženjskega stanja, izpolnjen mora biti pa tudi rezidenčni pogoj. Upravičenci morajo priskrbeti zdravniško potrdilo, ki dokazuje, da niso sposobni delati oziroma študirati (*Sickness Allowance*, 2015).

5.1.2.4 Dodatek za vdove (angl. *Widow Allowance*)

Dodatek za vdove upošteva težave na trgu dela, s katerimi se soočajo starejše samske ženske, katere so bile morda v preteklosti odvisne od podpore svojega zakonca. Tudi to obliko dodatka so ukinili za nove prosilke s 1. julijem 2005, razen v primeru, če je bila ženska rojena 1. julija 1955 ali prej. Dodatek je na voljo ženskam starejšim od 50 let, ki so ovdovele, so zakonsko ločene ali pa živijo ločeno od partnerja (vendar so še poročene) po 40-tem letu. Za pridobitev tega dodatka je potrebno preverjanje dohodkovnega in premoženjskega stanja in izpolnjevanje rezidenčnega pogoja (Department of Social Services, 2015a, str. 44).

5.1.3 Področje družine z otroki

5.1.3.1 Družinska davčna olajšava (angl. *Family Tax Benefit*)

Družinsko davčno olajšavo so uvedli, da bi družinam pomagali pri stroških vzgoje otrok. Olajšava se deli na dva dela: del A (angl. *Part A*) in del B (angl. *Part B*). Upravičenci so osebe, ki imajo vzdrževanega otroka oziroma študenta, mlajšega od 20 let in, ki ne prejema nobene oblike pokojnine, plačila ali dodatka (na primer dodatek za mlade) ter osebe, ki skrbijo za otroka vsaj 35 % svojega časa. Ta vrsta olajšave zahteva preverjanje dohodkovnega in premoženjskega stanja na ravni celotne družine ter izpolnitev rezidenčnega pogoja (*Family Tax Benefit*, 2015).

Del A predstavlja izplačilo za vsakega otroka v družini. Izplačani znesek je odvisen od posameznih okoliščin vsake družine (kolikšen je dejansko dohodek družine, koliko otrok je v družini in, koliko so otroci stari). Ko otrok doseže določeno starost in stopnjo šolanja, se izplačila prenehajo.

Del B omogoča dodatno pomoč staršem samohranilcem in starševskemu paru, ki imajo en glavni vir dohodka. Za del B je prav tako potrebno preverjanje dohodkovnega in premoženjskega stanja starša samohranilca in obeh staršev v starševskem paru (tako starša z nizkim dohodkom, kot starša z glavnim dohodkom).

5.1.3.2 Starševsko plačilo (angl. *Parenting Payment*)

Vpeljali so ga, da bi pomagali ljudem z otroki, predvsem družinam z nizkimi dohodki. Starševsko plačilo je na voljo ljudem z izključno ali primarno odgovornostjo za skrb otroka in je izplačljivo tako staršem samohranilcem (angl. *Parenting Payment Single*) kot starševskemu paru (angl. *Parenting Payment Partnered*), vendar le enemu od teh dveh staršev v paru. Za pridobitev tega plačila je potrebno preverjanje dohodkovnega in premoženjskega stanja ter izpolnitev rezidenčnega pogoja glede časa bivanja (*Department of Social Services*, 2015a, str. 46).

Od 1. julija 2006 morajo imeti starši samohranilci za pridobitev starševskega plačila izključno skrb nad otrokom oziroma nad otroci mlajšimi od 8 let. Ko najmlajši otrok dopolni 6 let ali več, se mora starš vključiti v zaposlitveni načrt in zadovoljiti pogoj glede polovičnega delovnega časa. Starši samohranilci, ki so prejeli starševsko plačilo pred 1. julijem 2006, lahko nadaljujejo s prejemanjem dokler otrok ne dopolni 16 let in dokler izpolnjujejo pogoje. Za te starše je obvezna vključitev v zaposlitveni načrt, ko njihov najmlajši otrok dopolni 7 let (*Department of Social Services*, 2015a, str. 46).

Starševsko plačilo za starševski par se izplača le enemu od dveh staršev v paru. Od 1. julija 2006 mora starševski par imeti izključno skrb nad otrokom oziroma nad otroki mlajšimi od 6 let. Starševski par, ki je prejel starševsko plačilo pred 1. julijem 2006, lahko nadaljuje s prejemanjem dokler otrok ne dopolni 16 let in dokler izpolnjujejo pogoje. Za te starše je

obvezna vključitev v zaposlitveni načrt, ko njihov najmlajši otrok dopolni 7 let (Department of Social Services, 2015a, str. 46).

5.1.3.3 Nadomestilo za starševski dopust (angl. *Parental Leave Pay*)

Upravičenci do nadomestila za starševski dopust so zaposleni starši, katerih otroci so se rodili oziroma, ki so posvojili otroka od 1. januarja 2011 dalje. Nadomestilo staršem omogoča, da so doma s svojim novorojenčkom oziroma nedavno posvojenim otrokom po drugi strani pa delodajalcem omogoča obdržati usposobljene in dragocene zaposlene. Višina nadomestila za starševski dopust je enaka nacionalni minimalni plači, izplačuje pa se za največ 18 tednov. Nadomestilo mora biti izplačano v 52-ih tednih od datuma rojstva oziroma datuma posvojitve. Ta vrsta nadomestila je obdavčljiva. Posameznik ne more prejeti hkrati nadomestilo za starševski dopust in pomoč ob rojstvu otroka za istega otroka. V primeru več otrok, se nadomestilo za starševski dopust lahko izplača za prvega otroka (če je upravičen), pomoč ob rojstvu otroka pa za drugega oz. druge otroke, če so le-ti upravičeni (Department of Social Services, 2015a, str. 56-57).

5.1.3.4 Nadomestilo za očetovski dopust (angl. *Dad and Partner Pay*)

Nadomestilo, ki ga financira centralna država in je namenjeno očetom oziroma skrbnikom novorojenčkov ali posvojenih otrok. Zajema obdobje štirinajstih dni, v katerem očetje oziroma skrbniki skrbijo za novorojenega otroka. Upravičenci morajo v tem času biti na neplačanem dopustu, za nadomestilo pa morajo zaprositi v roku 52-ih tednov od rojstva oziroma posvojitve otroka (Dad and Partner Pay, 2015).

5.1.3.5 Pomoč ob rojstvu otroka (angl. *Newborn Upfront Payment and Newborn supplement*)

Gre za dve plačili, ki sta namenjeni družinam ob rojstvu otroka. Newborn Upfront payment je plačilo v enkratnem znesku ob rojstvu otroka. Newborn Supplement predstavlja periodično izplačilo, katerega višina je odvisna od dohodka celotne družine in od števila otrok v družini. Periodično izplačilo se lahko izplača največ 13-krat od prvega dne, ko prosilec izpolnjuje pogoje (Newborn Upfront Payment and Newborn supplement, 2015).

5.1.3.6 Subvencija za vrtec (angl. *Child Care Support*)

Subvencija za vrtec je namenjena sofinanciranju stroškov vrtca, pri čemer so družine z nižjimi dohodki proporcionalno deležne večje finančne pomoči. Upravičene družine lahko to pomoč dobijo na dva načina: subvencija se izplača neposredno vrtcu in se s tem zniža končni znesek za plačilo ali pa družina prejme enkratno izplačilo ob koncu finančnega leta (Department of Social Services, 2015a, str. 60).

5.1.3.7 Pokojnina za sirote (angl. *Double Orphan Pension*)

Prvič so jo uvedli leta 1973. Izplačuje se za otroke mlajše od 16 let, ki so v oskrbi skrbnika ter za redne študente med 16. in 21. letom, ki so še vedno vzdrževani člani in ne prejemajo dodatka za mlade. Ta vrsta pokojnine ne zahteva preverjanje dohodkovnega in premoženjskega stanja, morajo pa biti izpolnjeni določeni pogoji glede prebivališča in državljanstva oziroma vize (Department of Social Services, 2015a, str. 61).

5.1.4 Denarna socialna pomoč

Denarna socialna pomoč (angl. *Special Benefit*) je namenjena ljudem, ki se znajdejo v hudi finančni stiski zaradi okoliščin, na katere nimajo vpliva. Gre za diskrecijsko plačilo in okoliščine, na podlagi katerih se plačilo odobri, določa pa ga Ministrstvo za socialne zadeve (angl. *Secretary of the Department of Social Services*). Za pridobitev te vrste plačila je potrebno preverjanje dohodkovnega in premoženjskega stanja (Department of Social Services, 2015a, str. 47).

Oseba, ki zaprosi za denarno socialno pomoč:

- je v hudi finančni stiski;
- je nezmožna zaslužiti zadosten dohodek za sebe in svoje vzdrževane člane zaradi starosti, fizične ali psihične prizadetosti, družinskih okoliščin ali zaradi kateregakoli drugega razloga, na katerega nima vpliva;
- ni upravičena do katerekoli druge oblike socialne podpore;
- biva v Avstraliji v celotnem obdobju, za katerega išče dodatek, razen v določenih redkih izjemah; in
- je stalni prebivalec Avstralije ali pa ima uradno priznano vizo.

5.1.5 Področje izobraževanje

Avstralija zagotavlja plačila, s katerimi pomaga študentom in pripravnikom. Ta plačila predstavljajo finančno pomoč v času študija in pripravništva, poleg njih pa Avstralija zagotavlja tudi plačila, ki pomagajo družinam in negovalcem teh študentov oziroma pripravnikov.

5.1.5.1 Štipendija (angl. *Austudy*)

Štipendija Austudy je plačilo, ki se izplačuje vsake 14 dni. Zahteva preverjanje dohodkovnega in premoženjskega stanja tako samega študenta kot tudi njegovega partnerja, če le-ta obstaja. Izpolnjen mora biti tudi rezidenčni pogoj glede časa bivanja v Avstraliji. Plačilo je namenjeno študentom starim 25 let in več, ki redno (polni delovni čas) študirajo na uradno priznanem študiju in uradno priznani izobraževalni instituciji ali pa opravljajo pripravništvo za polni delovni čas (angl. *Australian Apprenticeship*) (Department of Social Services, 2015a, str. 31).

Študijski programi so uradno priznani s strani ministra za visoko šolstvo (angl. *Minister for Tertiary Education*). Med te programe spada večina dodiplomskih študijev, programi poklicnih šol ter nekatera predavanja magistrskega študija. Raziskovalno usmerjeni magistrski in doktorski študijski programi niso odobreni za pridobitev te vrste plačila (Department of Social Services, 2015a, str. 27).

5.1.5.2 Štipendija za domorodce (angl. *ABSTUDY*)

Štipendija za domorodce ABSTUDY je poseben stalni ukrep, katerega namen je obravnava izobraževalnih pomanjkljivosti domorodcev v Avstraliji. Zagotavlja dodatek za življenje in vrsto dodatnih nadomestil za študente oziroma pripravnike Aborigine in otočane ožine Torres Strait. Določena dodatna nadomestila so na voljo tudi izrednim študentom s krajšim delovnim časom. Za pridobitev je potrebno preverjanje dohodkovnega in premoženjskega stanja. Glavni cilji ABSTUDY sheme so (Department of Social Services, 2015a, str. 31-32):

- spodbuditi Aborigine ter otočane ožine Torres Strait da izkoristijo vse prednosti za izobraževanje,
- spodbujati enakost do izobraževalnih možnosti ter
- izboljšati rezultate izobraževanja.

Prejemnik te vrste plačila mora biti vpisan na uradno priznani študijski program oziroma strokovno prakso, pri tem pa ne sme prejemati nobeno drugo državno pomoč za študij.

Med ostala pomembna plačila, ki se nanašajo na študij in pripravništvo spadajo še (Payments for students and trainees, 2015):

- **shema pomoči za izolirane otroke** (angl. *Assistance for Isolated Children Scheme*): pomoč študentom, ki ne morejo obiskovati ustrezne državne šole zaradi geografske izolacije, invalidnosti ali posebnih zdravstvenih potreb;
- **sofinanciranje šolnine** (angl. *Education Entry Payment*): namenjeno prejemnikom določenih socialnih nadomestil za pomoč pri stroških študija;
- **dodatek za prevozne stroške** (angl. *Fares Allowance*): pomoč pri pokrivanju stroškov potovanja med stalnim prebivališčem in krajem, kjer oseba študira (če gre za študenta, ki mora bivati od doma, da lahko študira);
- **dodatek za vrtec** (angl. *Jobs, Education and Training Child Care Fee Assistance*) ipd.

5.1.6 Ostala plačila

5.1.6.1 Kartica zdravstvenega zavarovanja za starejše občane (angl. *Commonwealth Seniors Health Card*)

Kartica se lahko izda osebam, ki že izpolnjujejo starostni pogoj ne izpolnjujejo pa ostalih pogojev za starostno pokojnino. Za pridobitev kartice mora biti oseba prebivalec Avstralije, ne zahteva pa se preverjanje dohodkovnega in premoženjskega stanja. Kartica starejšim

občanom omogoča dostop do programa avstralske vlade, ki subvencionira zdravila na recept za prebivalce Avstralije (angl. *Pharmaceutical Benefits Scheme*) in jim tako le-ta omogoča po nižji ceni. Imetniki kartice prejmejo še dodatek za upokoјence (angl. *Seniors Supplement*) in koncesionirano vozovnico za železniški prevoz (Department of Social Services, 2015a, str. 63).

V primeru, da starejša oseba veliko obiskuje zdravnika oziroma ima redne preiskave, stroški zdravljenja v Avstraliji lahko postanejo zelo visoki. Program, s katerim lahko te stroške znižajo, se imenuje *Extended Medical Safety Net Threshold*, pri katerem obstajajo določene ravni, ki jih mora oseba doseči, da bi ji stroške zdravljenja deloma povrnili (Medicare Safety Net, 2015). Oseba zdravstveno storitev še vedno plača v celoti, vendar ima v zameno za to večje koristi v okviru avstralskega javnega zdravstvenega sistema Medicare. Kartica zdravstvenega zavarovanja za starejše občane omogoča le-tem doseganje nižje ravni, pri kateri so upravičeni do povračila stroškov (Department of Social Services, 2015a, str. 63).

5.1.6.2 Pomoč pri najemninu (angl. *Rent Assistance*)

Pomoč za najemnino je neobdavčljiva oblika socialne podpore, ki se izplačuje posameznikom ali družinam, ki najemajo nepremičnino na zasebnem najemniškem trgu ali pa v obliki socialnih stanovanj. Pomoč je v obliki plačila stroška za mesto v kampih oziroma stanovanjskih četrtih, kjer so na voljo montažne hiše, mobilne hiše, prikolice ipd., v obliki stroška priveza v marini, stroška varovanih stanovanj za upokoјence (Department of Social Services, 2015a, str. 64) ipd.

5.1.6.3 Pokojnine izplačane v tujino (angl. *Pensioners paid overseas*)

S 1. julijem 2014 so se vpeljala nova pravila glede dolžine delovne dobe v Avstraliji, ki je potrebna, da oseba lahko prejme polno avstralsko pokojnino (izven Avstralije), po preteku 26 tednov odsotnosti. Da bi prejele avstralsko pokojnino v polnem znesku, bodo morale osebe v splošnem imeti 35 let delovne dobe v Avstraliji (pred tem so zahtevali 25 let delovne dobe). Delovna doba v Avstraliji je definirana kot čas bivanja v Avstraliji med 16. letom starosti in starostjo upokoјitve. Ta delovna doba ne zahteva, da je bila oseba dejansko zaposlena ali plačevala davke v tem obdobju, pogoj je le, da je bila oseba 35 let avstralski prebivalec. Če ima oseba manj kot 35 let delovne dobe v Avstraliji, bo njena pokojnina proporcionalno znižana (Department of Social Services, 2015a, str. 69).

Po podatkih iz junija 2013 je Avstralija v Sloveniji izplačala 280 starostnih pokojnin in 26 invalidskih pokojnin. Za primerjavo pogledjmo še ostale države bivše Jugoslavije: Hrvaško, kjer je bilo v istem obdobju izplačanih 2206 starostnih pokojnin in 482 invalidskih, Srbijo, ker so izplačali 768 starostnih in 254 invalidskih pokojnin, Bosno, ki je dobila 222 starostnih in 107 invalidskih pokojnin ter Makedonijo, kjer je bilo izplačanih 1838 starostnih in 213 invalidskih pokojnin (Department of Social Services, 2015a, str. 67).

Ekonomski in socialni pritiski, ki so v preteklih nekaj desetletjih v veliki meri vplivali na avstralski model socialne varnosti, so podobni tistim, ki delujejo tudi v mnogih drugih - industrializiranih državah. Ti pritiski vključujejo (Whiteford & Angenent, 2002, str. 91):

- starajoče se prebivalstvo (čeprav je Avstralija po stopnji staranja za najbolj razvitimi državami);
- naraščajoča brezposelnost, še posebej dolgotrajna brezposelnost;
- spremembe v delovnih navadah;
- naraščajoča raznolikost v sestavi družine in raznolikost v življenjskih navadah (na primer velik porast števila staršev samohranilcev).

Posledica vseh teh pritiskov so povečani izdatki za socialno varnost skupaj z zahtevo po zvišanju ravni posameznih izplačil.

Trenutni avstralski sistem socialne varnosti torej potrebuje veliko reformo, da bi lahko zagotovil boljši končni izid za vse Avstralce danes in v prihodnosti. Spremembe sistema skozi čas so namreč pripeljale do neželenih kompleksnosti, nedoslednosti in nerazumljivosti. Sistem je neuskladen z današnjim trgom dela in s pričakovanji družbe. Zato obstaja potreba po novem sistemu socialne varnosti, ki bo izboljšal zaposlitev in socialne cilje (Department of Social Services, 2015b, str. 9).

Ravno zaradi zgoraj omenjenih pomanjkljivosti proračun Avstralije za leti 2014-2015 predvideva naslednje ukrepe oz. spremembe na področju socialne varnosti po posameznih kategorijah (Commonwealth of Australia, 2014a):

- **invalidske pokojnine in hranitelji:**

- o s 1.7.2014 se od vseh prejemnikov invalidske pokojnine mlajših od 35 let, za katere je bilo ocenjeno, da so sposobni delati 8 ali več ur na teden, zahteva, da so vključeni in sodelujejo v aktivnostih, ki jim bodo pomagale najti in zadržati zaposlitev (prostovoljno delo, iskanje zaposlitve, izobraževanje oziroma usposabljanje ipd.);
- o s 1.1.2015 bodo prejemniki invalidskih pokojnin, ki potujejo v tujino, prejeli nadomestilo za največ štiri tedne v tujini in ne več za šest tednov;
- o s 1.7.2014 se bo za vse osebe mlajše od 35 let, ki trenutno prejema invalidsko pokojnino in, za katere je bila le-ta odobrena med 1.1.2008 in 31.12.2011, upravičenost do pokojnine ponovno proučila, saj je v tem vmesnem času prišlo do posodobitve tabel omejitev, na podlagi katerih se ocenjuje upravičenost do invalidskih pokojnin. Ponovna proučitev bo vključevala tudi ponovno oceno delovne sposobnosti. Ukrepi naj bi izvedli v 18-ih mesecih od 1.7.2014;
- o s 1.9.2017 se bodo vse oblike pokojnin in pokojninam ekvivalentna nadomestila usklajevala le z indeksom potrošnih cen. S tem bo usklajevanje dosledno za vsa izplačila socialne varnosti ;

- s 1.7.2017 bo usklajevanje za določena nadomestila socialne varnosti, pri katerih se preverja premoženjsko stanje prosilca, izvedeno na vsaka tri leta. Ukrep se nanaša na starostno, invalidsko in vdovsko pokojnino, nadomestilo hraniteljem, nadomestilo v primeru smrti bližnjega ipd.;
  - z 20.9.2017 se bo znižala mejna vrednost dohodka iz naslova finančnih sredstev, ki se upoštevajo pri preverjanju premoženjskega stanja.
- **družine z otroki:**
- s 1.7.2015 se zgornja meja glavnega prejemnika dohodka zniža iz 150.000 na 100.000 avstralskih dolarjev pri uveljavljanju družinske davčne olajšave - del B;
  - s 1.7.2015 bodo do nadomestila za veliko družino upravičene le družine s štirimi ali več otroki in ne več družine s tremi otroki;
  - s 1.7.2015 družine, katerih najmlajši otrok je star 6 let ali več, ne bodo več upravičene do družinske davčne olajšave – del B. Obstoječe odločbe za vse družine z najmlajšim otrokom starosti 6 let ali več, ki že prejemajo to nadomestilo, bodo veljavne do 30.6.2017;
  - s 1.7.2015 se bo uvedlo dodatno nadomestilo v okviru družinske davčne olajšave – del A. Na voljo bo staršem samohranilcem v znesku 750 avstralskih dolarjev na leto in izplačalo se bo za vsakega otroka v družini v starosti med 6 in 12 let ;
  - s 1.7.2014 se bodo vsa ne-pokojninska nadomestila usklajevala le z indeksom potrošnih cen. S tem bo usklajevanje dosledno za vsa izplačila socialne varnosti;
- **brezposelni – iskalci zaposlitve:**
- s 15.9.2014 naj bi poostriili predpise za brezposelne, ki vztrajno odklanjajo zaposlitev ali pa ne izpolnjujejo zahtev, ki morajo biti izpolnjene, da so upravičeni do nadomestila za brezposelnost. Med resne kršitve predpisanih zahtev, na primer, spadajo, če iskalec zaposlitve, ki prejema nadomestilo, zavrne ponudbo za primerno zaposlitev ali pa če se ugotovi, da ni bilo omejitev, ki bi ovirale posameznikovo izpolnjevanje zahtev po aktivnem sodelovanju pri iskanju zaposlitve, vendar pa posameznik te zahteve vztrajno ne spoštuje/ ne izpolnjuje. Ukrep je še vedno v postopku sprejetja zakonodaje in ni trenutno v uporabi.

6 IZDATKI ZA SOCIALNO VARNOST

Izdatki za socialno varnost so sredstva, ki jih posamezna država ali pa prebivalci določene države skupaj z državno pomočjo namenijo programom socialne varnosti. V tem poglavju predstavim in primerjam izdatke po posameznih področjih socialne varnosti za Slovenijo in Avstralijo s treh vidikov:

- izdatki za socialno varnost kot delež bruto domačega proizvoda (v nadaljevanju BDP),
- delež izdatkov za socialno varnost v celotnih izdatkih sektorja država,
- delež in stopnja rasti izdatkov po posameznih področjih socialne varnosti v celotnih izdatkih za socialno varnost.

Obdobje preučevanja zajema obdobje med letoma 2000 in 2014.

Magistrsko delo pišem v času velike gospodarske krize, ki je imela velik vpliv tudi na izdatke za socialno varnost, zato na tem mestu predstavim nekaj osnovnih dejstev, ki so, kot bomo videli v nadaljevanju, najbolj vplivali na dramatično rast izdatkov v določenem trenutku (letih 2008 in 2009), po prvotnem šoku zaradi gospodarske krize pa je sledilo znižanje izdatkov, kljub temu, da krize še ni konec.

Pred gospodarsko krizo leta 2008 pri izdatkih v obeh državah ni bilo opaziti nekih večjih odstopanj. Ob nastopu globalne gospodarske krize v 2008/2009 je večina držav takoj proporcionalno povečala izdatke za socialno varnost, da bi s tem zagotovile vzdržno rast in zaščitile svoje prebivalce pred negativnimi učinki šokov na področju hrane, energentov in financ. V tej prvi fazi krize je skupno 145 držav povečalo javne izdatke za socialno varnost. Najmanj 48 držav je najavilo fiskalne spodbude v skupnem znesku 2,4 trilijona ameriških dolarjev, od katerih je bila približno ena četrтина namenjena ukrepom na področju socialne varnosti. V prvi fazi so imeli ukrepi socialne varnosti ključno vlogo pri blaženju takojšnjih negativnih posledic krize na gospodinjstva. Eden bistvenih naukov teh prvotnih odzivov na krizo je bil v tem, da lahko ukrepi socialne varnosti delujejo kot samodejni stabilizatorji najučinkoviteje, če se relevantne programe socialne varnosti vpelje in izvršuje pred samim nastopom krize. Če teh programov ne bi bilo, bi bili učinki na brezposelnost, razpoložljiv dohodek gospodinjstva in stopnje revščine v 2009/10 veliko večji (ILO, 2014, str. 121).

Po prehodu globalne gospodarske krize v drugo fazo, od leta 2010 dalje, je naraščajoča skrb glede ravni zunanjega dolga in fiskalnih primanjkljajev države preusmerila od fiskalnih spodbud k ukrepom fiskalne konsolidacije. Države so usklajevale javno potrošnjo od leta 2010 s kombiniranjem šestih glavnih ukrepov, kateri se v veliki meri nanašajo na socialno varnost prebivalstva (ILO, 2014, str. 122-125):

- (1) **zmanjševanje oziroma ukinitvev subvencij:** predvsem subvencij za energente, elektriko, hrano in agrikulturo. Ta ukrep se uveljavlja ravno v času, ko so cene hrane in energije skoraj rekordno visoke in, če ukinjene ali zmanjšane subvencije ne bodo nadomeščene z ustreznimi mehanizmi socialne varnosti, lahko hrana in energija postaneta nedostopni mnogim gospodinjstvom, predvsem najrevnejšim pa vendar ne samo njim;
- (2) **zniževanje stroškov javnih uslužbencev:** izdatki za plače javnih uslužbencev znajo predstavljati največji javni izdatek zato je 98 držav, od tega 75 držav v razvoju in 23 držav v visokim dohodkom⁴, že razmišljalo o zniževanju stroškov javnih uslužbencev, predvsem

---

⁴ Po podatkih Svetovne banke (angl. *World Bank*) za fiskalno leto 2015 so države z visokim dohodkom opredeljene kot tiste, ki imajo bruto nacionalni dohodek na prebivalca \$12,746 ali več, države s srednjim dohodkom imajo bruto nacionalni dohodek na prebivalca več kot \$1,045 in manj kot \$12,746, države z nižjim srednjim dohodkom in višjim srednjim dohodkom so ločene z bruto nacionalnim dohodkom na prebivalca v znesku \$4,125, države z nizkim dohodkom pa imajo bruto nacionalni dohodek na prebivalca \$1,045. Svetovna banka uvršča Slovenijo med države z visokim dohodkom (World Bank, b.l.).

kot del reform javnega sektorja → nižje plače, odloženo izplačilo plač, zamrznitev zaposlovanja novih uslužbencev oziroma omejitev števila zaposlenih, vsi ti ukrepi pa imajo negativne učinke pri zagotavljanju storitev javnega sektorja za prebivalstvo;

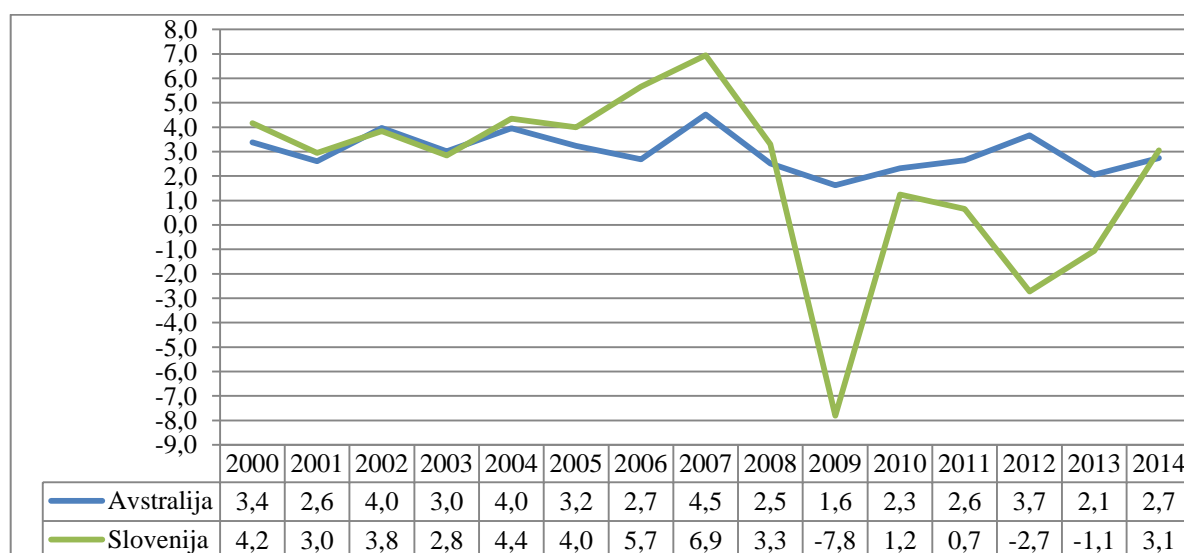
- (3) **zvišanje davka na dobrine in storitve:** okoli 94 držav, 63 držav v razvoju in 31 držav z visokim dohodkom razmišlja o zvišanju davka na dodano vrednost (DDV), zvišanju prometnega davka ali pa o ukinitvi oprostitve plačila davka. Višje cene osnovnih dobrin in storitev imajo po navadi regresiven učinek, ker večinoma vplivajo na življenjske stroške gospodinjstev z nizkimi dohodki, vključno s tistimi, ki so že revni, razen v primeru, da uvedbo teh ukrepov ustrezno nadomestijo drugi ukrepi, na primer: zagotovitev denarnih nadomestil ali pa nadomestil v obliki skoraj-denarja kot so boni za hrano, razdelitev osnovnih dobrin in storitev po subvencionirani ceni za skupine z nižjimi dohodki. Spet druge države razmišljajo o uvedbi/zvišanju drugih davkov, ki so po navadi bolj progresivni: davek na dohodek, davek na dediščino, nepremičninski davek, davek od dobička pravnih oseb vključno z davki finančnega sektorja;
- (4) **reforma pokojninskega in zdravstvenega sistema:** približno 86 držav, od katerih je 47 držav v razvoju in 39 držav z visokim dohodkom, se je lotilo različnih sprememb na področju pokojninskega sistema, ki se financira s prispevki → zaostritev pogojev za upravičenost do pokojnine, dvig zakonsko določene starostne omejitve, zato da bi ljudje morali delati dlje, da bi bili upravičeni do polne pokojnine oziroma ukinjanje minimalne zagotovljene pokojnine za šibkejše. Še 37 držav razmišlja o reformah zdravstvenega sistema, kjer bi se osredotočili na omejitev stroškov → zviševanje prispevkov in doplačil s strani pacientov ter ukrepi zniževanja stroškov v javnih bolnišnicah. Ti ukrepi prilagajanja imajo takojšnji negativen učinek na revne, povečajo tveganje revščine za ostale in lahko vodijo v to, da mnogi v trenutku, ko njihovi dohodki upadajo in so njihove potrebe po socialni pomoči največje, ostanejo brez nadomestil in pomoči, ki jo kritično potrebujejo;
- (5) **racionalizacija in bolj ciljana socialna pomoč in ostala nadomestila socialne varnosti:** 55 držav v razvoju in 25 držav z visokim dohodkom želijo racionalizirati svojo potrošnjo za socialno varnost, pogosto tako, da pregledujejo merila upravičenosti in, da pomoč usmerjajo predvsem na najrevnejše, kar v praksi pomeni krčenje pravic iz socialne varnosti ter bolj omejeno vlogo sistema socialne varnosti pri preprečevanju revščine.

Ukrepi fiskalne konsolidacije niso omejeni samo na Evropo. Pravzaprav se večina zgoraj opisanih ukrepov najbolj vidno izvaja v državah v razvoju, zlasti zniževanje subvencij in stroškov zaposlenih v javnem sektorju, vse bolj in bolj pa tudi racionalizacija obstoječih programov socialne varnosti. Glavno tveganje pri teh ukrepih se pojavi, če ne upoštevamo njihovih morebitnih negativnih posledic. V tem primeru lahko pride do tega, da so velike ranljive skupine ljudi izključene iz prejemanja nadomestil oziroma pomoči v kritičnem trenutku. Ukrepi fiskalne konsolidacije ne ogrožajo le uresničevanje temeljne človekove pravice do socialne varnosti, temveč tudi temeljne pravice do hrane, zdravja, izobrazbe ter ostalih osnovnih dobrin in storitev. V mnogo kontekstih politiko fiskalne konsolidacije vodi logika zniževanja stroškov, njen negativni vpliv na ženske, otroke, starejše, brezposelne, priseljence, invalide pa se dojema kot neizbežen stranski učinek v iskanju fiskalnega ravnovesja.

Za čim bolj primerno in ustrezno primerjavo med dvema (ali več) državama je potrebno izbrati mere v enakih enotah. Začela bom s primerjavo **realne stopnje rasti BDP** obeh držav v zadnjih štirinajstih letih, po metodologiji OECD. Poudarjam, da obstajajo določena odstopanja med vrednostmi, ki sem jih pridobila iz OECD virov, in vrednostmi, ki jih prikazujeta Statistični uradi republike Slovenije (SURS) in Statistični urad Avstralije (angl: *Australian Bureau of Statistics*, v nadaljevanju ABS).

Slika 2 prikazuje realne letne stopnje rasti BDP za Avstralijo in Slovenijo med letoma 2000 in 2014. Realna stopnja rasti BDP kaže gospodarsko rast in konkurenčnost posamezne države, tj. povečanje količine proizvodnje oziroma makroekonomska stabilnost. Upoštevam realno stopnjo rasti, kjer je izločena rast cen.

Slika 2: Grafični prikaz realnih letnih stopenj rasti BDP za Avstralijo in Slovenijo (v %)

Vir: Organisation for Economic Co-operation and Development, *Real GDP forecast (indicator)*, 2016.

Po podatkih Urada RS za makroekonomske analize in razvoj (v nadaljevanju UMAR) je svetovna gospodarska kriza leta 2009 izničila napredek **Slovenije** na področju gospodarskega in socialnega razvoja, dosežen z visoko gospodarsko rastjo in rastjo zaposlenosti v preteklih konjunktorno ugodnih letih. Po štiriletnem obdobju pospešene gospodarske rasti je v Sloveniji leta 2009 pod vplivom svetovne gospodarske krize BDP močno upadel (- 7,8 %), padec pa je bil precej večji kot v povprečju EU, kar je vodilo v povečanje razvojne vrzeli za povprečjem EU na raven iz leta 2007. K višjemu padcu kot v povprečju EU je v veliki meri prispeval močan investicijski cikel v preteklih letih (zlasti v gradbeništvu), ki mu je ob vplivih krize sledil relativno visok upad, ter strukturne slabosti slovenskega gospodarstva (predvsem relativno velik delež nizko in srednje tehnološko zahtevnih dejavnosti), ki so v času krize in zaostrene mednarodne konkurence prispevale k večjemu padcu izvoza (UMAR, 2010, str. 9).

Slovenski BDP je po dveh letih upadanja (2012 in 2013) v letu 2014 beležil najvišjo rast po začetku krize (2,6 %), predvsem zaradi krepitve rasti izvoza; prvič po letu 2008 se je povečala tudi domača potrošnja. Izvoz, zlasti tehnološko zahtevnejših proizvodov, je sicer okreval že kmalu po globokem upadu ob izbruhu krize, nato se je rast upočasnila, ponovno je začel naraščati v letu 2013. Kot glavni dejavnik gospodarske rasti od leta 2010 je izvoz tudi edini agregat potrošnje, ki presega raven izpred krize, tj. iz leta 2008. Domača potrošnja se je vse do leta 2014 zniževala, v letih 2012 in 2013 je bil opazen tudi vpliv globokega upada zasebne potrošnje. Kljub relativno visoki rasti BDP v letu 2014, pa Slovenija ostaja v skupini držav z največjim padcem gospodarske aktivnosti v času krize. V povprečju EU je bil BDP v tem letu že približno na ravni 2008, v Sloveniji pa je bil zaostanek za predkrizno ravno 7,1- odstoten – več le v Grčiji, na Hrvaškem, Cipru in v Italiji (UMAR, 2015, str. 15).

Avstralija se je za razliko od mnogih ostalih razvitih držav recesiji v letu 2009 uspešno ognila, saj je zabeležila padec realne letne stopnje rasti BDP le v zadnjem četrtletju leta 2008. Pravzaprav je avstralski BDP v finančnem letu 2007/2008, ki se konča 30. junija, zrasel za 3,7 % in za 1,8 % v finančnem letu 2009/2010 (International Social Security Association, 2010, str. 2).

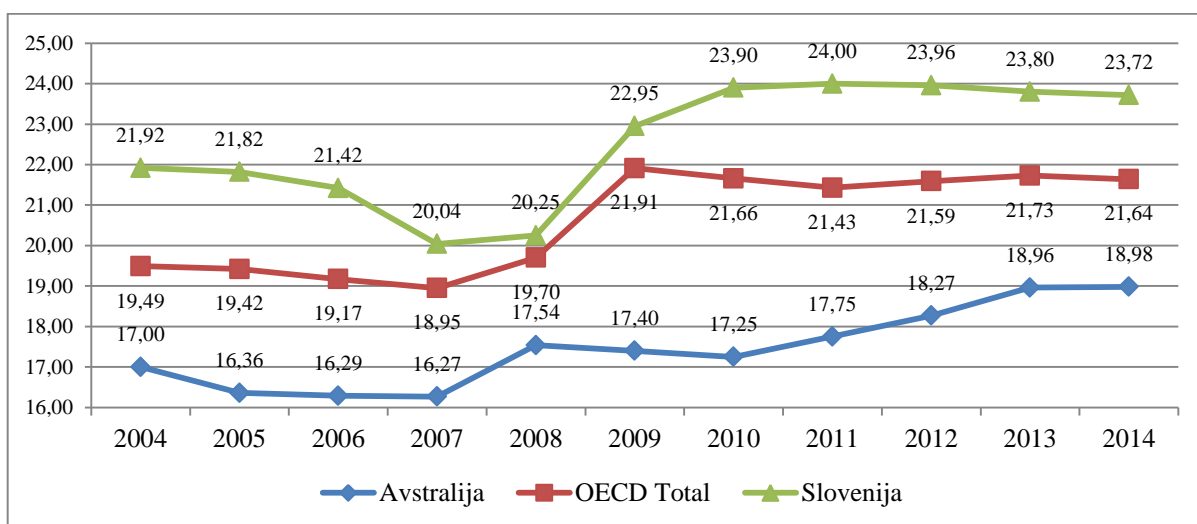
Barret (2011, str. 4-7) opredeli štiri dejavnike, ki so vplivali na to, da se je Avstralija uspešno ognila veliki gospodarski krizi in posledično le enkratnem padcu BDP v celotnem preučevanem obdobju:

- **boljša izhodiščna točka ob nastopu krize:** (a) fleksibilni menjalni tečaj, ki je pomagal absorbirati zunanje šoke, (b) fleksibilni trg dela – delavci za določen čas so absorbirali mnogo delovnih ur, ki bi se drugače izkazale kot izgube delovnih mest za nedoločen čas, (c) močan fiskalni položaj, ki je omogočil učinkovito fiskalno spodbudo, (d) neodvisna centralna banka, ki je hitro reagirala z znižanjem obrestnih mer in drugimi ukrepi monetarne politike;
- **preprosta sreča, neodvisno od kakršnekoli aktivnosti s strani Avstralije:** tu se predvsem poudarja Kitajska, ki je med največjimi uvoznici avstralskih naravnih mineralnih surovin in proizvodov. Kitajska je namreč novembra 2008 prav tako objavila, da bo namenila 600 milijard ameriških dolarjev za spodbudo gospodarske aktivnosti, kar je v veliki meri vplivalo na avstralsko gospodarstvo (izvoz v času gospodarske krize);
- **boljša finančna regulacija pred samim nastopom krize:** kot posledica podobnih ukrepov v ostalih državah, je tudi Avstralija, na primer, morala zagotoviti garancije za bančne depozite;
- **učinkoviti in hitri ukrepi fiskalne politike:** oktobra 2008 je vlada napovedala denarna izplačila gospodinjstvom z nižjimi dohodki v znesku več kot 10 milijard avstralskih dolarjev, le-ta so bila izplačana konec decembra 2008 in februarja 2009 je sledil še ena, večja finančna spodbuda: 13 milijard avstralskih dolarjev v obliki davčnih olajšav, 22 milijard za šolsko infrastrukturo in neprofitna stanovanja, 4 milijarde za varovana stanovanja in 3 milijarde avstralskih dolarjev spodbude za poslovne investicije.

Avstralija je samozadostna država, bogata z naravnimi mineralnimi viri kot so ruda, premog, železo, zlato, poleg tega pa je med največjimi izvoznici mesa, volne, aluminija, pšenice ter strojev in transportne opreme. V času velike gospodarske krize jo je med drugim rešilo ravno povpraševanje po naštetih surovinah in proizvodih, toda še pomembnejše dejstvo je, da se si je Avstralija za izvoz izbrala ustrezne trgovinske partnerice, ki jih kriza ni prizadela v takšni meri, da bi to posledično v večji meri vplivalo na avstralski izvoz.

Slika 3 prikazuje **odstotni delež BDP**, ki ga Avstralija in Slovenija **namenjata izdatkom za socialno varnost**. V primerjavi s povprečjem OECD držav (20,61 %) za obdobje med letoma 2004 in 2014, nameni Avstralija v povprečju 3 odstotne točke manjši delež BDP za programe socialne varnosti (17,46 %), medtem ko Slovenija nameni v povprečju 2 odstotne točke višji delež BDP (22,53 %) za iste programe. Vse tri proučevane entitete so leta 2007 namenile najnižji delež BDP izdatkom za socialno varnost v celotnem proučevanem obdobju: Slovenija (20,4 %), Avstralija (16,27 %) in OECD države skupaj (18,95 %).

Slika 3: Grafični prikaz izdatkov za socialno varnost v odstotnem deležu BDP za Avstralijo, Slovenijo in OECD Total, med letoma 2004 in 2014

Vir: Organisation for Economic Co-operation and Development, Social spending (indicator), 2015.

Z letom 2008 je odstotni delež BDP namenjen izdatkom za socialno varnost začel skokovito naraščati. Letnica sovpada s pojavom gospodarske krize, pri čemer je Avstralija leta 2008 zabeležila 7,8-odstotno, OECD države skupaj 4-odstotno in Slovenija le 1,1-odstotno zvišanje odstotnega deleža BDP, namenjenega za programe socialne varnosti. Med letoma 2008 in 2011 je odstotni delež BDP za programe socialne varnosti v Sloveniji naraščal, nato je začel postopoma upadati. Avstralija je v letih 2009 in 2010 zabeležila padec odstotnega deleža BDP, od leta 2011 pa ta delež narašča za okoli 0,5 odstotne točke na letni ravni.

V Tabeli 4 sem izračunala delež izdatkov po posameznih funkcijah za sektor država primerjalno za Slovenijo in Avstralijo v obdobju med letoma 2007 in 2013. Namen je raziskati, kolikšen delež celotnih izdatkov posamezna država namenja programom socialne

varnosti. Vrednostno se podatki med Slovenijo namreč razlikujejo, saj so izraženi v različnih valutah. Za realno primerjavo med državama sem tako izračunala deleže na podlagi podatkov iz Tabele 1 v Prilogi.

Tabela 4: Delež izdatkov po posameznih funkcijah v celotnih izdatkih sektorja država za Slovenijo in Avstralijo, 2007-2013

Funkcija	Država	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Povprečje
									2007-2013
Javna uprava	Slovenija	13	12	12	12	13	13	11	12
	Avstralija	6	5	6	6	6	7	8	6
Obramba	Slovenija	3	3	3	3	2	2	2	3
	Avstralija	6	6	6	6	6	6	5	6
Javni red in varnost	Slovenija	4	4	4	4	4	4	4	4
	Avstralija	1	1	1	1	1	1	1	1
Ekonomske dejavnosti	Slovenija	9	10	10	9	10	8	24	12
	Avstralija	7	7	8	7	8	7	8	8
Stanovanjske dejavnosti in urejanje okolja	Slovenija	1	2	2	1	1	2	1	1
	Avstralija	1	2	3	2	2	2	2	2
Zdravstvo	Slovenija	14	14	14	14	14	14	12	14
	Avstralija	16	15	15	16	16	16	15	16
Rekreacija, kultura in religija	Slovenija	3	4	4	4	4	4	3	4
	Avstralija	1	1	1	1	1	1	1	1
Izobraževanje	Slovenija	14	14	14	14	13	13	11	13
	Avstralija	7	7	10	9	8	7	7	8
Socialna varnost	Slovenija	36	35	36	37	37	38	31	36
	Avstralija	35	38	32	33	34	34	34	34

Iz zgornje tabele je razvidno, da obe državi v povprečju namenjata izdatkom za področje socialne varnosti največji delež med vsemi izdatki sektorja država – Slovenija 36 % in Avstralija 34 % vseh izdatkov. Razlika med državama je le 2 odstotni točki. Če pogledamo ostale funkcije, opazimo največjo razliko med državama pri izdatkih za javno upravo, za katere Slovenija v povprečju nameni kar 1-krat več kot Avstralija. Slovenija v povprečju nameni večji delež izdatkov še za funkcije Javni red in varnost, Ekonomske dejavnosti, Rekreacija, kultura in religija ter Izobraževanje, Avstralija po drugi strani pa namenja večji delež od Slovenije za funkcije Obramba, Stanovanjske dejavnosti in urejanje okolja ter Zdravstvo.

6.1 Izdatki za socialno varnost – Slovenija

Tabela 5 kaže izdatke za socialne prejemke po posameznih področjih socialne varnosti za obdobje od leta 2002 do 2012 v mio EUR. Skupni izdatki za socialne prejemke po vseh področjih socialne varnosti so v tem obdobju vrednostno naraščali, le v zadnjem letu preučevanega obdobja, letu 2012, je bilo primerjavi z letom 2011 izdatkom za socialne

prejemke namenjeno 0,95 % manj sredstev. Manj sredstev je bilo namenjeno področjem invalidnost, smrt hranitelja družine, družina in otroci ter brezposelnost.

Tabela 5: Izdatki za socialne prejemke po posameznih področjih socialne varnosti za Slovenijo, 2002-2012 v mio EUR

Izdatki za socialne prejemke za Slovenijo v mio EUR											
Področje/Leto	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
SKUPAJ izdatki za socialne prejemke	5.511	5.823	6.182	6.470	6.883	7.175	7.773	8.406	8.668	8.884	8.800
Bolezen in zdravstveno varstvo	1.724	1.888	1.993	2.093	2.211	2.307	2.616	2.766	2.799	2.805	2.835
Invalidnost	471	482	507	552	583	585	612	625	624	614	564
Starost	2.462	2.520	2.678	2.741	2.622	2.833	2.995	3.256	3.423	3.558	3.560
Smrt hranitelja družine	101	99	103	129	515	534	583	614	606	618	588
Družina in otroci	471	502	535	556	590	597	662	744	770	789	746
Brezposelnost	173	179	193	211	190	147	141	209	238	291	270
Nastanitev	-	-	-	4	5	5	4	3	3	3	6
Druge oblike socialne izključenosti	108	153	174	184	168	167	159	190	207	205	231

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, Izdatki za socialne prejemke programov socialne zaščite (mio EUR), Slovenija, letno, b.l.

V Tabelah 6 in 7 sem na podlagi podatkov iz Tabele 5 izračunala deleže izdatkov po posameznih področjih socialne varnosti v celotnih izdatkih za socialne prejemke ter stopnje rasti izdatkov za socialne prejemke po posameznih področjih socialne varnosti. Gledano vsako leto posebej in nato tudi povprečje proučevanega obdobja, so največji delež predstavljali izdatki za področja starost, bolezen in zdravstveno varstvo ter družina in otroci. V povprečju so izdatki za področje starost v obdobju 2002 do 2012 predstavljali 41 % celotnih izdatkov, področje bolezen in zdravstveno varstvo 32 % in področje družina in otroci 9 %. Ostala področja si po deležu izdatkov v celotnih izdatkih v povprečju sledijo takole: invalidnost (8 %), smrt hranitelja družine (5 %), brezposelnost (3 %) ter druge oblike socialne izključenosti (2 %).

Celotni izdatki za socialne prejemke so najvišjo stopnjo rasti zabeležili v letih 2008 (8,33 %) in 2009 (8,14 %), leta 2012 pa smo zabeležili tudi negativno rast (- 0,95 %). V Tabeli 7 lahko vidimo, da najvišje stopnje rasti (primerjalno s preteklim obdobjem) in dejansko gibanje letih na posameznih področjih sovpadajo s pojavom in z razvojem svetovne gospodarske krize ter s spremembami zakonodaje na področju upokojevanja in uveljavljanja pravic iz javnih sredstev.

Tabela 6: Delež izdatkov za socialne prejemke po posameznih področjih socialne varnosti v celotnih izdatkih za Slovenijo, 2002-2012 (v %)

Področje/Leto	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Povprečje 2002-2012
Bolezen in zdravstveno varstvo	31	32	32	32	32	32	34	33	32	32	32	32
Invalidnost	9	8	8	9	8	8	8	7	7	7	6	8
Starost	45	43	43	42	38	39	39	39	39	40	40	41
Smrt hranitelja družine	2	2	2	2	7	7	8	7	7	7	7	5
Družina in otroci	9	9	9	9	9	8	9	9	9	9	8	9
Brezposelnost	3	3	3	3	3	2	2	2	3	3	3	3
Nastanitev	-	-	-	0	0	0	0	0	0	0	0	0 ⁵
Druge oblike socialne izključenosti	2	3	3	3	2	2	2	2	2	2	3	2

Tabela 7: Stopnje rasti izdatkov za socialne prejemke po posameznih področjih socialne varnosti za Slovenijo, 2003-2012 (v %)

Področje/Leto	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
SKUPAJ izdatki za socialne prejemke	5,66	6,17	4,66	6,38	4,24	8,33	8,14	3,12	2,49	-0,95
Bolezen in zdravstveno varstvo	9,51	5,56	5,02	5,64	4,34	13,39	5,73	1,19	0,21	1,07
Invalidnost	2,34	5,19	8,88	5,62	0,34	4,62	2,12	-0,16	-1,6	-8,14
Starost	2,36	6,27	2,35	-4,34	8,05	5,72	8,71	5,13	3,94	0,06
Smrt hranitelja družine	-1,98	4,04	25,24	299,22	3,69	9,18	5,32	-1,3	1,98	-4,85
Družina in otroci	6,58	6,57	3,93	6,12	1,19	10,89	12,39	3,49	2,47	-5,45
Brezposelnost	3,47	7,82	9,33	-9,95	-22,63	-4,08	48,23	13,88	22,27	-7,22
Nastanitev	-	-	-	25,00	0	-20,00	-25,00	0	0	100,00
Druge oblike socialne izključenosti	41,67	13,73	5,75	-8,7	-0,6	-4,79	19,5	8,95	-0,97	12,68

Med področji z **najvišjimi stopnjami rasti** izdatkov izpostavljam **področje brezposelnost**, saj gospodarska kriza in posledično višja stopnja brezposelnosti povzročita leta 2009 v primerjavi z letom 2008 kar 48,23-odstotno povečanje izdatkov za brezposelnost. Povprečna stopnja registrirane brezposelnosti v Sloveniji od pojava gospodarske krize leta 2008 narašča. Konec leta 2014 je znašala 13,1 % (glej Sliko 1 v Prilogi). Posledično so se povečali tudi izdatki ZRSZ za varstvo brezposelnih (glej Tabelo 2 v Prilogi) in število prejemnikov denarnih nadomestil v primeru brezposelnosti (glej Sliko 2 v Prilogi).

Skupni znesek vseh transferjev za varstvo brezposelnih je skozi leta naraščal, leta 2009 je bil ta znesek za skoraj 93 % večji kot leta 2008. V naslednjih letih so bile stopnje rasti nekoliko

⁵ Izračun znese 0,07 % zato zaokrožim na 0 %.

manjše (20 % leta 2010, 35 % leta 2011) nato so začele celo padati, (-5 % leta 2012 in -2,5 % leta 2013). Največji delež predstavljajo denarna nadomestila, medtem ko denarne pomoči ni več (v skladu s prehodnimi določbami novele Zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti (ZZZPB) iz leta 2006 pravice do denarne pomoči ni več, izplačevala se je le upravičencem, ki so pravico uveljavili do uveljavitve novele). Drugi transferji brezposelnim vključujejo povračilo prevoznih in selitvenih stroškov. Visoke stopnje rasti izdatkov za brezposelnost beležimo tudi v naslednjih dveh letih (2010 in 2011), leta 2012 pa so se le-ti zmanjšali.

Naslednje področje z visoko stopnjo rasti izdatkov je **področje družina in otroci**, ki je leta 2008 v primerjavi z letom 2007 zabeležilo 10,89-odstotno rast izdatkov in leta 2009 v primerjavi z letom 2008 12,39-odstotno rast.

Tudi izdatki za **druge oblike socialne izključenosti**, kamor štejemo predvsem denarno pomoč, dosežejo najvišjo stopnjo rasti od začetka krize leta 2009 (19,50 %), povprečna stopnja rasti pa je znašala 8,72 %. Sem predvsem štejemo **Posebni dodatek za socialno ogrožene**, ki je po Zakonu o posebnem dodatku za socialno ogrožene (Ur.l. RS, št. 57/2009, v nadaljevanju ZPDSO) predstavljal enkratni znesek za tiste, ki so v trenutku razglasitve zakona prejeli denarno socialno pomoč. Višina zneska je bila 200 EUR za družine oziroma 160 EUR za posameznike. Dodatek se je izplačal le leta 2009, po razglasitvi tega zakona. Sredstva za izplačilo posebnega dodatka je zagotavljala država iz državnega proračuna.

Stopnja rasti izdatkov za **starost** nekoliko upada, v povprečju pa je med letoma 2002 in 2012 znašala 3,82 %. Vrh doseže leta 2009 (8,71 %), predvsem zaradi novih pogojev upokojevanja. Slovenija se, tako kot vse druge države, spopada z izzivom staranja prebivalstva. Področje, kjer so učinki staranja prebivalstva najočitnejši, je zagotovo pokojninski sistem, ki temelji na medgeneracijski solidarnosti. Dodatno je h krizi pokojninskega sistema pripomogla še gospodarska kriza, ki je zmanjšala število zaposlenih in s tem zmanjšala število aktivnih zavarovancev oziroma tistih, ki vplačujejo prispevke za pokojnine sedanjih upokojencev (Pogačar et al., 2013, str. 3).

Povprečno število prejemnikov pokojnin v Sloveniji se je v obdobju 2002 do 2014 povečevalo (glej Tabelo 3 v Prilogi). Najvišje stopnje rasti števila prejemnikov pokojnin smo zabeležili od leta 2008 dalje, pri čemer je bila stopnja rasti leta 2011 kar 3,1 %. Število vseh prejemnikov pokojnin se je v obdobju med 2002 in 2012 povečalo za 21 %. Delež upokojencev v celotnem prebivalstvu Slovenije je bil leta 2012 za 3 odstotne točke večji kot leta 2003 (25 %) in je znašal 28 %.

6.2 Izdatki za socialno varnost – Avstralija

Izdatki Avstralije za socialno varnost so razmeroma nizki v primerjavi z izdatki ostalih držav članic OECD. Izdatki naj bi se v prihodnosti povečali predvsem zaradi večjih izdatkov za

starostne pokojnine in zaradi samega staranja, ne pa toliko zaradi izdatkov za delovno aktivno prebivalstvo (Australian Council of Social Service, 2014, str. 1).

Tabela 9 na strani 62 prikazuje izdatke za socialne prejemke Avstralije po posameznih področjih socialne varnosti v obdobju med letoma 2002 in 2013 v milijonih avstralskih dolarjev (AUD). Vrednostno so skupni izdatki iz leta v leto naraščali, pri čemer najvišji znesek opazimo v letu 2008.

Med vsemi izdatki za socialno varnost v Avstraliji, predstavljajo izdatki za področje starost največji delež – povprečje obdobja 2002 - 2012 znaša 36 % (Tabela 10, str. 63). Sledijo mu področja družine z otroki (29 %) in invalidi (15 %), letno povprečje 6 % pa predstavljata področji veterani in njihovi vzdrževani člani ter brezposelni in bolni. Upravni stroški so v preučevanem obdobju v povprečju letno predstavljali 3 %, ostali programi socialne pomoči 2 %, izdatki za socialno zaščito domorodcev (Aborigini) in skupni dodatek za mlade⁶ pa 1 %. Med letoma 2002 in 2012 se je delež izdatkov za področje starost zvišal iz 35 % na 38 % in pričakuje se, da se bo ta delež v prihodnje še zviševal zaradi starajočega se prebivalstva in daljše življenjske dobe. Naraščajoči trend beleži tudi področje invalidi, pri družinah z otroki pa vidimo obraten trend, saj se je delež izdatkov za to področje v celotnih izdatkih socialne varnosti med letoma 2003 in 2012 znižal iz 31 % na 27 %.

Avstralija je leta 2008 zabeležila najvišjo letno stopnjo rasti skupnih izdatkov (27,3 %) v primerjavi z letom 2007 (Tabela 11, str. 63). Oktobra 2008 je namreč avstralska vlada premierja Kevina Rudd-a sprejela Strategijo ekonomske varnosti (angl. *Economic Security Strategy*), v sklopu katere je namenila 10,4 milijard avstralskih dolarjev (AUD) za krepitev avstralskega gospodarstva v luči najhujše gospodarske krize po veliki depresiji v 1930-ih. Strategija je vsebovala štiri ključne ukrepe na področju socialne varnosti (Farnsworth, 2008):

- **upokojenci:** 4,8 milijarde AUD so namenili takojšnji finančni pomoči za upokojence, negovalce in starejše v obliki enkratnega pavšalnega zneska v višini 1.400 AUD za samske upokojence ter 2.100 AUD za upokojence v paru; negovalci, ki prejemajo dodatek za nego so dobili 1.000 AUD za vsako osebo, katere negovalec so. Izplačila upokojencem, negovalcem in starejšim so se začela izvajati 8. decembra 2008, namenjena pa so bila zagotavljanju dodatne podpore v naslednjih devetih mesecih. Po tem obdobju so uvedli dolgoročne reforme;
- **družine z otroki:** 3,9 milijarde AUD so namenili takojšnji finančni pomoči takrat okoli 2 milijona avstralskim družinam. Vsaka družina je prejela enkratni znesek v višini 1.000 AUD za vsakega otroka v skrbi, povedano drugače okoli 3,9 milijona avstralskih otrok v tistem času je prejelo enkratno izplačilo v znesku 1.000 AUD;

---

⁶ Leta 1998 vpeljan skupni dodatek za mlade, ki je nadomestil/združil 5 vrst nadomestil za mlade: dodatek za usposabljanje mladih (angl. *Youth Training Allowance*), dodatek za iskalce zaposlitve (angl. *Newstart Allowance*) ter nadomestila za bolniško za mlajše od 21 let; AUSTUDY in družinske dodatke za stare med 16 in 18 let (Common Youth Allowance, 2014).

- **pomoč ob prvem nakupu doma:** kupci novih domov so bili upravičeni do nepovratnih sredstev v višini do največ 21.000 AUD pod določenimi pogoji, ki jih je takratna avstralska vlada zasnovala za spodbujanje nepremičninske dejavnosti in omogočila kupcem prvega doma boljše možnosti na nepremičninskem trgu. Po takratni oceni naj bi 150.000 kupcev prvega doma imelo koristi od te časovno omejene sheme. Kupci, ki so kupili rabljeno nepremičnino so bili upravičeni do 14.000 AUD, kupci novih nepremičnin pa do 21.000 AUD. Vlada je za ta ukrep namenila 1,5 milijarde AUD;
- **zaposlitve in usposabljanja:** namenili so 187 milijonov AUD za ustvarjanje dodatnih 56.000 mest za usposabljanje, da bi ohranili močno avstralsko gospodarstvo v tistih težkih časih. Rudd-ova vlada se je zavezala, da bo v naslednjih petih letih ustvarila 700.000 novih mest za usposabljanje.

Leta 2009 so skupni izdatki v primerjavi z letom 2008 beležili negativno rast (- 12,4 %) v naslednjih letih pa so skupni izdatki ponovno le naraščali. Med letoma 2002 in 2012 je povprečna letna stopnja rasti skupnih izdatkov za socialno varnost znašala 6,7 %.

Tabela 12 na strani 64 prikazuje število prejemnikov socialne pomoči po posameznih vrstah socialnih prejemkov za Avstralijo med letoma 2003 in 2013. V tem obdobju se je število ljudi, ki prejemajo socialno pomoč zvišalo iz 4,86 milijonov na 5,14 milijonov, kar predstavlja rast v višini 5,8 % oziroma 281.491 ljudi. V tem istem obdobju se je število vseh prebivalcev Avstralije zvišalo za 3,44 milijonov – po podatkih avstralskega statističnega urada ABS je bilo namreč marca 2003 v Avstraliji 19,875 mio prebivalcev (Australian Bureau of Statistics, b.l.a.), decembra 2013 pa 23,319 mio (Australian Bureau of Statistics, b.l.c.). Iz tega torej izhaja, da se je odstotek ljudi, ki dejansko prejemajo socialno pomoč znižal iz 24,4 % na 22 % v omenjenem desetletju.

Od vseh upravičencev, ki so v letu 2013 prejemali socialno pomoč, največji delež predstavljajo prejemniki starostne pokojnine (45,9 %), pri čemer je bilo, na primer junija 2013, v Avstraliji 2,35 mio starostnih upokojencev. Avstralija je imela konec junija 2013 23,131 mio prebivalcev (Australian Bureau of Statistics, b.l.b.), delež starostnih upokojencev v celotnem prebivalstvu Avstralije konec junija 2013 je bil 10 %, kar je v primerjavi s Slovenijo precej nižji delež – Slovenija je 1. julija 2013 imela 2,06 mio prebivalcev (SURs, 2015b), od katerih je bilo okoli 20 %⁷ starostnih upokojencev. Sledijo jim prejemniki invalidske pokojnine (16 %), dodatka za iskalce zaposlitve (12,9 %), starševskega plačila za starše samohranilce (5 %), dodatka za mlade – študent (4,8 %) in prejemniki plačila negovalcem (4,3 %).

Pri številu prejemnikov starostnih pokojnin v Avstraliji opazimo naraščajoči trend, in sicer v povprečju 2,39 % letno, za obdobje med letoma 2004 in 2013 (glej Tabelo 4 v Prilogi). Število prejemnikov invalidskih pokojnin je v istem obdobju prav tako naraščalo, v povprečju 2,02 % letno, razen leta 2013, ko se je število prejemnikov invalidske pokojnine dejansko

---

⁷ Glej Tabelo 3 v Prilogi.

znižalo za 0,69 %. Razlog gre predvsem iskati v že prej omenjenih spremenjenih pogojih za pridobitev invalidske pokojnine kot tudi v ponovnem preverjanju že obstoječih izdanih odločb za invalidsko pokojnino, tj. zdravniška potrdila o bolezenskem stanju. Vdovske pokojnine in pokojnine za soproge imajo v preteklem desetletju padajoči trend, saj novih odločb za tovrstne pokojnine ne izdajajo več, že obstoječi prejemniki pa lahko nadaljujejo s prejemanjem, dokler ne izpolnijo pogoja za starostno pokojnino. Prav tako lahko opazimo nižanje števila prejemnikov starševskega plačila, tudi v tem primeru zaradi sprememb pogojev.

Na koncu tega poglavja v spodnji tabeli primerjalno povzemam ključne ugotovitve analize sistemov socialne varnosti v Sloveniji in Avstraliji.

Tabela 8: Primerjalni povzetek sistemov socialne varnosti v Sloveniji in Avstraliji

Mera primerjave	Država	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Povprečje
BDP v %	SLO	6,90	3,30	-7,80	1,20	0,60	-2,60	-1,00	0,10
	AUS	4,50	2,50	1,60	2,30	2,60	3,70	2,10	2,80
Izdatki za socialno varnost kot % BDP	SLO	20,04	20,25	22,95	23,90	24,00	23,96	23,80	22,70
	AUS	16,27	17,54	17,40	17,25	17,75	18,27	18,96	17,60
Izdatki za socialno varnost v celotnih izdatkih sektorja država (v %)	SLO	36,00	35,00	36,00	37,00	37,00	38,00	31,00	36,00
	AUS	35,00	38,00	32,00	33,00	34,00	34,00	34,00	34,00
Letne stopnje rasti celotnih izdatkov za socialno varnost (v %)	SLO	4,20	8,30	8,10	3,10	2,50	-1,00		4,20
	AUS	6,30	27,30	-12,30	7,20	8,20	4,10		6,80
Opisna primerjava	Država	Opis							
Vrsta sistema socialne varnosti	SLO	prispevni, viri financiranja: socialni prispevki (prispevki delodajalcev in delojemalcev), prispevki države, drugi viri							
	AUS	univerzalni, neprispevni, temelji na rezidenčnem pogoju; viri financiranja: davki;							
Največji delež izdatkov za področja socialne varnosti	SLO	starost (41 %), bolezen in zdravstveno varstvo (32 %), družine z otroki (9 %)							
	AUS	starost (36 %), družine z otroki (29 %), invalidi (15 %)							

Tabela 9: Izdatki za socialne prejemke po posameznih področjih socialne varnosti za Avstralijo, med letoma 2002-2013, v mio AUD

Izdatki za socialne prejemke za Avstralijo v mio AUD												
Področje /Leto	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
SKUPAJ	71,262	80,103	82,962	86,219	92,075	97,842	124,581	109,197	117,093	126,747	131,901	140,566
Starost	24,834	27,164	28,092	29,839	32,437	35,454	40,367	40,776	44,493	48,231	50,688	54,587
Veterani in vzdrževani člani	5,579	5,737	5,982	5,588	6,244	6,395	6,902	6,851	7,022	7,090	6,968	6,950
Invalidi	9,551	10,694	11,453	12,316	12,826	14,368	17,229	18,041	20,734	23,016	24,018	25,839
Družine z otroki	19,595	24,600	25,181	26,219	27,810	28,528	38,381	30,063	31,286	34,919	35,119	36,352
Brezposelni in bolni	5,651	5,529	5,219	4,929	4,799	4,371	5,098	6,965	6,965	7,448	8,518	10,050
Skupni dodatek za mlade	2,235	2,248	2,213	2,102	2,074	2,026	2,504	-	-	-	-	-
Ostali programi socialne pomoči	0,309	0,303	1,141	1,629	2,201	2,464	9,235	1,950	2,174	0,992	1,555	1,190
Aborigini	1,275	1,429	1,336	1,403	1,304	1,418	1,703	1,317	1,180	1,162	1,172	1,691
Upravni stroški	2,233	2,398	2,346	2,193	2,380	2,818	3,163	3,234	3,241	3,889	3,863	3,907

Vir: Commonwealth of Australia, Final Budget Outcome 2004-2005, 2005, str. 88 in 89; Commonwealth of Australia, Final Budget Outcome 2006-2007, 2007, str. 88 in 89; Commonwealth of Australia, Final Budget Outcome 2008-2009, 2009, str. 88 in 89; Commonwealth of Australia, Final Budget Outcome 2010-2011, 2011, str. 92 in 93 in Commonwealth of Australia, Final Budget Outcome 2012-2013, 2013, str. 97 in 98.

Tabela 10: Delež izdatkov za socialne prejemke po posameznih področjih socialne varnosti v celotnih izdatkih za socialne prejemke za Avstralijo, med letoma 2002-2013 (v %)

Področje / Leto	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Povprečje 2002/2012
Starost	35	34	34	35	35	36	32	37	38	38	38	36
Veterani in vzdrževani člani	8	7	7	6	7	7	6	6	6	6	5	6
Invalidi	13	13	14	14	14	15	14	17	18	18	18	15
Družine z otroki	27	31	30	30	30	29	31	28	27	28	27	29
Brezposelni in bolni	8	7	6	6	5	4	4	6	6	6	6	6
Skupni dodatek za mlade	3	3	3	2	2	2	2	0	0	0	0	2
Ostali programi socialne pomoči	0	0	1	2	2	3	7	2	2	1	1	2
Aborigini	2	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1
Upravni stroški	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3

Tabela 11: Stopnje rasti izdatkov za socialne prejemke po posameznih področjih socialne varnosti za Avstralijo, 2003-2012 (v %)

Področje / Leto	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Starost	9,4	3,4	6,2	8,7	9,3	13,9	1,0	9,1	8,4	5,1
Veterani in vzdrževani člani	2,8	4,3	-6,6	11,7	2,4	7,9	-0,7	2,5	1,0	-1,7
Invalidi	12,0	7,1	7,5	4,1	12,0	19,9	4,7	14,9	11,0	4,4
Družine z otroki	25,5	2,4	4,1	6,1	2,6	34,5	-21,7	4,1	11,6	0,6
Brezposelni in bolni	-2,2	-5,6	-5,6	-2,6	-8,9	16,6	36,6	0,0	6,9	14,4
Skupni dodatek za mlade	0,6	-1,6	-5,0	-1,3	-2,3	23,6	0,0	0,0	0,0	0,0
Ostali programi socialne pomoči	-1,9	276,6	42,8	35,1	11,9	274,8	-78,9	11,5	-54,4	56,8
Aborigini	12,1	-6,5	5,0	-7,1	8,7	20,1	-22,7	-10,4	-1,5	0,9
Upravni stroški	7,4	-2,2	-6,5	8,5	18,4	12,2	2,2	0,2	20,0	-0,7
SKUPAJ	12,4	3,6	3,9	6,8	6,3	27,3	-12,3	7,2	8,2	4,1

Tabela 12: Število prejemnikov po vrsti socialnih prejemkov za Avstralijo, 2003-2013

Število prejemnikov po posamezni vrsti socialnih prejemkov za Avstralijo med letoma 2003 in 2013											
Vrsta socialnih prejemkov	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Starostna pokojnina	1.861.055	1.876.250	1.915.036	1.922.129	1.952.686	2.039.305	2.117.530	2.158.303	2.225.127	2.282.592	2.356.226
Invalidska pokojnina	673.334	696.742	706.782	712.163	714.156	732.367	757.118	792.581	818.850	827.460	821.738
Nadomestilo za bolniško	8.755	8.478	8.367	7.573	7.624	7.437	6.968	6.703	6.705	7.150	7.494
Vdovska B pokojnina	2.986	1.879	839	775	732	683	637	600	566	531	492
Pokojnina za soproge (partner prejema starostno pokojnino)	20.230	19.646	16.946	16.254	14.045	13.395	11.590	10.873	9.333	9.117	7.932
Pokojnina za soproge (partner prejema invalidsko pokojnino)	37.880	33.183	28.144	24.627	21.228	18.555	15.847	13.782	11.882	10.200	8.789
Plačilo negovalcem	75.937	84.082	95.446	105.058	116.614	130.657	146.870	168.913	186.065	205.565	221.954
Austudy	38.779	35.026	31.174	27.728	27.869	28.776	34.175	37.342	39.213	41.042	46.039
ABSTUDY	47.028	46.555	45.629	35.045	34.489	33.776	34.612	36.308	37.107	35.942	34.185
Dodatek za mlade (študentje)	304.946	297.140	285.383	271.408	264.008	256.634	278.664	297.023	325.224	271.472	247.656
Dodatek za mlade (ostali)	87.486	84.665	79.573	76.276	68.698	64.907	82.907	88.459	85.972	83.802	113.840
Dodatek za iskalce zaposlitve	512.332	483.093	453.614	437.667	417.793	399.401	520.194	553.893	527.480	549.773	660.673
Dodatek za partnerja	102.811	90.936	71.615	59.800	45.988	38.456	29.369	24.054	17.147	13.945	9.974
Dodatek za zrela leta	41.078	32.912	20.877	11.697	5.032	754	–	–	–	–	–
Dodatek za vdove	43.209	45.328	44.329	44.385	40.247	39.131	36.086	33.886	29.341	28.935	25.681
Starševsko plačilo (starši samohranilci)	436.958	449.312	450.811	432.958	395.495	360.633	344.096	333.512	326.248	319.582	255.411
Starševsko plačilo (partnerski starši)	181.405	177.157	167.272	158.814	144.427	125.922	129.365	124.910	117.754	114.342	103.497
Posebni dodatek	12.228	11.216	9.408	6.841	6.244	6.003	5.809	6.307	6.385	5.828	5.492
Dodatek na veteransko pokojnino	368.572	341.020	344.311	312.571	295.033	285.089	271.546	256.826	241.338	226.045	211.427
Prejemniki skupaj	4.857.009	4.814.620	4.775.556	4.663.769	4.572.408	4.581.881	4.823.383	4.944.275	5.011.737	5.033.323	5.138.500

Vir: Department of Social Services, Statistical Paper no. 12 – Income Support customers: a statistical overview 2013, 2015a, str. 2.

SKLEP

Zgodovinski razvoj sistema socialne varnosti je v Sloveniji in Avstraliji potekal različno. Avstralija se je kot država razvila, ko je Velika Britanija, na ta novoodkriti otok pošiljala svoje obsojence. Skozi stoletja se je razvijal sistem socialne varnosti, sprva v posameznih zveznih državah (angl. *States*) nato še na ravni Avstralije kot celote. Danes je Avstralija med tistimi državami, ki naj bi imele dovršene sisteme socialne varnosti. Toda tudi v Avstraliji so v preteklih nekaj letih vpeljali mnogo sprememb, da bi njihov sistem ohranil finančno vzdržnost in dejansko zagotavljal pomoč tistim, ki le-to najbolj potrebujejo. Slovenski sistem socialne varnosti se je razvijal pod vplivom Avstro-Ogrske in Jugoslavije, po osamosvojitvi Slovenije pa popolnoma samostojno. Našemu sistemu socialne varnosti že nekaj let grozi kolaps – največje težave predstavljajo pokojninska in invalidska ter zdravstvena blagajna. Soočamo se z izzivi, ki jih sproti za silo rešujemo, toda dolgoročno mlajši generaciji, ki sproti financira programe socialne varnosti, ne kaže dobro.

Sistemi socialne varnosti v Sloveniji so prispevni sistemi, kar pomeni, da se večinoma financirajo s prispevki delodajalcev in delojemalcev ter s prispevki države. Avstralski sistem je ne-prispevni sistem, ki se večinoma financira iz državne blagajne z davki, razen v primeru Superannuation pokojninske sheme in Medicare zdravstvene sheme. Vrste socialnih prejemkov, ki jih Slovenija in Avstralija zagotavljata svojim prebivalcem, se med seboj vsebinsko ne razlikujejo kaj dosti. Prejemki so namenjeni najbolj ranljivim skupinam ljudi (starejši, otroci, brezposelni, invalidi, ženske, migranti,...). Največja razlika, ki jo opazim, je v tem, da je obdobje prejemanja socialnih prejemkov v avstralskem sistemu socialne zaščite praviloma za večino prejemkov neomejeno, medtem ko je v slovenskem sistemu socialne zaščite doba prejemanja določena in ne traja v nedogled.

Odstotni delež BDP, ki ga Slovenija namenja za izdatke socialne zaščite, od leta 2012 pada. Slovenski BDP je po dveh letih upadanja (2012 in 2013) v letu 2014 beležil najvišjo rast po začetku krize (2,6 %), kljub relativno visoki rasti BDP v letu 2014, pa Slovenija ostaja v skupini držav z največjim padcem gospodarske aktivnosti v času krize. Največji delež izdatkov med vsemi izdatki za socialno varnost v Sloveniji predstavljajo izdatki za področja starost (v povprečju 41 %) in bolezen ter zdravstveno varstvo (32 %), medtem ko v Avstraliji največji delež izdatkov predstavlja prav tako področje starost (36 %), sledi pa mu področje družine s otroki (29 %). V Sloveniji izdatki za družine z otroki predstavljajo le 9 %. V Avstraliji se odstotni delež BDP za socialne izdatke povečuje vse od leta 2010, kljub temu pa je ta delež za okoli 3 odstotne točke nižji od povprečja OECD držav skupaj.

V uvodu magistrskega dela sem opredelila dve raziskovalni vprašanji, ki sem ju želela analizirati. Prvo raziskovalno vprašanje se nanaša na to, da imajo izdatki za socialno zaščito v Sloveniji padajoči trend in bodo zaradi gospodarske krize tudi v bodoče padali, ki ga na podlagi ugotovitev v magistrskem delu lahko potrdim. Izdatki padajo, toda predvsem zaradi konsolidacije in usklajevanja javnofinančnih izdatkov. Mnoge države v času gospodarske

krize iščejo rešitev težav v zmanjšanju izdatkov za socialno varnost. Kriza sistemov socialne varnosti je posledica zmanjšane gospodarske rasti in velike brezposelnosti. V prispevnih sistemih socialne varnosti, se le-ti financirajo s prispevki delojemalcev in delodajalcev, ki so prav tako odvisni od števila zaposlenih. Večja brezposelnost prinese večje izdatke za brezposelne hkrati pa se zmanjšujejo sredstva za zdravstveno varstvo, pokojninsko in invalidsko zavarovanje, otroško varstvo ipd. Sistemi socialne varnosti se torej soočajo z dvema težavama: povečanjem izdatkov in zmanjšanjem sredstev. V tem primeru imamo le dve možnosti: povečati prispevke za socialno varnosti ali pa zmanjšati pravice iz naslova le-te. V Sloveniji smo z Zakonom za uravnoteženje javnih financ (ZUJF) soočili s slednjim – zmanjšanjem pravic. Primer: porodniško nadomestilo je tudi po uvedbi ZUJF znašalo prve tri mesece 100 % osnovne plače, se je pa znižalo starševsko nadomestilo za nadaljnjih 9 mesecev, ki je po novem znašalo 90 % osnovne plače. Še en primer je znižanje maksimalnega zneska denarnega nadomestila v primeru brezposelnosti, ki je pred uveljavitvijo ZUJF znašal 1.050,00 evrov bruto po uveljavitvi zakona pa se je znesek znižal na 892,50 evrov bruto.

Drugo raziskovalno vprašanje se je nanašalo na to, da se izdatki za socialno zaščito v Avstraliji povečujejo in peljejo v odvisnost od socialne pomoči (angl. *Addiction to Welfare*). Vrednostno gledano, se izdatki za socialno varnost res povečujejo, povečuje se tudi odstotni delež BDP, namenjen socialni varnosti. Tudi dejstvo, da v Avstraliji obdobje prejemanja prejemkov iz naslova socialne zaščite ni omejeno, govori v prid temu, da bi Avstralci lahko bili spodbujeni k temu, da raje ostanejo doma in prejemajo socialno pomoč, ki je velikokrat enaka plačilu, ki bi ga prejeli za delo. Pa vendar, kot sem že omenila, se je med letoma 2003 in 2013 število ljudi, ki prejemajo socialno pomoč v Avstraliji zvišalo iz 4,86 milijonov na 5,14 milijonov, kar predstavlja rast v višini 5,8 % oziroma 281.491 ljudi hkrati pa se je v tem istem obdobju število vseh prebivalcev Avstralije zvišalo za 3,44 milijonov – po podatkih avstralskega statističnega urada je bilo namreč marca 2003 v Avstraliji 19,875 mio prebivalcev, decembra 2013 pa 23,319 mio. Iz tega izhaja, da se je v nasprotju s prepričanjem, da se je v Avstraliji v zadnjih letih pojavila odvisnost od socialne pomoči, odstotek ljudi, ki dejansko prejemajo socialno pomoč znižal iz 24,4 % na 22 % v omenjenem desetletju. Drugo raziskovalno vprašanje torej potrdim v delu, ki trdi, da se izdatki za socialno varnost v Avstraliji povečujejo – in zavržem v delu, ki trdi, da socialni prejemki peljejo v odvisnost od socialne pomoči v Avstraliji.

Kljub temu, da je potreba po socialni varnosti splošno priznana, pa temeljna pravica do socialne varnosti za veliko večino svetovne populacije ostaja neizpolnjena. Po podatkih Mednarodne organizacije dela (ILO, 2014, str. xxi) ima le 27 % svetovne populacije dostop do popolnega sistema socialne varnosti, medtem ko se za 73 % svetovne populacije pravice iz naslova socialne varnosti udejanjajo le deloma ali pa nikakor.

LITERATURA IN VIRI

1. Australian Bureau of Statistics. (b.l.a.). Australian Demographic Statistics, Mar 2003. Najdeno 8. februarja 2015 na spletnem naslovu <http://www.abs.gov.au/AUSSTATS/abs@.nsf/Lookup/3101.0Main+Features1Mar%202003?OpenDocument>
2. Australian Bureau of Statistics. (b.l.b.). Australian Demographic Statistics, Jun 2013. Najdeno 8. februarja 2015 na spletnem naslovu <http://www.abs.gov.au/AUSSTATS/abs@.nsf/Lookup/3101.0Main+Features1Jun%202013?OpenDocument>
3. Australian Bureau of Statistics. (b.l.c.). Australian Demographic Statistics, Dec 2013. Najdeno 8. februarja 2015 na spletnem naslovu <http://www.abs.gov.au/AUSSTATS/abs@.nsf/allprimarymainfeatures/FA627CA7C5708380CA257D5D0015EB95?opendocument>
4. Australian Council of Social Service. (2014, april). Social Security Trends: snapshot April 2014. Najdeno 5. avgusta 2014 na spletnem naslovu http://acoss.org.au/images/uploads/Social_Security_Trends_ACOSS_policy_snapshot_April_2014.pdf
5. Australian Institute of Health and Welfare. (2013, 8. avgust). Australia's welfare 2013. Najdeno 1. julija 2014 na spletnem naslovu <http://www.aihw.gov.au/WorkArea/DownloadAsset.aspx?id=60129544075>
6. Barr, N. (2012). *Economics of the Welfare State* (5th ed). Gosport, Hampshire: Ashford Colour Press Ltd.
7. Barret, C. (2011, april). Australia and the Great Recession. Najdeno 15. maja 2015 na spletnem naslovu <http://www.nsi-ins.ca/wp-content/uploads/2012/09/2012-How-to-prevent-the-next-crisis-Australia.pdf>
8. Béland, D. (2010). *What is social policy? Understanding the welfare state*. Cambridge: Polity Press.
9. Bubnov Škoberne, A., & Strban, G. (2010). *Pravo socialne varnosti*. Ljubljana: GV založba.
10. Cichon, M., Scholz, W., van de Meerendonk, A., Hagemeyer, K., Bertranou, F., & Plamondon, P. (2004). *Financing social protection – Quantitative Methods in Social protection Series*. Geneva: International Labour Office / International Social Security Association.
11. *Common Youth Allowance*. Najdeno 17. decembra 2014 na spletnem naslovu <http://www.valbec.org.au/05/fineprint/archive/1998/98AU.pdf>
12. Commonwealth of Australia. (2005). Final Budget Outcome 2004-2005. Najdeno 8. februarja 2015 na spletnem naslovu http://www.budget.gov.au/2004-05/fbo/download/FBO_2004-05.pdf
13. Commonwealth of Australia. (2007). Final Budget Outcome 2006-2007. Najdeno 8. februarja 2015 na spletnem naslovu http://www.budget.gov.au/2006-07/fbo/download/FBO_2006-07.pdf

14. Commonwealth of Australia. (2008). Final Budget Outcome 2007-2008. Najdeno 8. februarja 2015 na spletnem naslovu http://budget.gov.au/2007-08/fbo/download/FBO_2007_08.pdf
15. Commonwealth of Australia. (2009). Final Budget Outcome 2008-2009. Najdeno 8. februarja 2015 na spletnem naslovu http://www.budget.gov.au/2008-09/content/fbo/download/2008_09_FBO.pdf
16. Commonwealth of Australia. (2010). Final Budget Outcome 2009-2010. Najdeno 8. februarja 2015 na spletnem naslovu http://budget.gov.au/2009-10/content/fbo/download/2009_10_FBO.pdf
17. Commonwealth of Australia. (2011). Final Budget Outcome 2010-2011. Najdeno 8. februarja 2015 na spletnem naslovu http://www.budget.gov.au/2010-11/content/fbo/download/FBO_2010-11_Consolidated.pdf
18. Commonwealth of Australia. (2012). Final Budget Outcome 2011-2012. Najdeno 8. februarja 2015 na spletnem naslovu http://budget.gov.au/2011-12/content/fbo/download/FBO_2011-12_Consolidated.pdf
19. Commonwealth of Australia. (2013). Final Budget Outcome 2012-2013. Najdeno 8. februarja 2015 na spletnem naslovu http://www.budget.gov.au/2012-13/content/fbo/download/2012-13_FB_Consolidated.pdf
20. Commonwealth of Australia. (2014a). Budget Paper No.2.: Budget Measures. Najdeno 15. marca 2015 na spletnem naslovu http://www.budget.gov.au/2014-15/content/bp2/html/bp2_expense-21.htm
21. Commonwealth of Australia. (2014b). Final Budget Outcome 2013-2014. Najdeno 8. februarja 2015 na spletnem naslovu <http://budget.gov.au/2013-14/content/fbo/download/Consolidated.pdf>
22. Čok, M., Stanovnik, T., Cirman, A., Prevolnik Rupel, V., Rant, V. & Gabrijelčič, I. (2012). *Javne finance v Sloveniji*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
23. *Dad and Partner Pay*. Najdeno 1. marca 2015 na spletnem naslovu <http://www.humanservices.gov.au/customer/services/centrelink/dad-and-partner-pay>
24. Davidson, P., & Whiteford, P. (2012). An Overview of Australia's System of Income and Employment Assistance for the Unemployed. OECD Social, Employment and Migration Working Papers, No. 129. *OECD Publishing*. Najdeno 6. aprila 2015 na spletnem naslovu http://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/an-overview-of-australia-s-system-of-income-and-employment-assistance-for-the-unemployed_5k8zk8q40lbw-en
25. Department of Social Services. (2015a, januar). Statistical Paper No. 12 – Income support customers: a statistical overview 2013. Najdeno 7. januar 2015 na spletnem naslovu https://www.dss.gov.au/sites/default/files/documents/01_2015/sp12_accessible_pdf_final.pdf
26. Department of Social Services. (2015b, februar). A New System for better Employment and Social Outcomes – Interim Report of the Reference Group on Welfare Reform to the Minister of Social Services. Najdeno 7. marca 2015 na spletnem naslovu https://www.dss.gov.au/sites/default/files/documents/02_2015/dss001_14_final_report_access_2.pdf

27. Dragoš, S., Hribernik, A., Ignjatović, M., Jaklič, M., Likar, B., Stanojević, M. & Vehovar, U. (2010). *Neosocialna Slovenija: Smo lahko socialna, obenem pa gospodarsko uspešna družba?* Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Univerzitetna založba Annales.
28. Evropska komisija. (2012, julij). Zaposlovanje, socialne zadeve in vključevanje – Vaše pravice iz socialne varnosti v Sloveniji. Najdeno 1. julij 2014 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/employment_social/empl_portal/SSRinEU/Your%20social%20security%20rights%20in%20Slovenia_sl.pdf
29. *Family Tax benefit*. Najdeno 1. marca 2015 na spletnem naslovu <http://www.humanservices.gov.au/customer/services/centrelink/family-tax-benefit-part-a-part-b>
30. Farnsworth, M. (2008, 14. oktober). Details Of Rudd Governments Economic Security Strategy. Najdeno 4. aprila 2015 na spletnem naslovu <http://australianpolitics.com/2008/10/14/details-of-rudd-governments-economic-security-strategy.html>
31. Finančna uprava Republike Slovenije. (2015). Prisp evki za socialno varnost. Brošura o plačevanju prispevkov za socialno varnost – podrobnejši opis. Najdeno 25. aprila 2015 na spletnem naslovu http://www.fu.gov.si/fileadmin/Internet/Davki_in_druge_dajatve/Podrocja/Prispevki_za_socialno_varnost/Opis/Podrobnejši_opis_2_izdaja_Brosura_o_placevanju_prispevkov_za_socialno_varnost.pdf
32. Gosar, A. (1994). *Sodobna socialna etika: sociološke in gospodarske osnove*. Ljubljana: Rokus.
33. Herscovitch, A., & Stanton, D. (2008). History of social security in Australia. *Family Matters*, (80), 51 – 59. Najdeno 17. januarja 2014 na spletnem naslovu <https://aifs.gov.au/sites/default/files/hs.pdf>
34. International Labour Office. (2001). International Labour Conference, 89th Session. Social Security: Issues, challenges and prospects. Najdeno 1. februarja 2014 na spletnem naslovu <http://www.ilo.org/public/english/standards/relm/ilc/ilc89/pdf/rep-vi.pdf>
35. International Labour Office. (2009). The Magazine of the ILO – World of Work, No. 67. Najdeno 1. novembra 2015 na spletnem naslovu http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/publication/wcm_041914.pdf
36. International Labour Office. (2014). World Social Protection Report 2014/2015: Building economic recovery, inclusive development and social justice. Najdeno 1. februarja 2015 na spletnem naslovu http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/publication/wcms_245201.pdf
37. International Social Security Association. (2010). Crisis Country Case Study – Australia. Najdeno 2. februarja 2015 na spletnem naslovu <https://www.issa.int/details?uuid=4429704f-6f2c-41d4-b4f2-4efd39a40bd8>
38. Kalčič, M., & Bubnov Škoberne, A. (1996). *Socialna varnost: zbirka predpisov z uvodnimi pojasnili*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za varstvo pri delu.

39. Kresal, F. (1998). *Zgodovina socialne in gospodarske politike v Sloveniji od liberalizma do druge svetovne vojne*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
40. Kržišnik, A. (1976). *Uvod v zgodovino socialne politike*. Ljubljana: Viška šola za socialno delo.
41. Marshall, T.H. (2012). *Državljanstvo, razred in socialna država*. Ljubljana: Sophia.
42. *Medicare Australia*. Najdeno 11. aprila 2015 na spletnem naslovu <https://www.medicareaustralia.gov.au/provider/medicare/index.jsp>.
43. *Medicare Safety Net*. Najdeno 29. julija 2014 na spletnem naslovu <http://www.humanservices.gov.au/customer/services/medicare/medicare-safety-net>.
44. *Mobility Allowance*. Najdeno 1. marca 2015 na spletnem naslovu <http://www.humanservices.gov.au/customer/services/centrelink/mobility-allowance>
45. *Newborn Upfront Payment and Newborn Supplement*. Najdeno 1. marca 2015 na spletnem naslovu <http://www.humanservices.gov.au/customer/services/centrelink/newborn-upfront-payment-and-newborn-supplement>
46. *Newstart Allowance*. Najdeno 1. marca 2015 na spletnem naslovu <http://www.humanservices.gov.au/customer/services/centrelink/newstart-allowance>
47. Organisation for Economic Co-operation and Development. (2010). *OECD Economic Surveys: Australia 2010*. Najdeno 2. junija 2014 na spletnem naslovu http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/economics/oecd-economic-surveys-australia-2010_eco_surveys-aus-2010-en#page1
48. Organisation for Economic Co-operation and Development. (b.l.a.). *Social spending (indicator)*. Najdeno 19. decembra 2015 na spletnem naslovu 10.1787/7497563b-en
49. Organisation for Economic Co-operation and Development. (b.l.b.). *Real GDP Forecast (indicator)*. Najdeno 6. januarja 2016 na spletnem naslovu 10.1787/1f84150b-en
50. Palme, J., Nelson, K., Sjöberg, O., & Minas, R. (2009). *European Social Models, Protection and Inclusion*. Stockholm: Institute for Futures Studies Research Report 2009/1.
51. *Payments for carers*. Najdeno 1. marca 2015 na spletnem naslovu <http://www.humanservices.gov.au/customer/subjects/payments-for-carers>
52. *Payments for students and trainees*. Najdeno 1. marca 2015 na spletnem naslovu <http://www.humanservices.gov.au/customer/subjects/payments-for-students-and-trainees>
53. Pogačar, P., Krčmar, J., Rangus, A. & Žiher, M. (2013): *Pokojninski sistem po novem: novi zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju v praksi*. Ljubljana: Planet GV.
54. Regan, S. (2014, junij): *Australia's Welfare System: A Review of Reviews 1941 – 2013*. Najdeno 4. aprila 2015 na spletnem naslovu http://apo.org.au/files/Resource/anu_aust-review-of-welfare-inquiries_2014.pdf
55. Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2013-2020. *Uradni list RS št. 39/13*.
56. Rus, V. (1990). *Socialna država in družba blaginje*. Ljubljana: Domus.
57. *Sickness Allowance*. Najdeno 1. marca 2015 na spletnem naslovu <http://www.humanservices.gov.au/customer/services/centrelink/sickness-allowance>
58. *Sociala*. Najdeno 8. februarja 2014 na spletnem naslovu http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/sociala/

59. Stanovnik, T. (1998). *Javne finance*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
60. Statistični urad Republike Slovenije. (b.l.). Izdatki za socialne prejemke programov socialne zaščite (mio EUR), Slovenija, letno. Najdeno 27. oktobra 2015 na spletnem naslovu <http://pxweb.stat.si/pxweb/dialog/Saveshow.asp>
61. Statistični urad Republike Slovenije. (2005). *Evropski sistem nacionalnih in regionalnih računov*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
62. Statistični urad Republike Slovenije. (2013). *Statistični letopis Republike Slovenije 2013*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
63. Statistični Urad Republike Slovenije. (2014). Izdatki sektorja država po namenih, Slovenija, 2013. Najdeno, 5. septembra 2015 na spletnem naslovu <http://www.stat.si/StatWeb/glavnanavigacija/podatki/prikazistaronovico?IdNovice=6750>
64. Statistični urad Republike Slovenije. (2015a). Izdatki in viri financiranja programov socialne zaščite ter upravičenci do pokojnin, Slovenija, 2013. Najdeno 5. septembra 2015 na spletnem naslovu <http://www.stat.si/StatWeb/prikazistaronovico?id=5355&idp=21&headerbar=18>
65. Statistični urad Republike Slovenije. (2015b). Prebivalstvo, Slovenija, 1. julij 2013 – končni podatki. Najdeno 7. februarja 2015 na spletnem naslovu <http://www.stat.si/StatWeb/glavnanavigacija/podatki/prikazistaronovico?IdNovice=5840>
66. *Superannuation Guarantee Scheme*. Najdeno 11. aprila 2015 na spletnem naslovu <http://www.continuumfp.com.au/overview-of-the-superannuation-guarantee-scheme>.
67. *Tables for the Assessment of Work-related Impairment for Disability Support Pension*. Najdeno 11. junija 2014 na spletnem naslovu <https://www.comlaw.gov.au/Details/F2011L02716>
68. Urad RS za makroekonomske analize in razvoj. (2010). *Poročilo o razvoju 2010*. Ljubljana: UMAR.
69. Urad RS za makroekonomske analize in razvoj. (2015). *Poročilo o razvoju 2015*. Ljubljana: UMAR.
70. Ustava Republike Slovenije. *Uradni list RS št. 33/91-I, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121,140,143, 47/13 – UZ148 in 47/13 – UZ90,97,99*.
71. Vodovnik, Z. (2003). *Poglavja iz delovnega in socialnega prava*. Ljubljana: Fakulteta za upravo.
72. Whiteford, P., & Angenent, G. (2002). The Australian system of social protection – an overview. Najdeno 17. januarja 2014 na spletnem naslovu http://www.dss.gov.au/sites/default/files/documents/05_2012/no.6.pdf
73. World Bank. (b.l.). Country and Lending Groups. Najdeno 30. januarja 2015 na spletnem naslovu http://data.worldbank.org/about/country-and-lending-groups#High_income
74. *Youth Allowance*. Najdeno 1. marca 2015 na spletnem naslovu <http://www.humanservices.gov.au/customer/services/centrelink/youth-allowance>
75. *Youth Disability Supplement*. Najdeno 1. marca 2015 na spletnem naslovu <http://www.humanservices.gov.au/customer/services/centrelink/youth-disability-supplement>

76. Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. *Uradni list RS* št. 96/12, 39/13, 99/13 – ZSVarPre-C, 101/13 – ZIPRS1415, 44/14 – ORZPIZ206, 85/14 – ZUJF-B in 95/14 – ZUJF-C.
77. Zakon o posebnem dodatku za socialno ogrožene. *Uradni list RS* št. 57/2009.
78. Zakon o prispevkih za socialno varnost. *Uradni list RS* št. 5/96, 18/96 – ZDavP, 34/96, 87/97 – ZDavP-A, 3/98, 7/98 – odl. US, 106/99 – ZPIZ-1, 81/00 – ZPSV-C, 97/01 – ZSDP, 97/01, 62/10 – odl. US, 40/12 – ZUJF, 96/12 – ZPIZ-2, 91/13 – ZZVZZ-M, 99/13 – ZSVarPre-C in 26/14 – ZSDP-1.
79. Zakon o socialno varstvenih prejemkih. *Uradni list RS* št. 61/10, 40/11, 14/13 in 99/13.
80. Zakon o socialnem varstvu. *Uradni list RS* št. 3/07 – uradno prečiščeno besedilo, 23/07 – popr., 41/07 – popr., 61/10 – ZSVarPre, 62/10 – ZUPJS in 57/12.
81. Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih. *Uradni list RS* št. 26/14.
82. Zakon o štipendiranju. *Uradni list RS* št. 56/2013.
83. Zakon o urejanju trga dela. *Uradni list RS*, št. 80/10, 40/12 – ZUJF, 21/13, 63/13, 100/13 in 32/14 – ZPDZC-1.
84. Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju. *Uradni list RS* št. 72/06 – uradno prečiščeno besedilo, 114/06 – ZUTPG, 91/07, 76/08, 62/10 – ZUPJS, 87/11, 40/12 – ZUJF, 21/13 – ZUTD-A, 91/13, 99/13 – ZUPJS-C, 99/13 – ZSVarPre-C, 111/13 – ZMEPIZ-1 in 95/14 – ZUJF-C.
85. *Zavarovalna podlaga 007, 064 in 065*. Najdeno 16. maja 2015 na spletnem naslovu https://zavarovanec.zzzs.si/wps/wcm/connect/4de9e452-52f2-49f9-b579-bc708b9032bf/7.+t%C4%8D.+15.+%C4%8Dl.+ZZVZZ_20140210.pdf?MOD=AJPERES&ContentCache=NONE
86. Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije. (2012, februar). Mesečni statistični pregled januar 2012. Najdeno 8. februarja 2015 na spletnem naslovu <http://www.zpiz.si/cms/?id=2&inf=169>
87. Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije. (2015, januar). Mesečni statistični pregled december 2014. Najdeno 8. februarja 2015 na spletnem naslovu <http://www.zpiz.si/cms/?id=2&inf=167>
88. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. (b.l.). Trg dela v številkah – stopnja registrirane brezposelnosti. Najdeno 1. marca 2015 na spletnem naslovu http://www.ess.gov.si/trg_dela/trg_dela_v_stevilkah/stopnja_registrirane_brezposelnosti
89. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. (2010). Letno poročilo 2009. Najdeno 1. marca 2015 na spletnem naslovu http://www.ess.gov.si/_files/886/letno_porocilo_zrsz_%202009.pdf
90. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. (2011). Letno poročilo 2010. Najdeno 1. marca 2015 na spletnem naslovu http://www.ess.gov.si/_files/2938/LETNO_%20POROCILO_2010_OS_SLOVENIJA.pdf
91. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. (2012). Letno poročilo 2011. Najdeno 1. marca 2015 na spletnem naslovu http://www.ess.gov.si/_files/3851/LETNO_POROCILO_ZRSZ_2011.pdf

92. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. (2013). Letno poročilo 2012. Najdeno 1. marca 2015 na spletnem naslovu http://www.ess.gov.si/_files/5082/letno_porocilo_2012.pdf
93. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. (2014). Letno poročilo 2013. Najdeno 1. marca 2015 na spletnem naslovu http://www.ess.gov.si/_files/6063/letno_porocilo_2013.pdf

PRILOGE

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Seznam kratic	1
Priloga 2: Izdatki sektorja država po posameznih funkcijah za Slovenijo in Avstralijo, 2007-2013 (v nacionalni valuti)	2
Priloga 3: Odhodki ZRSZ za varstvo brezposelnih, 2008-201, Slovenija	3
Priloga 4: Povprečno število prejemnikov pokojnin po posameznih vrstah pokojnin in stopnje rasti števila upokojencev za obdobje 2002 – 2014, Slovenija	4
Priloga 5: Stopnje rasti števila prejemnikov posamezne vrste socialnih prejemkov za Avstralijo, 2004-2013 (v %)	5
Priloga 6: Grafični prikaz povprečne stopnje registrirane brezposelnosti po letih za obdobje 2005 – 2014, Slovenija (v %)	6
Priloga 7: Grafični prikaz števila prejemnikov denarnega nadomestila v primeru brezposelnosti za Slovenijo, 2000 – 2013	6

Priloga 1: Seznam kratic

ABS – Statistični urad Avstralije (angl. *Australian Bureau of Statistics*)

ACOSS – Avstralski svet za socialne zadeve (angl. *Australian Council of Social Service*)

BDP – Bruto domači proizvod

DSS – Ministrstvo za socialne zadeve Avstralije (angl. *Department of Social Services Australia*)

EU – Evropska unija

FURS – Finančna uprava Republike Slovenije

ILO – Mednarodna organizacija dela (angl. *International Labour Organisation*)

ISSA – Mednarodna zveza za socialno varnost (angl. *International Social Security Association*)

MDDSZ – Ministrstvo za delo družino, socialne zadeve in enake možnosti

OECD – Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (angl. *Organisation for Economic Co-operation and Development*)

RS – Republika Slovenija

SURS – Statistični urad Republike Slovenije

UMAR – Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj

URS – Ustava Republike Slovenije

ZPIZ – Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije

ZRSZ – Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje

Priloga 2: Izdatki sektorja država po posameznih funkcijah za Slovenijo in Avstralijo, 2007-2013 (v nacionalni valuti)

Tabela 1: Izdatki sektorja država po posameznih funkcijah za Slovenijo in Avstralijo, 2007-2013 (v nacionalni valuti)

AVSTRALIJA	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
	v mio AUD						
Javna uprava	16.615	17.197	19.202	22.481	23.153	25.956	33.642
Obramba	17.670	19.190	20.150	20.408	21.692	21.146	22.113
Javni red in varnost	3.506	3.558	3.593	3.823	3.999	3.923	4.368
Ekonomске dejavnosti	20.660	23.888	28.188	23.626	30.845	26.935	31.830
Stanovanjske dejavnosti in urejanje okolja	2.910	5.080	9.029	5.543	6.180	6.766	8.355
Zdravstvo	44.397	49.146	51.426	56.070	62.012	61.302	63.983
Rekreacija, kultura in religija	3.207	3.107	3.280	3.252	3.809	3.625	3.749
Izobraževanje	18.433	22.601	34.889	32.106	29.050	28.468	29.669
Socialna zaščita	97.842	124.581	109.197	117.093	126.747	131.901	140.566
Ostalo	54.868	56.222	60.283	71.696	70.253	72.623	75.568
SKUPAJ	280.108	324.570	339.237	356.098	377.740	382.645	413.843
SLOVENIJA	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
	v mio EUR						
Javna uprava	1.938	2.035	2.178	2.223	2.333	2.243	2.435
Obramba	485	534	557	522	431	378	351
Javni red in varnost	592	646	664	690	677	633	781
Ekonomске dejavnosti	1.396	1.720	1.686	1.653	1.864	1.443	5.223
Varstvo okolja	264	297	328	250	294	255	268
Stanovanjske dejavnosti in urejanje okolja	207	301	289	250	230	274	261
Zdravstvo	2.056	2.305	2.470	2.468	2.556	2.500	2.495
Rekreacija, kultura in religija	430	623	636	793	682	642	644
Izobraževanje	2.079	2.308	2.378	2.407	2.425	2.299	2.345
Socialna zaščita	5.373	5.918	6.342	6.573	6.873	6.652	6.774
SKUPAJ	14.820	16.686	17.527	17.829	18.366	17.319	21.578

Vir: Commonwealth of Australia, Final Budget Outcome 2007-2008, 2008, str. 82- 84; Commonwealth of Australia , Final Budget Outcome 2008-2009, 2009, str. 88-90; Commonwealth of Australia , Final Budget Outcome 2009-2010, 2010, str. 86-88; Commonwealth of Australia , Final Budget Outcome 2010-2011, 2011, str. 92-94; Commonwealth of Australia , Final Budget Outcome 2011-2012, 2012, str. 93-95; Commonwealth of Australia , Final Budget Outcome 2012-2013, 2013, str. 97-99; Commonwealth of Australia , Final Budget Outcome 2013-2014, 2014, str. 85-87 in Statistični Urad Republike Slovenije, Statistični letopis 2013, 2013, str. 452; Statistični Urad Republike Slovenije, Izdatki sektorja država po namenih, Slovenija, 2013, 2014.

Priloga 3: Odhodki ZRSZ za varstvo brezposelnih, 2008-201, Slovenija

Tabela 2: Odhodki ZRSZ za varstvo brezposelnih, 2008-2013, Slovenija, v EUR

Odhodki ZRSZ za varstvo brezposelnih v EUR						
Vrsta odhodka	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Transferji brezposelnim	99.705.644	192.418.230	231.090.028	312.266.035	296.655.984	289.232.531
Denarna nadomestila	99.126.060	191.628.636	230.845.184	312.046.680	296.433.193	288.961.672
Denarna pomoč	437.976	80.676	15.525	5.247	877	0
Drugi transferji brezposelnim	141.608	196.558	229.319	214.108	221.914	270.859
Posebni dodatek za socialno ogrožene ⁸	0	512.360	0	0	0	0

Vir: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, Letno poročilo 2009, 2010, str. 18; Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, Letno poročilo 2010, 2011, str. 16; Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, Letno poročilo 2011, 2012, str. 18; Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, Letno poročilo 2012, 2013, str. 21; Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, Letno poročilo 2013, 2014, str. 18.

⁸Posebni dodatek za socialno ogrožene je po Zakonu o posebnem dodatku za socialno ogrožene (ZPDSO) predstavljal enkratni znesek za tiste, ki so v trenutku razglasitve zakona prejeli denarno socialno pomoč. Višina zneska je bila 200 EUR za družine oziroma 160 EUR za posameznike. Dodatek se je izplačal le leta 2009, po razglasitvi tega zakona. Sredstva za izplačilo posebnega dodatka je zagotavljala država iz državnega proračuna.

Priloga 4: Povprečno število prejemnikov pokojnin po posameznih vrstah pokojnin in stopnje rasti števila upokojevcov za obdobje 2002 – 2014, Slovenija

Tabela 3: Povprečno število prejemnikov pokojnin po posameznih vrstah pokojnin in stopnje rasti števila upokojevcov za obdobje 2002 – 2014, Slovenija

Leto	Starostna	Invalidska	Družinska	Vdovska	Skupaj	Stopnja rasti števila upokojevcov	Število prebivalstva	Prejemniki pokojnin v celotnem prebivalstvu
2002	295.304	97.621	81.688	9.285	483.898			
2003	302.365	97.433	78.818	13.295	491.911	1,7%	1.996.773	25%
2004	308.443	96.556	76.038	16.789	497.826	1,2%	1.997.004	25%
2005	315.092	96.665	73.254	19.977	504.988	1,4%	2.001.114	25%
2006	322.755	96.115	69.735	22.569	511.174	1,2%	2.008.516	25%
2007	332.780	94.511	65.601	25.913	518.805	1,5%	2.019.406	26%
2008	342.992	93.389	62.624	28.928	527.933	1,8%	2.022.629	26%
2009	354.514	92.123	59.699	32.119	538.455	2,0%	2.042.335	26%
2010	368.882	91.051	57.097	35.531	552.561	2,6%	2.049.261	27%
2011	386.615	90.219	54.409	38.708	569.951	3,1%	2.052.496	28%
2012	402.040	89.384	52.069	41.915	585.408	2,7%	2.056.262	28%
2013	418.408	88.361	51.870	43.672	602.311	2,9%	2.059.144	29%
2014	426.757	87.250	48.781	46.097	608.885	1,1%	2.061.623	30%

Vir: Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, Mesečni statistični pregled januar 2012, 2012, februar, str. 2 in Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, Mesečni statistični pregled december 2014, 2015, januar, str. 2; Statistični Urad Republike Slovenije, Statistični letopis 2013, 2013, str. 78, lastni izračuni.

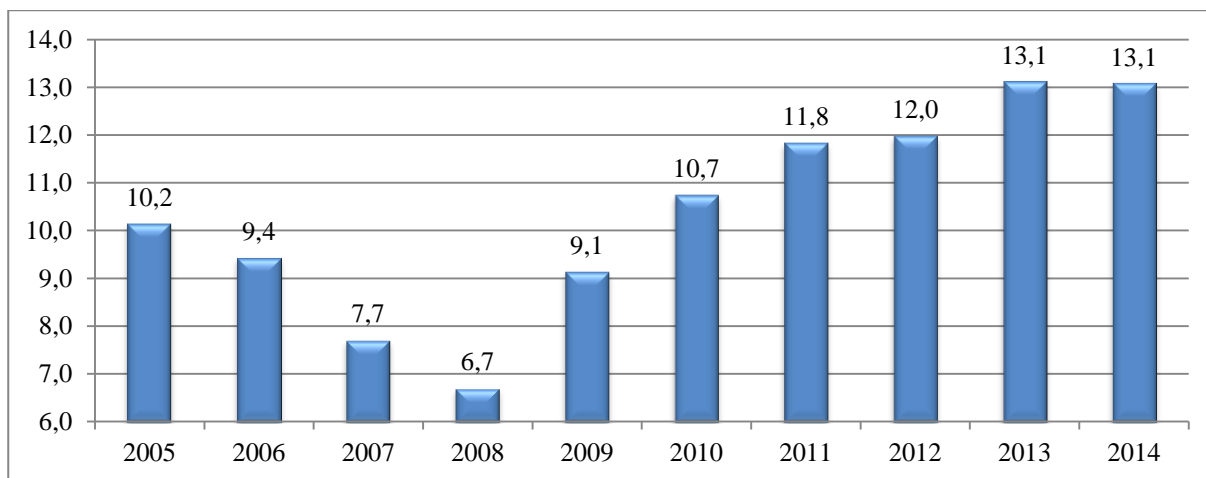
Priloga 5: Stopnje rasti števila prejemnikov posamezne vrste socialnih prejemkov za Avstralijo, 2004-2013 (v %)

Tabela 4: Stopnje rasti števila prejemnikov posamezne vrste socialnih prejemkov za Avstralijo, 2004-2013 (v %)

Vrsta socialnega prejemka	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Povprečje 2004/2013
Starostna pokojnina	0,82	2,07	0,37	1,59	4,44	3,84	1,93	3,10	2,58	3,23	2,39
Invalidska pokojnina	3,48	1,44	0,76	0,28	2,55	3,38	4,68	3,31	1,05	-0,69	2,02
Nadomestilo za bolniško	-3,16	-1,31	-9,49	0,67	-2,45	-6,31	-3,80	0,03	6,64	4,81	-1,44
Vdovska B pokojnina	-37,07	-55,35	-7,63	-5,55	-6,69	-6,73	-5,81	-5,67	-6,18	-7,34	-14,40
Pokojnina za soproge (partner prejema starostno pokojnino)	-2,89	-13,74	-4,08	-13,59	-4,63	-13,48	-6,19	-14,16	-2,31	-13,00	-8,81
Pokojnina za soproge (partner prejema invalidsko pokojnino)	-12,40	-15,19	-12,50	-13,80	-12,59	-14,59	-13,03	-13,79	-14,16	-13,83	-13,59
Nadomestilo za negovalce	10,73	13,52	10,07	11,00	12,04	12,41	15,01	10,15	10,48	7,97	11,34
Austudy	-9,68	-11,00	-11,05	0,51	3,25	18,76	9,27	5,01	4,66	12,18	2,19
ABSTUDY	-1,01	-1,99	-23,20	-1,59	-2,07	2,48	4,90	2,20	-3,14	-4,89	-2,83
Dodatek za mlade (študentje)	-2,56	-3,96	-4,90	-2,73	-2,79	8,58	6,59	9,49	-16,53	-8,77	-1,76
Dodatek za mlade (ostali)	-3,22	-6,01	-4,14	-9,93	-5,52	27,73	6,70	-2,81	-2,52	35,84	3,61
Finančna pomoč za iskalce zaposlitve	-5,71	-6,10	-3,52	-4,54	-4,40	30,24	6,48	-4,77	4,23	20,17	3,21
Dodatek za partnerja	-11,55	-21,25	-16,50	-23,10	-16,38	-23,63	-18,10	-28,71	-18,67	-28,48	-20,64
Dodatek za zrela leta	-19,88	-36,57	-43,97	-56,98	-85,02	-	-	-	-	-	-48,48
Dodatek za vdove	4,90	-2,20	0,13	-9,32	-2,77	-7,78	-6,10	-13,41	-1,38	-11,25	-4,92
Starševsko nadomestilo (starši samohranilci)	2,83	0,33	-3,96	-8,65	-8,81	-4,59	-3,08	-2,18	-2,04	-20,08	-5,02
Starševsko nadomestilo (partnerski starši)	-2,34	-5,58	-5,06	-9,06	-12,81	2,73	-3,44	-5,73	-2,90	-9,48	-5,37
Posebni dodatek	-8,28	-16,12	-27,29	-8,73	-3,86	-3,23	8,57	1,24	-8,72	-5,77	-7,22
Dodatek na veteransko pokojnino	-7,48	0,97	-9,22	-5,61	-3,37	-4,75	-5,42	-6,03	-6,34	-6,47	-5,37

Priloga 6: Grafični prikaz povprečne stopnje registrirane brezposelnosti po letih za obdobje 2005 – 2014, Slovenija (v %)

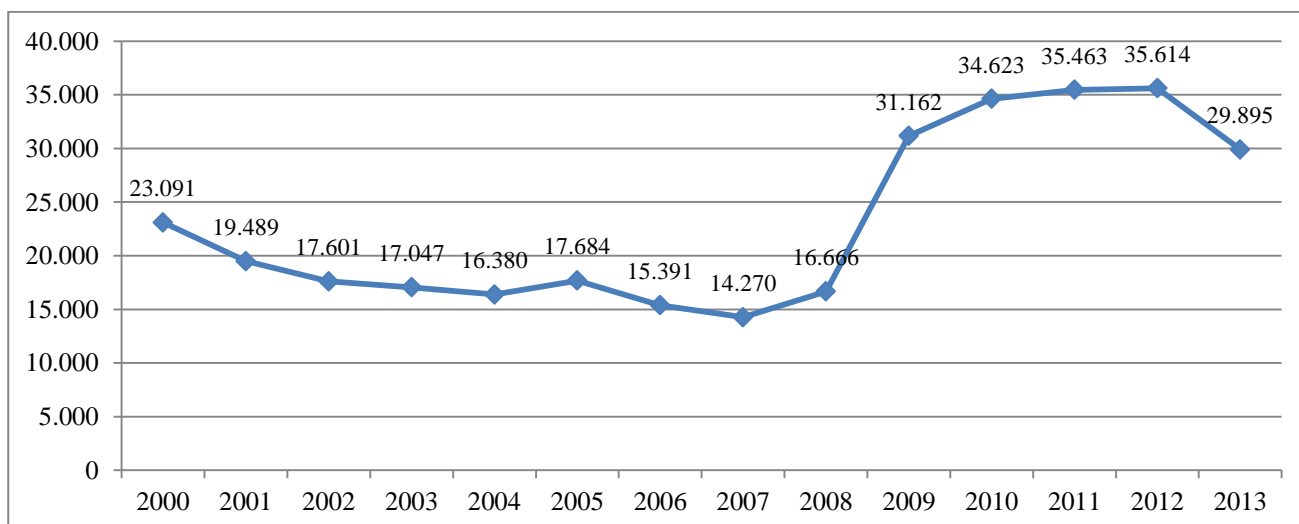
Slika 1: Grafični prikaz povprečne stopnje registrirane brezposelnosti po letih za obdobje 2005 – 2014, Slovenija (v %)

Vir: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, Trg dela v številkah – stopnja registrirane brezposelnosti, 2015.

Priloga 7: Grafični prikaz števila prejemnikov denarnega nadomestila v primeru brezposelnosti za Slovenijo, 2000 – 2013

Slika 2: Grafični prikaz števila prejemnikov denarnega nadomestila v primeru brezposelnosti za Slovenijo, 2000 – 2013

Vir: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, Letno poročilo 2009, 2010, str. 82 in Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, Letno poročilo 2013, 2014 str. 83.